

IZVJEŠTAJ O RADU ZA 2016.GODINU

Podgorica, april 2017.godine

SADRŽAJ

UVOD	10
1. POLITIKA KONKURENCIJE.....	14
2. ZAKONODAVNI OKVIR.....	17
2.1. Zakon o zaštiti konkurencije.....	17
2.2. Podzakonska akta.....	20
3. AGENCIJA ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE	25
3.1. Organizaciona struktura Agencije	25
3.2. Interna akta Agencije za zaštitu konkurencije.....	31
4. FINANSIRANJE AGENCIJE.....	36
4.1. Planirane aktivnosti	36
4.2. Izvori finansiranja i struktura prihoda Agencije.....	37
5. TRI SEGMENTA POLITIKE ZAŠTITE KONKURENCIJE	38
5.1. Kontrola koncentracija	38
5.2. Zabranjeni sporazumi - karteli.....	53
5.3. Pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane.....	59
5.4. Zloupotreba dominantnog položaja	60
5.5. Aktivnosti i postupanja u toku	67
5.6. Aktivnosti Agencije van pokrenutih postupaka.....	71
6. KAZNENA POLITIKA ZA POVREDE ZAKONA.....	81
7. ULOGA SUDOVA U SPROVOĐENJU ZAKONA	85
8. SEKTORSKE ANALIZE	89
9. SARADNJA SA SEKTORSKIM REGULATORIMA.....	94
10. SLOBODAN PRISTUP INFORMACIJAMA.....	96
11. MIŠLJENJA.....	96
12. COMPETITION ADVOCACY (ŠIRENJE SVIJESTI)	101
13. JAVNOST RADA AGENCIJE.....	103
13.1. Sprovođenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama.....	104
13.2. Objava članaka i stručnih radova	104
14. MEĐUNARODNA SARADNJA.....	105
14.1. Multilateralna saradnja	105
14.2. Bilateralna saradnja	108
14.3. Ostalo / Upitnici.....	109
14.4. Obuke	109
14.5. Stručno usavršavanje kroz učešće na međunarodnim skupovima	110
15. SARADNJA SA EVROPSKOM UNIJOM – POMOĆ I PODRŠKA AGENCIJI, PROCES PRISTUPANJA I MONITORING EU.....	111
15.1. Izveštaj EK o napretku za 2016. godinu.....	111
15.2. PROJEKTI POMOĆI EVROPSKE UNIJE	113
15.3. EBRD – potencijalna buduća tehnička saradnja	115

ZAKLJUČAK	116
ZAVRŠNI RAČUN ZA 2016. GODINU.....	118
1. Prihodi Agencije.....	119
2. Struktura rashoda.....	119
3. Izvršenje Budžeta za 2016. godinu - Završni račun.....	122
3.1. Opšti prihodi.....	123
3.2. Prihodi od djelatnosti Agencije	123
3.3. Ostali prihodi.....	123
4. Izdaci	124
4.1. Izvršenje budžeta za 2016. godinu - Završni račun	127
4.2. Izvještaj o neizmirenim obavezama i drugi izvještaji.....	127
4.3. Pokretna imovina.....	127
4.4. Organizacija i kadrovska osposobljenost	128
4.5. Budžetsko poslovanje.....	128
4.6. Interna akta i služba za unutrašnju reviziju.....	128
4.7. Javne nabavke.....	128
4.8. Sudski sporovi i potencijalne obaveze	128
IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA NA ZAVRŠNI RAČUN AGENCIJE ZA 2016. GODINU.....	129

UVOD

Agencija za zaštitu konkurencije je tokom četvorogodišnjeg rada **bila kreator i promoter prava i politike zaštite konkurencije u Crnoj Gori, inicijator promjena, odnosno donošenja novih propisa te, ujedno, nosilac svih aktivnosti s ciljem daljeg razvoja i unaprijeđenja predmetne oblasti.**

Agencija je aktivno učestvovala i u kreiranju prakse na ovom području, kako bi joj to iskustvo pomoglo da se, po ulasku Crne Gore u EU, potpuno ravnopravno i efikasno uklopi u rad evropskih tijela za zaštitu konkurencije. Iz tih razloga, i **aktivnosti Agencije u izvještajnom periodu u značajnoj su mjeri bile usmjerene na postizanje ciljeva koji su pred Crnom Gorom postavljeni kao uslovi za otvaranje pregovaračkog Poglavlja 8: Zaštita konkurencije, i to i u dijelu koji se odnosi na tzv. „antitrust“ (ocjena sporazuma između učesnika na tržištu, zloupotrebe dominantnog položaja, te kontrolu koncentracija), a u skladu sa preuzetim obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.**

Predmetne nadležnosti i postupanja Agencija potvrđuje svakom svojom odlukom, donešenim propisom, izdatim mišljenjem, doprinosom edukaciji i brojnim saopštenjima o problematici slobodne tržišne konkurencije. Politiku Agencije dugoročno određuje ideja **kojoj je cilj spriječiti svako narušavanje ekonomskih sloboda od strane preduzetnika, koji svojom tržišnom snagom žele nametnuti svoja pravila na tržištu i spriječiti ulazak novih ili istisnuti sa tržišta već postojeće konkurente.**

Nesporno je da ovakvo razmišljanje i politika Agencije mogu biti **utemeljeni samo na potpuno pouzdanom i predvidljivom zakonodavnom okviru i nezavisnosti institucije koja ga sprovodi.** Efikasna i uspješna zaštita konkurencije ostvaruje se i raspoloživim ljudskim i materijalnim resursima u svakodnevnoj praksi Agencije, u postupcima koji zahtijevaju složene pravne i ekonomske analize, upućenost u propise i podzakonske akte i poznavanje specifičnosti preduzetnika i sektora, kao i njihovog ponašanja na tržištu.

Postupanja Agencije u tom pravcu obilježena su nizom aktivnosti i preduzetih mjera kojima se nastojalo u najvećoj mjeri djelovati na način da se, ili unaprijed **onemogući kršenje propisa o zaštiti konkurencije, ili da Agencija svojim odlukama zabrani ili spriječi ona ponašanja učesnika na tržištu kojima se spriječava, ograničava ili narušava slobodna konkurencija, odnosno krše propisi na snazi kojima je uređena predmetna oblast.** U tim aktivnostima, Agencija je trebala pokazati ne samo stručno znanje, već i odlučnost u pokrenutim postupcima donošenjem adekvatnih odluka, posebno kada je bilo riječi o sprovođenju propisa čija primjena, i pored određenog napretka, još uvijek nije u potpunosti zaživjela u Crnoj Gori.

S tim u vezi, Godišnji izvještaj o radu Agencije daje prikaz najznačajnijih aktivnosti u sprovođenju Zakona, ali i **ukazuje na evidentne probleme i prepreke na putu uspostavljanja efikasnog sistema zaštite konkurencije**. Posebna pažnja je posvećena proaktivnom djelovanju Agencije na planu utvrđivanja potencijalne radnje zloupotrebe dominantnog položaja, kao i zaključenja zabranjene vrste sporazuma između učesnika na tržištu, a sa ciljem preventivnog djelovanja i eventualnog kažnjavanja od strane nadležnih prekršajnih sudova u slučaju utvrđivanja postojanja povrede konkurencije.

Aktivnosti Agencije u tom pravcu **bile su posebno usmjerene na tržišta lučkih usluga, u okviru akvatorijuma Luke Kotor i Luke Bar, vodosnabdijevanje u primorskim opštinama, prvenstveno u Budvi i Tivtu, farmaceutskih proizvoda, tržišta finansijskih usluga – dominantno u sektoru osiguranja, tržište elektronskih komunikacija, te tržište prehrambene robe i robe široke potrošnje**.

Istovremeno, a kako se u crnogorskoj ekonomiji nastavlja proces ukрупnjavanja i konsolidacije, **značajan dio aktivnosti Agencije bio je posvećen procjeni koncentracija učesnika na tržištu**. S tim u vezi, procjenjivane su i odobravane koncentracije prvenstveno u skraćenim postupcima, te uslovno ocjenjivana i odobravana koncentracija uz određivanje strukturnih mjera i mjera praćenja poslovanja u sektoru elektronskih komunikacija.

Osim rada na rješavanju predmeta u toku, važan dio aktivnosti u 2016. godini bio je posvećen **praćenju izvršenja mjera naloženih preduzetnicima od strane Agencije donešenim u prethodnim godinama** u cilju ponovnog uspostavljanja zdrave tržišne konkurencije na pojedinim tržištima, kao i aktivnim učešćem u sudskim postupcima.

Posebno su bile izražene i pojačane **aktivnosti na pripremi izmjena i dopuna Zakona o zaštiti konkurencije**, te je u tom cilju nastavljena saradnja sa nadležnim ministarstvima na iznalaženju optimalnih rješenja kojima bi se Agenciji **dala veća ovlaštenja u pravcu otkrivanja, a potom i odgovarajućeg procesuiranja nadležnim sudovima za kažnjavanje onih koji krše propise o zaštiti konkurencije**, odnosno onih koji svojim ponašanjem ne dozvoljavaju pristup konkurentima, zatvaraju tržište ili pak dijele tržišta između sebe i svojih konkurenata, dogovaraju cijene i druge uslove prodaje sa krajnjim ciljem sticanja nezakonite dobiti, održavanja visokih cijena, a sve na štetu krajnjih potrošača.

Učestvovanje u sudskim raspravama Upravnog, te posebno prekršajnih sudova po ranije pokrenutim postupcima i postupcima u toku, dominantno su opredijelili aktivnosti Agencije u izvještajnom periodu.

Nepostojanje predvidljivog i efikasnog mehanizma presuda u ovim predmetima, kao i standardizacija prakse nadležnih sudova, **mogla bi ugroziti poziciju Crne Gore u pregovorima na ovom poglavlju**, te pred Crnu Goru postaviti nove zahtjeve u pogledu drugačijeg regulisanja kažnjavanja i sudske kontrole odluka Agencije.

Isto tako, **nepostojanje nijedne izrečene prekršajne kazne od strane postupajućih sudova, a na osnovu potvrđenih odluka Upravnog i Vrhovnog suda**, svakako negativno utiče na

efikasnost rada ovlašćenih i službenih lica Agencije u pojedinačnim postupcima, dok sa druge strane **ne obezbjeđuje ni preventivno ni korektivno ponašanje privrednih subjekata.**

Evropska komisija je jasnog stava da samo postojanje zakonodavnog okvira, bez potpune i efektivne implementacije na planu kažnjavanja za povrede konkurencije, **nije sistem koji bi mogao obezbijediti otvaranje, odnosno kasnije i zatvaranje ovog poglavlja u pristupnim pregovorima.**

U tom pravcu, naročita pažnja bi se morala posvetiti i radu sudskih organa, sa naglaskom na **permanentnu edukaciju sudija Upravnog i posebno prekršajnih sudova u ovoj oblasti.**

Poseban dio svojih aktivnosti i u 2016. godini Agencija je usmjerila na poslove kojima je cilj bio **afirmisati tržišna načela već prilikom predlaganja Zakona ili propisa kojima se stvaraju pretpostavke za razvoj određenih tržišta, te posebno uslova poslovanja na njima.** U tom pravcu, otvoreno smo upućivali na nedostatke i prepreke koje za razvoj tržišta i ekonomskih sloboda predstavljaju odredbe postojećih propisa, a koje bi trebalo mijenjati upravo radi efikasnijeg postupanja Agencije, eliminisanja dualizma postupanja, te drugačijeg definisanja pojedinih normi postupanja nadležnih pravosudnih institucija (**aktivnosti na izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima**).

Konačno, u djelokrugu rada Agencije, uz svakodnevne poslove iz opisanih aktivnosti, ubraja se i **aktivno učešće predstavnika Agencije u pregovorima za pristupanje Crne Gore u EU,** konkretno u otvaranju poglavlja 8 - Zaštita konkurencije. U tom pravcu, Agencija je **intenzivno sarađivala sa državnim i pravosudnim institucijama u Crnoj Gori i Evropskom komisijom, nastavila sa korišćenjem i sprovođenjem EU projekata, kao i međunarodnim aktivnostima iz djelokruga svoga rada.**

Nezavisno od broja predmeta, koji su sastavni dio ovog izvještaja, posebno se ističe **permanentna komunikacija Agencije sa Evropskom komisijom** u obliku kontinuirane izrade izvještaja o radu, sa kratkim opisom sadržaja predmeta. S tim u vezi, Evropska komisija je bila **svojevrсни kontrolor rada Agencije, nadzirala pravilnu primjenu propisa zaštite konkurencije, te pratila sve promjene u dijelu unaprijeđenja zakonodavnog okvira.**

Dosadašnjim tokom pregovora uvjerali smo se da pravedna tržišna utakmica pred ovu Agenciju i dalje postavlja kao jedan od prioritetnih zadataka **širenje svijesti i znanja o pravilima kojima je uređena predmetna problematika.**

Poseban akcenat u izvještaju dat je **saradnji sa sektorskim regulatorima, nadležnostima i postupanjima Upravnog i prekršajnih sudova, te posebno aktivnostima Agencije van pokrenutih postupaka, i postupaka u toku.**

Izvještaj obuhvata i **dio koji se odnosi na finansijske iskaze,** te, s tim u vezi, i osvrt na Završni račun ove institucije.

Nadležnosti i postupanja Agencije u 2016. godini treba posmatrati prvenstveno kroz **doprinos ukupnom ekonomskom razvoju zemlje instrumentima politike i zaštite prava konkurencije**, koji se ogledaju u suzbijanju netržišnih oblika ponašanja preduzetnika, posebno onih u dominantnom, odnosno monopolskom položaju. **Uklanjanje prepreka za pristup tržištu ili distributivnim kanalima novim preduzetnicima, te preduzetnicima manje tržišne snage, stvaraju se pretpostavke za ravnopravnu tržišnu utakmicu, što povoljno utiče i na politiku zapošljavanja.**

Predmetne aktivnosti Agencije prikazane u ovom Izvještaju doprinos su **stvaranju uslova za ekonomski rast koji se zasniva na inovacijama i novim ulaganjima, povećanju produktivnosti, rastu zaposlenosti, te jačanju konkurentske sposobnosti crnogorske ekonomije.** I ovim izvještajem Agencija podsjeća na važnost tržišta, ali i na značaj sprovođenja prava i politike konkurencije u tržišnoj ekonomiji, kroz ravnopravan tretman svih subjekata i stvaranja jednakih uslova za sve učesnike na tržištu, bez obzira na njihovu tržišnu snagu, kako bi se stvorilo ekonomsko i institucionalno okruženje koje će podsticati inovacije i nova ulaganja, kako boljim zakonodavstvom, tako i uklanjanjem administrativnih i drugih barijera ili pak sankcionisanjem protiv tržišnih postupanja učesnika na način koji će svima osigurati jednake uslove privređivanja.

U izvještajnom periodu **djelovali smo maksimalno nezavisno i nepristrasno**, podigli standarde otvorenosti i saradnje, kako prema državnim institucijama i regulatornim tijelima sa kojima su sklopljeni sporazumi o saradnji i udruženjima preduzetnika, tako i sa samim preduzetnicima kojima su vrata Agencije uvijek otvorena za komunikacije i sastanke.

Isto tako, u kontinuitetu **nastojimo biti otvoreniji i pristupačniji prema široj javnosti** kroz poboljšanje kvaliteta naše internet stranice, a posebne aktivnosti su usmjerene na ažurnost u davanju odgovora medijima, u pravcu cjelokupnog i kvalitetnog informisanja javnosti o našem radu.

Kontinuitet u razmjeni informacija, uzajamne podrške i pomoći u radu svakako može imati samo pozitivne efekte i na stvaranje privrednog ambijenta gdje se kompanije osjećaju sigurno da će njihova inovativnost, rad i ulaganja zaista imati efekta na povećanje profita i gdje regulativa neće koristiti zaštitu poslovnih interesa samo određenih učesnika na tržištu.

I, naravno, bez obzira na to što je Agencija bila vrlo **često izložena raznim pritiscima i zahtjevima za postupanja**, nezavisno od utvrđenih zakonskih nadležnosti, **uvijek smo reagovali pravovremeno i transparentno, donosili i nepopularne odluke, ali isključivo pod uslovom i u skladu sa zakonodavnim rješenjima na snazi kojima je uređena predmetna oblast, što će nam biti prioritetan zadatak i u narednom periodu.**

1. POLITIKA KONKURENCIJE

Politika zaštite konkurencije je posljednjih godina u radu mnogih međunarodnih organa i organizacija prevazišla nacionalne okvire, pri čemu su određeni instituti i pravila postali sastavni dio pravnih sistema mnogih zemalja, uključujući i zemlje poput naše, gdje je planska i zatvorena privredna ekonomija bila stožer ekonomske politike u dužem periodu.

Crna Gora je u posljednjih nekoliko godina, a nakon stalnog unaprijeđenja zakonodavnog okvira, učinila i posljednji iskorak ka stvaranju uslova za napredak i razvoj slobodne tržišne konkurencije **osnivanjem funkcionalno nezavisnog organa za praćenje politike konkurencije i obezbjeđivanja uslova slobodnog preduzetništva**. To je svakako bio i jedan od osnovnih zahtjeva Evropske komisije u postupku stalnih pregovora o ispunjenju svih uslova iz Poglavlja 8. Harmonizacija zakonodavnog okvira je započeta još 2005. godine u ovoj oblasti i danas možemo reći da se **nalazi na dobrom putu potpune harmonizacije sa propisima na snazi u EU i zemljama članicama**. U tom pravcu, **Crna Gora je od strane EU dobila pozitivne ocjene u smislu ostvarenog napretka u postupku harmonizacije propisa, ali i organizaciono-tehničkom pristupu implementacije zakonodavnih rješenja, koji se ogleda u pokretanju i zaključenju značajnog broja postupaka imajući u vidu veličinu ekonomije i intenzitet ekonomskih aktivnosti u Crnoj Gori**.

Efikasno sprovođenje politike zaštite konkurencije zauzima jedno od centralnih mjesta u pregovorima o pristupanju sa EU, ali i u unutrašnjoj politici Crne Gore, prepoznajući da njeno efikasno sprovođenje doprinosi unaprijeđenju ekonomije, razvoju postojećih i podsticajima osnivanja novih privrednih subjekata, privlačenju novih investicija, povećanju proizvodnje i pospešivanju inovativne djelatnosti. Politika konkurencije tako u velikoj mjeri utiče na porast broja malih i srednjih preduzeća, povećanju kvaliteta ponude, smanjenju cijena, povećanju konkurentnosti, produktivnosti i efikasnosti, što svakako doprinosi i stvaranju povoljnog poslovnog ambijenta, pravne sigurnosti i poslovne predvidljivosti sa uticajem na stvaranje uslova za jačanje ekonomije Crne Gore.

Polazeći od izuzetnog značaja koji Europska unija pridaje zaštiti tržišne konkurencije, kao jednom od temelja na kojima počiva sama Unija, od Crne Gore se već u postupku priprema za članstvo zahtijeva:

- a) konzistentan pravni okvir zaštite konkurencije koji je u cijelosti harmonizovan s pravilima o zaštiti konkurencije u EU;
- b) operativno potpuno nezavisno, visoko stručno tijelo, s dovoljnim administrativnim kapacitetima i finansijskim sredstvima, sposobno za uspješnu i potpunu implementaciju propisa o zaštiti konkurencije;

- c) uspješna primjena i implementacija propisa u skladu sa praksom zemalja EU i praksi njenih država članica, što se mjeri prije svega brojem i kvalitetom donesenih odluka (odnosno odluka koje su potvrđene i od strane nadležnih sudskih organa vlasti), a naročito brojem i visinom izrečenih kazni.

Crna Gora je, potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), **preuzela obavezu prioritetnog usklađivanja zakonodavstva s područja unutrašnjeg tržišta s pravnom tekovinom Evropske zajednice (*acquis communautaire*)**.

S tim u vezi, preuzeta je obaveza kontrole sporazuma privrednih subjekata čiji je cilj ili efekat spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije, kao i obaveza spriječavanja zloupotreba dominantnog položaja jednog ili više učesnika na tržištu Crne Gore.

Pritom je Crna Gora prihvatila da će se takva ponašanja i radnje privrednih subjekata **ocjenjivati na osnovu kriterijuma koji proizlaze iz primjene pravila o zaštiti konkurencije u Evropskoj Zajednici, naročito čl. 101 i 102 Ugovora o osnivanju Evropske Zajednice**, kao i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice, a prije svega regulativa i smjernica o primjeni propisa u ovoj oblasti.

Uz to, Crna Gora se obavezala da osnuje i za potpunu primjenu preuzetih obaveza ovlasti funkcionalno nezavisno tijelo sa povjerenim ovlaštenjima, na osnovu čega je i **osnovana Agencija za zaštitu konkurencije**.

Formiranje i jačanje Agencije za zaštitu konkurencije, kao nezavisne institucije sa povjerenim javnim ovlaštenjima, **te implementacija zakonodavnih rješenja na snazi**, u posebnom je fokusu Evropske komisije još od početka pristupnih pregovora i sklapanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Crne Gore i EZ i država članica. **Stvaranje jednakih uslova za sve učesnike na tržištu** bio je prvi razlog zbog kojeg je EU insistirala na usklađivanju propisa o zaštiti konkurencije, dok je drugi usmjeren na pripremu svih sektora i preduzetnika za tržišnu utakmicu i posebne izazove u tom pravcu, te jačanje njihove sposobnosti da podnesu pritisak konkurencije.

Potpisivanje SSP-a Crna Gora je **preuzela obavezu da će na području zaštite konkurencije primjenjivati pravila po uzoru na ona koja se primjenjuju u EU**, uz preuzetu obavezu primjene „**Instrumentata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice**“, što podrazumijeva sekundarno zakonodavstvo EU, ali i sudsku praksu nadležnih sudova.

U skladu sa preporukama EK, donesen je i novi Zakon o zaštiti konkurencije, kao i niz podzakonskih akata s tim u vezi, dok je u **završnoj fazi postupak preuzimanja nadležnosti nad kontrolom sredstava državne pomoći od strane Agencije**.

Istovremeno, a nakon uspostavljanja zakonodavnog okvira, poseban akcenat u radu dat je **informisanju crnogorske javnosti o sprovođenju predmetnih rješenja**, odnosno nadležnostima i postupanjima Agencije te, s tim u vezi, posljedicama, odnosno koristima koje zakonodavni okvir pruža poslovnoj zajednici i posebno potrošačima.

Politika zaštite konkurencije je izuzetno važan segment svakog, pa i crnogorskog tržišta. Ovo iz razloga što upravo kvalitet tržišnih sloboda, stepen konkurencije i mogućnost ulaska novih igrača na tržište opredjeljuje konkurentnost jedne privrede za kontinuirani razvoj i privlačenje stranih direktnih investicija. Istovremeno, politika konkurencije i propisi koji uređuju ovu oblast su ključne teme i evropske politike zajedničkog tržišta, te kao takve za Crnu Goru predstavljaju dio najznačajnijeg poglavlja na putu pristupanja EU. Kao i u članicama Unije, konkurencija je i u Crnoj Gori ustavna kategorija, pa ona i **njena zaštita predstavljaju osnovu tržišne ekonomije i ekonomsko političke stabilnosti zemlje.**

2. ZAKONODAVNI OKVIR

2.1. Zakon o zaštiti konkurencije

Zakon o zaštiti konkurencije, čija je primjena otpočela 12. oktobra 2012. godine, osnovni je propis kojim se uređuju pravila i uspostavlja sistem mjera zaštite konkurencije u Crnoj Gori.

Zakon se primjenjuje na sve oblike spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije od strane preduzetnika na teritoriji Crne Gore, ali i izvan njene teritorije, u slučaju da isti imaju efekat na crnogorsko tržište. Budući da je zakon opšti propis o zaštiti konkurencije, njegove odredbe se ne primjenjuju samo u onim slučajevima ako je nekim drugim, posebnim propisom za pojedina tržišta drugačije određeno.

Osim zakona, pravni okvir na području zaštite konkurencije obuhvata i set podzakonskih akata (pravilnika, uputstava i uredbi) kojima se detaljno uređuju pojedina područja primjene.

U nadležnosti Agencije, u skladu sa odredbama zakona u užem smislu, spadaju:

- utvrđivanje **zabranjenih sporazuma između preduzetnika**, te određivanje mjera, uslova i rokova za otklanjanje štetnih posljedica zabranjenih sporazuma;
- utvrđivanje **zloupotrebe dominantnog položaja preduzetnika** i zabrana svakog daljeg postupanja koje dovodi do zloupotrebe, te određivanje mjera, uslova i rokova za otklanjanje štetnih posljedica takvog postupanja, kao i
- procjena dopuštenosti koncentracija preduzetnika.

Posebne aktivnosti Agencije odnose se na **promovisanje prava i politike zaštite konkurencije**, davanjem stručnih mišljenja u skladu sa zakonom, nacrtima zakona i drugih propisa, te o ostalim pitanjima od značaja za zaštitu konkurencije i razvoj ekonomskih sloboda na tržištu Crne Gore.

Ono što je ipak najbitnije jeste da je Agencija, koja utvrđuje povrede zakona, istim dobila **ovlašćenje i da sprovodi sve ispitne radnje i neposredno**, čime se obezbjeđuje svakako mogućnost za bolju sprovodljivost samog zakona, te jasno i veću obazrivost učesnika na tržištu i odvratanje, u preventivnom smislu, od preduzimanja radnji kojima se može spriječiti, ograničiti ili narušiti konkurencija.

Dodatno, **Zakon po prvi put predviđa mogućnost kažnjavanja za radnje zloupotrebe dominantnog položaja, kao i mogućnost izricanja kazne u procentualnom iznosu od ostvarenog prometa, odnosno u fiksnom iznosu direktno od strane Agencije, a u slučaju odbijanja saradnje ili dostavljanja neistinitih podataka i činjenica.**

Kazne su sada u potpunosti usklađene s onima koje vrijede u Evropi, i **kreću se do 10% ukupnog godišnjeg prihoda** učesnika na tržištu ostvarenog u godini koja prethodi povredi. Takav način

kažnjavanja, u relativnom, a ne u apsolutnom iznosu i **u rasponu od 1% do 10%** omogućava da se u svakom pojedinom slučaju kršenja zakona procijene efekti povrede na tržištu, te utvrde olakšavajuće ili otežavajuće okolnosti i tek onda odredi iznos kazne. Dakle, kazne mogu biti vrlo visoke, a određuju se zavisno od okolnosti svakog konkretnog slučaja, oduzima se ono što je na tržištu zarađeno nezakonito a, sa druge strane, imaju preventivni učinak, jer odvraćaju od budućih povreda zakona privredne subjekte koji moraju znatno više aktivnosti usmjeriti na kontrolu svoje komercijalne politike i ponašanja na tržištu.

Naravno, **namjera Agencije jeste da se što manje miješa u tržišne tokove** i njena uloga je prije svega korektivnog karaktera, a ne represivnog ili kontrolnog. Agencija svakako ne želi biti gospodar i regulator tržišne utakmice sa prijetnjom gašenja nekog subjekta, ali se pravila slobodne tržišne konkurencije, odnosno zakon, moraju poštovati.

U postupku harmonizacije sa pravilima EU, **zakonom se uvodi niz novih instituta, među njima i mogućnost stranci protiv koje se vodi postupak da već tokom postupka, dakle prije donošenja odluke Agencije, sama odluči ispraviti svoje ponašanje na tržištu i predložiti Agenciji preuzimanje određenih obaveza kojima bi se otklonili negativni efekti takvog tržišnog ponašanja.** U ovim slučajevima, a zavisno od konkretnog slučaja, vrsti povrede i predloženim mjerama, Agencija može prihvatiti nagodbu sa subjektom protiv kojeg se postupak vodi, ali i ne mora.

S druge strane, Zakon uvodi i izuzetno značajan **institut „saradnika“** u postupku razotkrivanja i kažnjavanja kartelnog udruživanja. O mogućoj ulozi saradnika govorimo kada učesnik samog kartelnog, odnosno zabranjenog sporazuma među konkurentima na određenom tržištu Agenciji dostavi dokaze o postojanju kartela, omogući njegovo otkrivanje i na taj način pomogne u otkrivanju i sankcionisanju učesnika kartela kao najtežih oblika kršenja zakonitosti slobodnog tržišta. U ovim slučajevima, privredni subjekt koji je prijavio i sarađivao tokom postupka sa Agencijom može biti oslobođen kaznene mjere ili ona može biti značajno umanjena.

Ograničenja u primjeni Zakona

U dosadašnjoj primjeni Zakona uočene su teškoće i problemi koji se prije svega tiču **procesnih rješenja**, a u odnosu na vrstu postupaka pred Agencijom. U tom smislu, utvrđeno je da se **omogućavanjem podnošenja tužbe u upravnom sporu protiv svakog upravnog akta Agencije u toku postupka**, pa i procesne prirode, može značajno uticati na efikasnost rada Agencije, **odugovlačenje postupka i donošenja rješenja, te jasno i na potencijalnu prekršajnu odgovornost takvih subjekata.**

Predmetno dodatno **ukazuje na neophodnost izmjene Zakona** i isključivanja vođenja upravnog spora protiv svake procesne radnje Agencije, te **obezbjedivanja pravne zaštite isključivo na konačno rješenje Agencije.** Postojeće stanje jasno i bez potrebe **utiče na efikasno i ekonomično vođenje postupka pred Agencijom i Upravnim sudom Crne Gore, a učesnicima na tržištu obezbjeđuje uslove za zloupotrebu prava sa ciljem odugovlačenja postupka i eventualnog nastupa zastare za prekršajno gonjenje i kažnjavanje.**

Poseban problem svakako predstavlja i neophodnost vođenja nekoliko odvojenih postupaka pred više organa uprave, odnosno sudskih organa. U tom smislu, utvrđivanje postojanja povrede konkurencije u smislu Zakona sprovodi Agencija, dok utvrđivanje postojanja prekršajne odgovornosti vodi nadležni prekršajni sud. **Dualizam postupanja** u ovom slučaju može i proizvodi značajne posljedice, budući da nadležni prekršajni sudovi ne uzimaju utvrđenu povredu u upravnom postupku kao osnov odmjeravanja kazne, već **samostalno u posebnom postupku utvrđuju postojanje prekršaja i visinu kazne za predmetno nezakonito postupanje**.

Na osnovu svega iznijetog, zauzetog stava institucije nadležne za sprovođenje Zakona, Ministarstva ekonomije, kao institucije nadležne za zakonitost postupanja Agencije te posebno preporuke i izjašnjenja EK, **pristupilo se izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije** u pravcu prevazilaženja predmetnih ograničenja.

Isto tako, a polazeći od najbolje prakse EU iz ove oblasti, izvršiće se, odnosno **proširiti nadležnosti i postupanja Agencije u dijelu kontrole sredstava državne pomoći**, u smislu preuzimanja ovlaštenja Komisije za kontrolu sredstava državne pomoći od strane Agencije.

Novine koje se predlažu Izmjenama i dopunama Zakon o zaštiti konkurencije:

- **Proširenje nadležnosti Agencije:**

Nadležnost i postupanja u dijelu kontrole sredstava državne pomoći.

- **Rukovođenje Agencijom**

Promijenjen je postojeći način rukovođenja Agencijom.

U cilju veće samostalnosti pri donošenju odluka **osniva se Savjet**, koji ima predsjednika i dva člana. Izvršeno je razgraničenje nadležnosti Savjeta i direktora Agencije, te predložena dva nova radna mjesta za pomoćnike iz oblasti zaštite konkurencije i državne pomoći.

Kaznene odredbe

U cilju poboljšanja primjene kaznene politike, **neophodno je posebnom normom definisati momenat saznanja za prekršaj i učinioca prekršaja, u odnosu na momenat vršenja povrede za koje je određena prekršajna kazna**.

Navedeno je neophodno **zbog različitih tumačenja postupajućih sudija u predmetima kojima su utvrđivali povredu konkurencije** te, s tim u vezi, prekršaj i odmjeravanje kazni.

U cilju otklanjanja daljih nedoumica kod postupanja nadležnih sudova za prekršaje, kao i pravne sigurnosti, predloženo je predmetno rješenje.

Zastarjelost pokretanja prekršajnog postupka: izmjenama je predviđen duži rok za pokretanje i vođenje prekršajnog postupka od tri (3) godine, koji se računa od dana kada je izvršen prekršaj u produženom trajanju. Definirano je vrijeme zastare u slučaju postojanja kontinuirane povrede.

Procesni instituti

Izvršeno je usklađivanje posebnih pravila postupka propisanih Zakonom o zaštiti konkurencije sa novim Zakonom o upravnom postupku.

2.2. Podzakonska akta

Područje zaštite konkurencije u Crnoj Gori **detaljnije uređuje i niz uredbi, odluka i pravilnika** koje je donijela Vlada Crne Gore, a koje sprovodi Agencija. Bitna činjenica jeste da su postojeći podzakonski akti već usklađeni sa propisima na snazi u Evropskoj uniji, te da su usklađivanja prevashodno internog karaktera i u skladu sa novim zakonom. Nijesu evidentirane značajnije materijalne izmjene u odnosu na postojeća akta. Uz to, a u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, pri obavljanju poslova iz svoje nadležnosti, Agencija je dužna, na odgovarajući način, primjenjivati kriterijume koji proizilaze iz primjene pravila o zaštiti konkurencije u EU. To konkretno znači da, pri donošenju odluka iz svoje nadležnosti, Agencija primjenjuje primarno crnogorske propise, a u slučaju pravnih praznina ili dilema pri tumačenju istih, kao pomoćno sredstvo primjenjuje kriterijume iz pravne tekovine (*Acquis*), što uključuje uredbe i smjernice Evropske unije, ali i odluke EK, odluke Evropskih sudova i drugih institucija EU.

U tom pravcu, **bilo je neophodno donijeti podzakonska akta, kako bi se u potpunosti obezbijedili uslovi za potpunu harmonizaciju pravila, ali i prakse Agencije sa radom institucija za zaštitu konkurencije zemalja EU.**

S tim u vezi, donešena su podzakonska akta kojima se reguliše način, kriterijum i postupak utvrđivanja relevantnog tržišta, sadržaj i način podnošenja zahtjeva za odobrenje koncentracije, kao i sadržaj i način podnošenja zahtjeva za pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane.

➤ *Pravilnik o načinu i kriterijumima utvrđivanja relevantnog tržišta ("Sl. list CG", br. 18/2013)*

Utvrđeni kriterijumi za određivanje relevantnog tržišta su od izuzetnog značaja u postupcima sprovođenja Zakona u svakoj od tri (3) komponente: i) zabranjeni sporazumi; ii) zloupotreba dominantnog položaja i iii) kontrola koncentracija. Utvrđivanje relevantnog tržišta je i polazna osnova u svakom od postupaka Agencije i posebno važno u postupcima prilikom utvrđivanja supstitabilnosti određenih proizvoda i/ili usluga, karakteristika i uobičajnih svojstava robe.

Teritorijalno razgraničenje je takođe od izuzetnog značaja i Pravilnik omogućava utvrđivanje šireg i užeg relevantnog tržišta, pri čemu isto može biti od presudnog uticaja na odlučivanje o postojanju ili nepostojanju povrede Zakona, te mogućim efektima takvog postupanja na trenutnu ili projektovanu strukturu tržišta. U navedenom smislu, predviđeni kriterijumi za utvrđivanje relevantnog tržišta su utvrđeni u skladu sa praksom Evropske komisije i tzv. SSNIP testa, koji je u primjeni u svim tijelima za zaštitu konkurencije u Evropskoj uniji. Pravilnik obezbjeđuje uslove

za ocjenu supstitabilnosti sa stanovišta kupca i sa stanovišta prodavca i predstavlja osnov za utvrđivanje tržišnog udjela učesnika u okviru jednog definisanog relevantnog tržišta.

➤ ***Pravilnik o obliku i sadržini službene legitimacije ovlaštenih lica i posebnog ovlašćenja za vršenje uvida ("Sl. list CG", br. 18/2013)***

Ovim pravilnikom propisuje se oblik i sadržina službene legitimacije ovlaštenih lica Agencije za zaštitu konkurencije, kao i posebnog ovlašćenja za vršenje uvida kojim se legitimišu ostala lica Agencije. Ovlašćena lica Agencije za zaštitu konkurencije imaju prava i dužnosti utvrđene Zakonom o zaštiti konkurencije.

➤ ***Uputstvo o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije ("Sl. list CG", br. 18/2013)***

Predmetno uputstvo je donešeno u pravcu određivanja dokumentacije i informacija koje su neophodne Agenciji, a u cilju ocjene ispunjenosti uslova za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije između privrednih subjekata na tržištu. U tom smislu je i teret dokazivanja svih uslova iz Zakona za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, kao i dostavljanje neophodnih dokaznih materijala i informacija, isključivo na podnosiocima zahtjeva. Uputstvom se naročito zahtijeva dostavljanje bližih informacija i podataka koji se tiču planirane transakcije, objašnjenje funkcionisanja procesa proizvodnje, nabavke i distribucije, kao i procjena efekata sprovođenja koncentracije na samu strukturu tržišta i potrošače u Crnoj Gori, a što treba da omogući službenim licima Agencije da sagledaju sve potencijalne rizike, kako na tržištu na koje se primarno odnosi koncentracija, tako i na drugim povezanim tržištima.

➤ ***Pravilnik o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane ("Sl. list CG", br. 18/2013)***

Pravilnikom se propisuje sadržaj i način podnošenja zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na relevantnom tržištu. Pravilnik je od izuzetnog značaja za privredne subjekte, budući da određuje dokumentaciju i podatke koje učesnici u sporazumu moraju dostaviti Agenciji radi izvršenja ocjene pojedinačnog sporazuma i mogućeg izuzeća od zabrane.

Pravilnik određuje vrste podataka i informacija, kao i objašnjenje neophodnosti ugovaranja predmetnog posla na opisani način, koji moraju biti učinjeni dostupnim Agenciji, sa ciljem valjane i potpune ocjene pojedinačnog sporazuma podnijetog na izuzeće od zabrane. Zahtjevi postavljeni pred privredne subjekte, u smislu tereta dokazivanja, su izvedeni iz prakse Evropske komisije prije usvajanja i stupanja na snagu Regulative 1/2003, kao i zemalja članica u kojima je zadržan institut pojedinačnog izuzeća sporazuma od zabrane.

Pravilnik takođe utvrđuje dokumentaciju i informacije koje učesnici potencijalnog zabranjenog sporazuma moraju dostaviti Agenciji, uz jasan i potpun poslovni, pravni i ekonomski okvir ciljeva sporazuma, a u pravcu ocjene Agencije da li isti ispunjava sve uslove iz Zakona za pojedinačna izuzeća od zabrane.

U toku daljih aktivnosti na ovom planu, usvojena su i stupila na snagu najvažnija podzakonska akta kojima se regulišu uslovi za grupno izuzeće od zabrane određene kategorije sporazuma – vertikalnih, horizontalnih o istraživanju i razvoju i specijalizaciji, kao i grupno izuzeće sporazuma o distribuciji rezervnih djelova za motorna vozila i servisiranje.

Predmetnim podzakonskim aktima se određuju uslovi koje horizontalni sporazumi između konkurenata i potencijalnih konkurenata, odnosno vertikalni sporazumi privrednih subjekata mogu sadržati, te ograničenja i uslove koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi se ostvarili svi zahtjevi za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i Uredbom.

Donošenje predmetnih uredbi bilo je neophodno i u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*.

U tom pravcu, donijeto je ukupno sedam (7) uredbi za čije je sprovođenje nadležna Agencija, i to:

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane horizontalnih sporazuma o specijalizaciji („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Uredba je donijeta radi usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire* i, u tom smislu, ista obezbjeđuje potpunu usklađenost sa Uredbom Komisije EU br. 1218/2010 od 14. decembra 2010. godine o primjeni čl. 101 (3) UoEZ od 1. januara 2011. godine. Uredbom se određuju uslovi koje horizontalni sporazumi o specijalizaciji između konkurenata i potencijalnih konkurenata mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi se ostvarili svi zahtjevi za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma o distribuciji rezervnih djelova i servisiranju motornih vozila („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Uredba je donijeta u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. U tom smislu, ista obezbjeđuje potpunu usklađenost sa Regulativom Komisije EU br. 461/2010 od 27. maja 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ na kategorije vertikalnih sporazuma i usaglašene prakse u sektoru motornih vozila od 1. juna 2010. godine. Uredbom se određuju uslovi koje sporazumi između učesnika na tržištu motornih vozila, a prije svega proizvodnje, prometa, distribucije i prodaje rezervnih djelova i usluge servisiranja i održavanja moraju ispuniti, kako bi obezbijedili izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom, Uredbom o grupnom izuzeću vertikalnih sporazuma od zabrane i ovom uredbom. Cilj uredbe jeste

obezbjedjivanje uslova za razvoj konkurencije na tržištu prometa rezervnih djelova i pružanja usluge opravke i održavanja motornih vozila, a sa ciljem obezbjediivanja dostupnosti rezervnih djelova nezavisnim i ovlašćenim distributerima i serviserima.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane horizontalnih sporazuma o istraživanju i razvoju („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Donošenje Uredbe je ocijenjeno u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. Predmetna Uredba obezbjeđuje potpunu usklađenost, naročito sa Uredbom Komisije EU br. 1217/2010 od 14. decembra 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ od 1. januara 2011. godine. Uredbom se određuju uslovi koje horizontalni sporazumi između konkurenata i potencijalnih konkurenata mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi ostvarili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom. Uredba u najvećoj mjeri omogućava i stimuliše zajedničko ulaganje u osnivanje i funkcionisanje novog učesnika na tržištu sa ciljem istraživanja i razvoja ili sinergije procesa između dva ili više nezavisnih učesnika na tržištu.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću vertikalnih sporazuma od zabrane („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Obaveza donošenja ove Uredbe je ocijenjena neophodnom radi usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa pravom EU. Uredba obezbjeđuje potpunu usklađenost, naročito sa Uredbom Komisije br. 330/2010 od 20. aprila 2010. godine o primjeni čl. 101 (3) UoEZ na kategorije vertikalnih sporazuma od 1. juna 2010. godine. Uredba je takođe u potpunosti usklađena i sa Smjernicama EK za ograničenja u vertikalnim sporazumima od 19. maja 2010. godine. Uredbom se određuju uslovi koje vertikalni sporazumi između učesnika na tržištu mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi ostvarili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom. Uredba predviđa naročito zabranjene klauzule koje ne mogu biti predmet vertikalnog sporazuma, odnosno koje mogu biti predmet samo pojedinačnog zahtjeva za izuzeće i ocjene Agencije u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima i, s tim u vezi, definiše posebne vrste ograničenja koje vertikalni sporazumi mogu sadržati.

➤ ***Uredba o uslovima, postupku i kriterijumima za grupno izuzeće od zabrane sporazuma u sektoru osiguranja („Sl. list CG“, broj 52/2014)***

Donošenje ove uredbe je ocijenjeno neophodnim u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. Uredba obezbjeđuje potpunu usklađenost sa Uredbom Komisije EU br. 267/2010 od 24. marta 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ na kategorije sporazuma, odluka i usaglašene prakse u sektoru osiguranja. Donošenje ove uredbe je ocijenjeno neophodnim radi utvrđivanja uslova za grupno izuzeće od zabrane određene vrste sporazuma u sektoru osiguranja, odnosno u cilju obezbjediivanja valjanog funkcionisanja finansijskog tržišta osiguranja u svemu u skladu sa odredbama Zakona o osiguranju, ali i u skladu sa opštim odredbama Zakona.

➤ *Uredba o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma o prenosu tehnologije („Sl. list CG“, br. 59/2014)*

Donošenje ove Uredbe je ocijenjeno neophodnim u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. Uredbom se, u tom smislu, obezbjeđuje potpuna usklađenost sa Regulativom EK br. 316/2014 od 21.03.2014. godine, odnosno određuju uslovi koje sporazumi o prenosu tehnologije mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi ispunili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom.

Ugovori o prenosu tehnologije se prije svega odnose na licenciranje prava na korišćenje tehnoloških rješenja i zaštićenih prava vlasnika licence. U najvećem broju slučajeva, ova vrsta sporazuma doprinosi unaprijeđenju konkurencije i umanjuje rizike i troškove u slučaju postojanja paralelnog istraživanja i razvoja više supstitabilnih proizvoda. Ovakvi sporazumi generalno imaju ekonomsku opravdanost, prije svega na osnovu očekivane efikasnosti i ulaganja u razvoj nove tehnologije, podsticaj unaprijeđenja postojećih tehnoloških rješenja i povećanja konkurencije među učesnicima na tržištu.

➤ *Uredba o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma u drumskom, željezničkom i saobraćaju u unutrašnjim vodama i sporazuma o konzorcijumu u linijskom pomorskom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 59/2014)*

Donošenje predmetne Uredbe je ocijenjeno neophodnim u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*, kojom se obezbjeđuje potpuna usklađenost sa Regulativom Komisije EU br. 246/2009 od 26.02.2009. godine, a kojom se uređuje primjena člana 101 (3) UoEZ na kategorije sporazuma pomorskih kompanija u linijskom pomorskom saobraćaju, kao i sa Regulativom br. 169/2009 od 26.02.2009. godine. Istom se uređuje primjena člana 101 (3) UoEZ i pravila o zaštiti konkurencije na kategorije sporazuma o prevozu u drumskom, željezničkom i saobraćaju unutrašnjim vodenim putevima. Uredbom se takođe određuju uslovi koje sporazumi između učesnika na tržištu drumskog, željezničkog i saobraćaja vodenim (unutrašnjim i međunarodnim putevima) mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi uspunili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom.

U postupku pripreme podzakonskih akata, Agencija je imala značajnu podršku od strane Evropske komisije. Uz pomoć i pod nadzorom eksperata Evropske komisije, pripremljene su i sve uredbe, pravilnici i uputstva, što u najvećoj mjeri obezbjeđuje buduću, potpunu usaglašenost sa regulatornim okvirom Evropske unije.

U daljem radu, kroz projekte koje finansira Evropska unija (**„Usklađivanje zakonodavnog okvira sa EU *acquis* u oblasti direktive o uslugama i konkurencije“**), Agencija će biti angažovana na pripremi i drugih opštih akata, kojim će se obezbijediti mogućnost učesnicima na tržištu da imaju potpunu pravnu predvidljivost u svemu i u skladu sa smjernicama na snazi u Evropskoj uniji.

3. AGENCIJA ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE

U skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije osnovana je Agencija za zaštitu konkurencije, kao **institucija sa javnim ovlašćenjima, koja samostalno i nezavisno obavlja poslove** u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom, a koja kroz godišnji izvještaj za svoj rad odgovara Vladi i Skupštini Crne Gore.

Agencija je otpočela sa radom danom upisa u Centralni registar privrednih subjekata Poreske uprave (08.02.2013.godine).

Rad Agencije usmjeren je na aktivnosti kojima ona, u skladu sa zakonskim ovlašćenjima, raspoloživim ljudskim i materijalnim resursima, kontroliše ponašanje učesnika na tržištu, sa zadatkom da onemogući postupanja istih u smislu ograničavanja slobodne konkurencije.

U nadležnosti Agencije, a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije, **primarno spadaju: utvrđivanje zabranjenih sporazuma između učesnika na tržištu, te određivanje mjera, uslova i rokova za otklanjanje negativnih posljedica zabranjenih sporazuma; utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja i zabrana svakog postupanja koje dovodi do zloupotrebe, određivanje mjera, uslova i rokova za otklanjanje negativnih posljedica takvog postupanja, kao i ocjena dopuštenosti koncentracija preduzetnika.**

3.1. Organizaciona struktura Agencije

Unutrašnja organizacija i način poslovanja, opšta akta Agencije, kao i druga pitanja značajna za rad ove institucije bliže su uređena Statutom Agencije. **Na prava i obaveze zaposlenih u Agenciji primjenjuju se propisi kojima se uređuju položaj i zarade državnih službenika i namještenika.**

Radom Agencije rukovodi direktor, koji ima svog zamjenika, a koje na predlog Ministarstva ekonomije imenuje Vlada Crne Gore. Uslovi za imenovanje i trajanje mandata, kao i djelokrug njihovog rada, precizirani su odredbama Zakona o zaštiti konkurencije.

Agencija je funkcionalno nezavisna institucija, koja sve odluke donosi samostalno i na osnovu sprovedenih postupaka u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije i Zakonom o opštem upravnom postupku. Međutim, **Agencija nema finansijsku nezavisnost**, budući da se finansira iz Budžeta Crne Gore, te da je Finansijski plan ove institucije predmet prethodnog odobrenja od strane Ministarstva finansija i Vlade Crne Gore. S tim u vezi, **Agencija nema ni mogućnost raspolaganja sopstvenim prihodima**, te se cjelokupan iznos sredstava, ostvaren tokom kalendarske godine po ovom osnovu, prenosi Budžetu Crne Gore.

Svi propisi o zaštiti konkurencije, pored obaveznog objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore", objavljuju se i na internet stranici Agencije www.azzk.me.

Osiguravajući transparentnost u radu, **na internet stranici objavljuju** se i sve izreke konačnih odluka Agencije (rješenja i zaključci), mišljenja, javni pozivi i ostala akta, kao i saopštenja za medije.

Prilikom ocjene potencijala Agencije, kao jedan od važnijih uslova predstavlja i **dovoljan broj kvalifikovanog kadra**, koji bi garantovao nesmetano funkcionisanje ove institucije. Da bi se izvršili zadaci koji su postavljeni pred ovu Agenciju, pored unaprijeđenja zakonske regulative, potrebno je i kadrovsko jačanje u dijelu specifičnih oblasti primjene zakona.

Za razliku od sektorskih regulatora (koji nadziru i regulišu poslovanje u samo jednom privrednom sektoru), koji imaju i po više desetina zaposlenih službenih i ovlašćenih lica, u Agenciji na najsloženijim poslovima metoda istraživanja konkurencije - ispitnih i istražnih radnji, te utvrđivanja povreda konkurencije i odobravanja koncentracija u svim privrednim sektorima, **angažovano je svega sedam (7) izvršilaca**.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u cilju efikasnijeg i efektivnijeg ostvarivanja procesa rada, organizovani su poslovi u okviru organizacionih jedinica, i to: **Sektora za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja i Službi za opšte poslove i finansije**.

Poslovi u okviru Sektora odnose se na: praćenje i analiziranje uslova konkurencije na tržištu i tržištima pojedinih definisanih privrednih sektora; utvrđivanje metoda istraživanja konkurencije; rješavanje u postupku izuzeća od zabrane pojedinih sporazuma; predlaganje mjera prema učesnicima i udruženjima učesnika za učinjene povrede konkurencije ili radi njihovog spriječavanja, prestanka već nastale povrede i otklanjanja štetnih posljedica po učesnike i potrošače; pripremanje mišljenja o primjeni propisa u oblasti zaštite konkurencije; pripremanje stručne osnove za izradu nacrtu zakona i podzakonskih akata iz oblasti zaštite konkurencije; rješavanje u postupku procjene koncentracija; utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja određenih učesnika na tržištu; utvrđivanje zabranjenih sporazuma; pripremanje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom organu i/ili izdavanja prekršajnih naloga u skladu sa zakonom kojim se uređuje prekršaj; pripremanje mišljenja u vezi sa važećim propisima koji utiču ili mogu uticati na konkurenciju i o tome obavješćavanje javnosti; izrade sektorskih analiza; prikupljanja, obrade i analiziranja podataka značajnih za utvrđivanje činjenica u postupku zaštite konkurencije i u tom cilju po potrebi vršenja neposrednog uvida kod stranke ili drugog učesnika u postupku; saradnju sa međunarodnim organizacijama, mrežama i institucijama koje se bave zaštitom konkurencije; uspostavljanju i održavanju regionalne saradnje; pripremanje izvještaja, protokola, sporazuma, memoranduma i međunarodnih dokumenata o saradnji sa međunarodnim institucijama; praćenje propisa i primjenu prakse EU u oblasti zaštite konkurencije; pripremanje i izradu strategija, projekata, sektorskih analiza, programa i izvještaja o radu Agencije u dijelu poslova Sektora; kontrole sprovođenja mjera naloženih rješenjem; objavljivanje statističkih podataka, praćenje i analiziranje uslova konkurencije na tržištu regulisanih sektora, IT sektora, medija i oglašavanja, naročito praćenja promjena regulatornog okvira na definisanim tržištima,

analiza uslova konkurencije, primjedbi učesnika na tržištu i korisnika usluga, saradnju sa nadležnim organima i organizacijama koji vrše nadzor nad izvršenjem uslužnih djelatnosti na teritoriji Crne Gore, strukovnim i drugim profesionalnim udruženjima kojima se vrši regulisanje uslova obavljanja određenih djelatnosti, Centralnom bankom, Agencijom za nadzor osiguranja; CALIMS i FZOCG na planu utvrđivanja mjera i akata nadležnih organa kojima se može ograničiti konkurencija, odnosno istraživanju mjera, akata i radnji učesnika na definisanim tržištima kojima se vrši povreda konkurencije, naročito praćenja promjena regulatornog okvira na definisanim tržištima, analiza uslova konkurencije, primjedbi učesnika na tržištu i korisnika usluga, napraćenje i analiziranje uslova konkurencije na finansijskom tržištu, tržištu zdravstva, slobodnih profesija i ostalih usluga i u okviru tih oblasti, održavanje saradnje sa nadležnim organima i organizacijama na planu obezbjeđivanja nesmetanog razvoja tržišta, te spriječavanja ograničenja konkurencije aktima tih organa; vršenje stalnih analiza na tržištu maloprodaje cijena, komercijalne politike, uslova nabavke i dostupnosti proizvoda krajnjim potrošačima, te pokretanje postupka analize tržišta, a koje se odnose na praćenje i analiziranje uslova konkurencije na tržištu građevinarstva, rudarstva, turizma, saobraćaja, prehrambene industrije i kućne hemije, a naročito praćenja promjena na definisanim tržištima, analiza uslova konkurencije, primjedbi učesnika na tržištu i korisnika usluga, kao i vršenje drugih poslova u skladu sa zakonom.

Nadležnosti Sektora razvrstane su u tri (3) odsjeka, i to:

- **Odsjek za zaštitu konkurencije na regulisanim tržištima u sektoru elektronskih komunikacija, informacionih tehnologija i medija;**
- **Odsjek za zaštitu konkurencije finansijskog tržišta, zdravstva, slobodnih profesija i ostalih usluga;**
- **Odsjek za zaštitu konkurencije na tržištu energetike, građevinarstva, šumarstva, rudarstva, turizma, saobraćaja, poljoprivrede i hemijskih proizvoda.**

U Sektoru su sistematizovana radna mjesta za 16 izvršilaca, i to: 6 u Odsjeku na regulisanim tržištima elektronskih komunikacija, informacionih tehnologija i medija; 5 u Odsjeku za finansijsko tržište, zdravstvo, slobodne profesije i ostale usluge; i 5 u Odsjeku za tržište energetike, građevinarstva, šumarstva, rudarstva, turizma, saobraćaja, poljoprivrede i hemijskih proizvoda.

U Službi za opšte poslove i finansije obavljaju se poslovi koji se odnose na izradu opštih akata Agencije; pripremu i objedinjavanje programa, planova rada i izvještaja o radu Agencije; pripremu pojedinačnih akata o ostvarivanju prava iz radnih odnosa zaposlenih; pripremu akata za obračun zarada, naknada i drugih primanja zaposlenih; pripremu i zaključivanje ugovora sa fizičkim i pravnim licima; vođenje personalne evidencije; druge organizacione, pravne, materijalno-finansijske poslove, a posebno pripremu i izvršenje predračuna sredstava; izradu finansijskog plana; blagovremeno i namjensko korišćenje sredstava za namjene predviđene budžetom i finansijskim planom; vođenje poslovnih knjiga; izradu periodičnih obračuna i završnih računa; izradu finansijskih iskaza i dostavljanje Državnom trezoru; blagajničko poslovanje; knjigovodstvene poslove; ovjeravanje tačnosti i punovažnosti plaćanja državnim novcem; javne nabavke; kancelarijske i pomoćne poslove i druge poslove u skladu sa propisima.

U ovoj Službi su sistematizovana radna mjesta za 9 izvršilaca.

Van organizacionih jedinica obavljaju se poslovi Samostalnog savjetnika I – za poslove PR i saradnje sa domaćim i međunarodnim medijima i Samostalnog savjetnika III – za poslove saradnje sa nevladinim organizacijama.

Imajući u vidu navedeno, a naročito cijeneći potrebu razvoja administrativnog kapaciteta radi adekvatnog i potpunog sprovođenja Zakona o zaštiti konkurencije i ispunjenja predviđenih obaveza Crne Gore u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, **Agencija nalazi da je predviđeni broj ovlašćenih službenih lica minimalan za obavljanje povjerenih nadležnosti, te da će u narednim godinama biti potreban i dodatni broj izvršilaca, angažovanih na rješavanju zahtjevnih postupaka povreda konkurencije.**

Popuna sistematizovanih radnih mjesta u narednom periodu vršiće se postepeno, polazeći od prioriteta, te saglasnosti Ministarstva finansija i budžetski opredijeljenih sredstava za ove namjene.

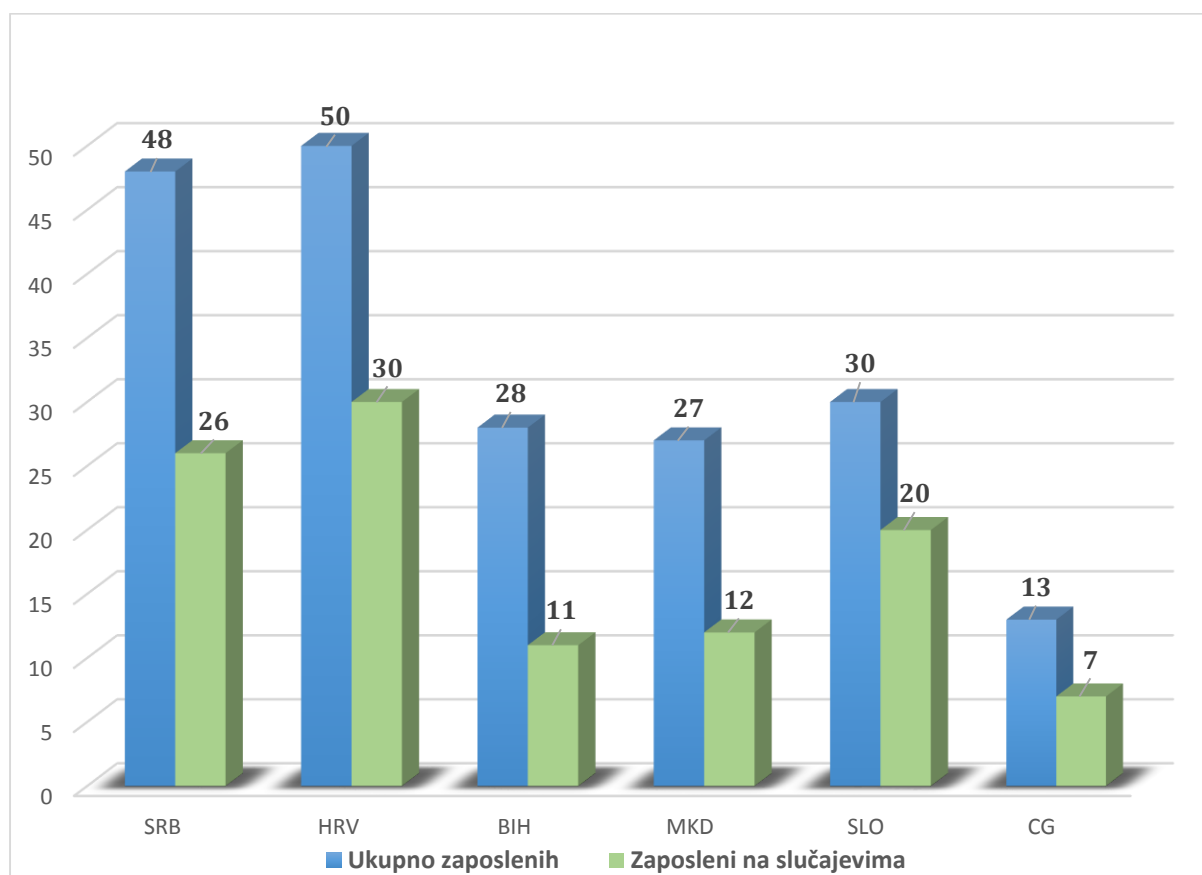
<i>Zaposleni u Agenciji za zaštitu konkurencije</i>				
<i>Kvalifikacija</i>	<i>Pravnici</i>	<i>Ekonomisti</i>	<i>Ostali</i>	<i>Ukupno</i>
1. VSS	4	7	1	12
2. SSS			2	2
<i>Ukupno</i>	4	7	3	14

Tabela 1: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u Agenciji, stanje 31.12.2016. godine

<i>Zaposleni u Agenciji za zaštitu konkurencije</i>					
<i>Naziv sektora</i>	<i>VSS</i>			<i>SSS</i>	<i>Ukupno</i>
	<i>Pravnici</i>	<i>Ekonomisti</i>	<i>Ostali</i>		
<i>Direktor</i>		1			1
<i>Odjeljenje za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja</i>	4	5			9
<i>Služba za opšte poslove i finansije</i>		1	1	2	4
<i>Ukupno</i>	4	7	1	2	14

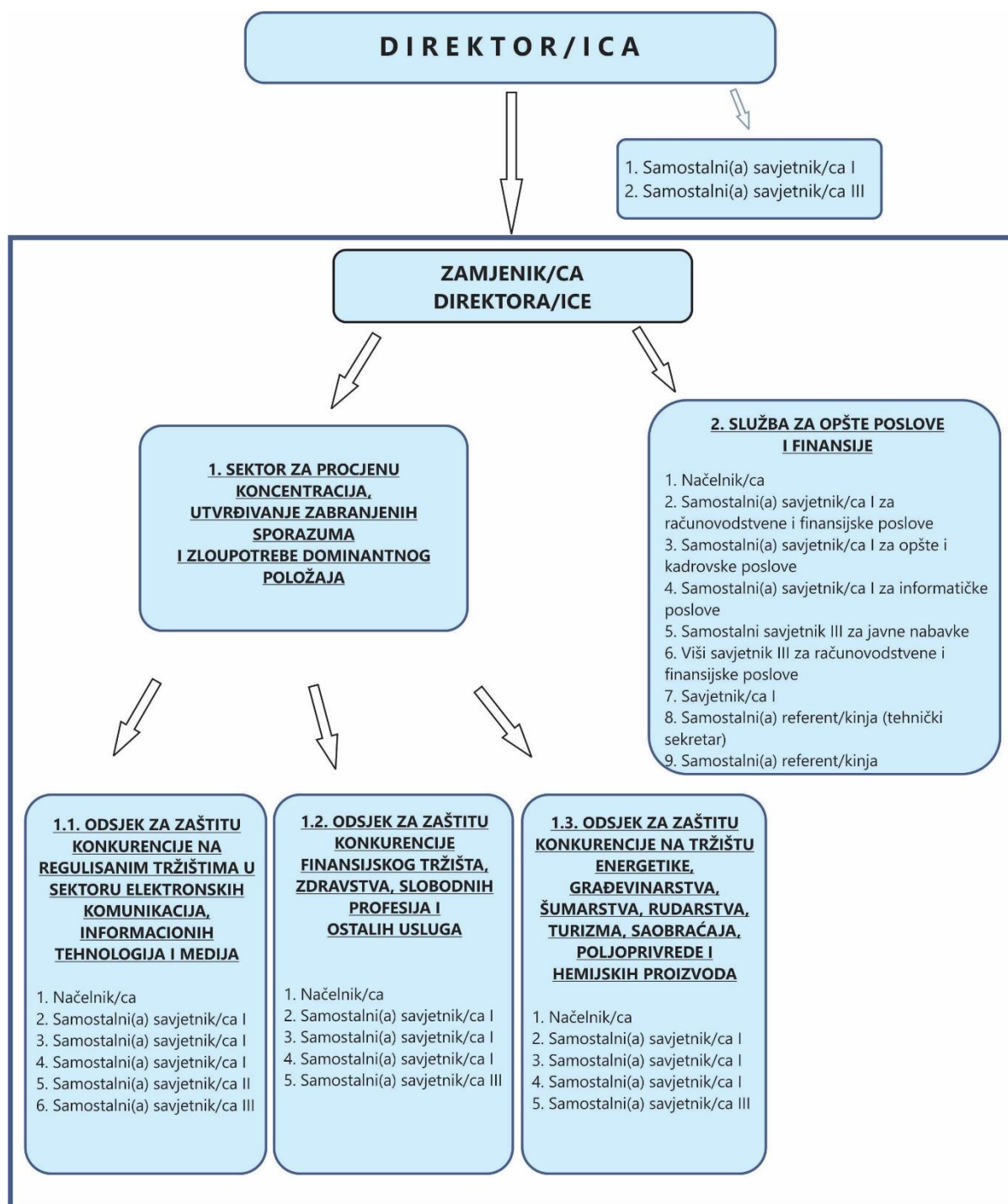
Tabela 2: Broj zaposlenih u Agenciji po organizacionim jedinicama, stanje 31.12.2016.godine

Upoređujući se sa pokazateljima tijela za zaštitu konkurencije, primarno u zemljama okruženja, u odnosu na broj zaposlenih, **naša institucija sa svega sedam (7) zaposlenih u radu na slučajevima** spada u najmanje takve vrste, te se u tom smislu ni približno ne možemo upoređivati sa bilo kojom od ovih institucija.

Grafikon 1: Broj zaposlenih u tijelima za zaštitu konkurencije u regionu

**ŠEMATSKI PRIKAZ UNUTRAŠNJE ORGANIZACIJE I
SISTEMATIZACIJE AGENCIJE ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE
PO NOVOM PRAVILNIKU O ORGANIZACIJI I SISTEMATIZACIJI**

3.2. Interna akta Agencije za zaštitu konkurencije

Od dana osnivanja, Agencija je usvojila sljedeća interna akta:

➤ Statut

Na osnovu člana 20 stav 4 Zakona, uz saglasnost Vlade Crne Gore, donešen je Statut Agencije za zaštitu konkurencije. **Statut je objavljen u "Službenom listu Crne Gore" br. 10/13 i stupio na snagu dana 26.02.2013. godine.**

Statutom se uređuje unutrašnja organizacija, nadležnosti i djelokrug poslova Agencije, način i postupak odlučivanja, donošenje i objavljivanje opštih akata i druga pitanja koja su od značaja za rad ove institucije.

➤ Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije

Na osnovu člana 24 stav 3 Zakona, a uz saglasnost Vlade Crne Gore, Agencija je donijela Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije. **Tarifnik je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“ br. 14/13 i stupio na snagu dana 23.03.2013. godine.**

➤ Finansijski plan

Vlada Crne Gore dala je saglasnost na Finansijski plan Agencije za zaštitu konkurencije za 2014., 2015., 2016. i 2017. godinu.

➤ Pravilnik o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji

Vlada Crne Gore je dala saglasnost za donošenje **Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Agencije za zaštitu konkurencije**. Isti je stupio na snagu u aprilu 2016. godine.

➤ Knjiga procedura

Vlada Crne Gore je donijela Zaključak broj 06-27/3 od 21.juna 2012. godine, kojim se zadužuju svi korisnici budžeta da donesu Knjige procedura, za sve poslovne procese. U skladu sa tim, kao i u cilju formalizacije okvira za Finansijsko upravljanje i kontrolu (FMC), direktor Agencije je u junu 2013. godine donio Knjigu procedura Agencije za zaštitu konkurencije.

Knjiga procedura predstavlja skup pravila i procedura, uključujući i opis radnih mjesta, koji objašnjavaju rad finansijskog poslovanja u Agenciji. Interna pravila i procedure su „živi“ dokumenti koji se mogu objavljivati u fazama, te se iste redovno ažuriraju u okviru Knjige procedura Agencije. Korišćenje internih pravila i procedura, navedenih u nastavku teksta, odobrava Direktor Agencije i neophodno je da ih koriste svi rukovodioci i zaposleni kao osnovu za finansijsko upravljanje i kontrolu:

- *Interno uputstvo za sprovođenje javnih nabavki,*
- *Interno uputstvo za izradu i donošenje budžeta Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo za obrazovanje radne grupe ili drugog oblika rada, način obrazovanja radnog tima i isplate naknada Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilo o radu PR službenika Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilnik o načinu evidentiranja i plaćanja ulaznih faktura Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilnik o načinu pripreme obračuna plata Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interni pravilnik za procedure za pripremu finansijskog izvještaja Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Kućni red Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo o postupku odobravanja službenog putovanja Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Uputstvo o prijemu građana,*
- *Organizacija finansijsko-računovodstvenih poslova u Agenciji za zaštitu konkurencije sa opisom radnih mjesta,*
- *Pravilnik o vrsti i načinu finansijskog praćenja,*
- *Interno pravilo za korišćenje mobilnih telefona na teret Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo o evidentiranju državne imovine,*
- *Interno pravilo o blagajničkom poslovanju Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interna procedura za potrošnju goriva za korišćenje službenih vozila Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo za izradu internih akata koja se primjenjuju u Agenciji za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo o postupku odobravanja stručnog usavršavanja,*
- *Interno pravilo o postupku primjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama u Agenciji za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilnik o uslovima i načinu korišćenja službenih vozila Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravila obrade i zaštite podataka o ličnosti.*

➤ *Plan javnih nabavki*

Na osnovu člana 38 Zakona o javnim nabavkama ("Sl. list CG" broj 42/11), donešen je u januaru 2016. godine **Plan javnih nabavki**, dok je prva izmjena donešena u martu 2016. godine, a u septembru iste godine druga izmjena Plana javnih nabavki za 2016. godinu.

➤ *Etički kodeks*

Na osnovu člana 16 tačka 6 Statuta, donešen je u junu 2013. godine Etički kodeks Agencije. Etičkim kodeksom uređuju se pravila ponašanja i etički standardi zaposlenih.

➤ *Pravilnik o slobodnom pristupu informacijama*

Na osnovu člana 11 Zakona o slobodnom pristupu informacijama ("Sl. list CG" broj 44/12), u junu mjesecu 2013. godine donešen je Vodič za pristup informacijama u posjedu Agencije za zaštitu konkurencije.

➤ *Plan integriteta*

Decembra 2013., decembra 2014. godine i marta 2016. godine, a na osnovu člana 68 Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Sl. list Crne Gore" br. 39/11, 50/11 i 66/12), direktor Agencije donio je Odluku kojom se usvaja **Plan integriteta** za 2014., 2015. odnosno za 2016. godinu, a u skladu sa smjernicama organa uprave nadležnog za antikorupcijske poslove. Planom integriteta identifikuju se radna mjesta posebno izložena riziku, odabrani rizici koji se odnose na ta radna mjesta, te odgovarajući faktori rizika, postojeće mjere kontrole kod onih radnih mjesta gdje je procijenjeno da mjere kontrole nijesu savladale, tj. eliminisale rizik, pristupa se unošenju mjera za otklanjanje preostalog rizika, a zatim i odgovornog lica i roka realizacije navedenih mjera.

➤ *Izvještaj o radu*

Skupština Crne Gore, na sjednici održanoj 28.07.2016. godine, usvojila je **Izvještaj o radu Agencije za zaštitu konkurencije za 2015. godinu**. Isti je usvojen i od strane Vlade Crne Gore, na sjednici od 28.04.2016. godine. Izvještaj je objavljen na internet stranici Agencije.

➤ *Obavještenje o načinu podnošenja i sadržini inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom za zaštitu konkurencije*

Obavještenje o načinu podnošenja i sadržini inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom za zaštitu konkurencije, takođe dostupno na web

sajtu Agencije, namijenjeno je obavještenju svih zainteresovanih o načinu i sadržini podnošenja inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom, shodno odredbama Zakona.

Inicijativu, odnosno informaciju za ispitivanje povrede konkurencije (u daljem tekstu „inicijativa“) u skladu sa odredbama člana 28 Zakona, mogu podnijeti sva lica koja su u posjedu informacija, dokumenata i drugih podataka, koji osnovano ukazuju da je izvršena radnja kojom se vrši povreda odredaba Zakona. Obavještenje takođe sadrži listu podataka koje inicijativa treba, kao i podataka koje inicijativa može da sadrži.

➤ *Obavještenje o zaštiti povjerljivih poslovnih podataka u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije*

Svi učesnici na tržištu Crne Gore mogu pred Agencijom u postupcima koji se vode po zahtjevu stranke, kao i postupcima koje Agencija vodi po službenoj dužnosti, postavljati zahtjeve o zaštiti podataka i/ili izvora podataka sadržanih u zahtjevu, odnosno u dokumentaciji ili informacijama koje učesnici na tržištu dostave ili na drugi način učine dostupnim Agenciji.

S tim u vezi, donešeno je **Obavještenje o zaštiti povjerljivih poslovnih podataka u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije**, koje je izdato sa ciljem obezbjeđivanja ekonomičnosti i efikasnosti postupka, zaštite svih stranaka u postupcima pred Agencijom, javnog interesa, kao i trećih lica koja mogu imati pravnog interesa u postupku koji se pred Agencijom vodi u skladu sa Zakonom.

➤ *Registar rizika Agencije za zaštitu konkurencije*

Upravljanje rizicima predstavlja zakonsku obavezu budžetskih jedinica, predviđenu članom 6 stav 1 tačka 2 Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru („Sl. list Crne Gore“, br. 73/08, 20/11 i 30/12). Finansijsko upravljanje i kontrola (FMC) je dio sistema unutrašnjih kontrola, koji utvrđuje i za koji je odgovoran rukovodilac subjekta, a kojim se, upravljajući rizicima, obezbjeđuje razumna uvjerenost da će se u ostvarivanju ciljeva subjekta, budžetska i druga sredstva koristiti pravilno, ekonomično, efikasno i efektivno.

Prema važećoj zakonskoj regulativi, Agencija za zaštitu konkurencije je odgovorna za adekvatno i efikasno finansijsko upravljanje koje će omogućiti pouzdan sistem finansijske kontrole, a na taj način i efektivno izvršenje funkcija ove institucije, uključujući i upravljanje rizicima. Shodno navedenom, direktor Agencije za zaštitu konkurencije je, dana 14.09.2015. godine, donio **Registar rizika Agencije za zaštitu konkurencije**.

Registar rizika je proces koji se ne završava konačnim proizvodom već je potrebno vršiti njegov kontinuiran pregled i ažuriranje.

➤ ***Akcioni plan za donošenje seta internih pravila i procedura za uspostavljanje, sprovođenje i razvoj finansijskog upravljanja i kontrole u Agenciji za zaštitu konkurencije***

Članom 14, stav 2 i 3, Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru ("Sl. list CG", broj 73/08, 20/11 i 30/12) utvrđeno je da se uspostavljanje finansijskog upravljanja i kontrola vrši na osnovu plana za uspostavljanje finansijskog upravljanja i kontrola i metodologije za sprovođenje plana koju utvrđuje rukovodilac subjekta, kao i da način i postupak uspostavljanja i sprovođenja sistema finansijskog upravljanja i kontrola utvrđuje posebnim propisom Ministarstvo finansija.

Postupajući po istom, direktor Agencije za zaštitu konkurencije, dana 15.09.2015. godine, donio je **Akcioni plan za donošenje seta internih pravila i procedura za uspostavljanje, sprovođenje i razvoj finansijskog upravljanja i kontrola u Agenciji za zaštitu konkurencije.**

➤ ***Kadrovski plan***

Shodno članu 148 Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Službeni list CG", br. 39/11 i 50/11, 66/12, 34/14 i 53/14), u cilju upravljanja kadrovima u državnim organima donosi se kadrovski plan koji se sastoji od zbirnih i pojedinačnih podataka o zaposlenima u državnim organima i potreba za novim zapošljavanjem u godini za koju se kadrovski plan donosi.

Direktor Agencije za zaštitu konkurencije je, u skladu sa članom 149 stav 2 Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Službeni list CG", br. 39/11 i 50/11, 66/12, 34/14 i 53/14), u januaru 2016. godine donio Kadrovski plan Agencije za zaštitu konkurencije za 2016. godinu.

4. FINANSIRANJE AGENCIJE

Budžet Agencije, kao Pregled plana prihoda i rashoda, utvrđen je Budžetom Crne Gore za 2016. godinu.

Finansijski plan Agencije je pripremljen u skladu sa zaključcima i smjernicama Vlade Crne Gore, uz dosljedno poštovanje principa efikasnog i efektivnog korišćenja svih resursa Agencije, a na način koji će omogućiti izvršavanje predviđenih aktivnosti opredijeljenih Zakonom i ostalom regulativom.

4.1. Planirane aktivnosti

Pojedinačno utvrđene pozicije u Finansijskom planu zasnovane su na projekciji prihoda, odnosno na osnovu ukupno opredijeljenih budžetskih sredstava za 2016. godinu i planiranih aktivnosti Agencije usmjerenih ka ostvarivanju njene osnovne funkcije.

Na osnovu prispjelih zahtjeva i predmeta u radu, te iskustva zemalja u okruženju, a naročito nove članice EU – Republike Hrvatske, Agencija razumije u potpunosti svoju ulogu na planu ispunjenja svih obaveza u postupku pregovora o pristupanju Crne Gore EU, naročito cijeneći značaj politike konkurencije za funkcionisanje jedinstvenog unutrašnjeg tržišta EU. U tom smislu, Agencija je, na osnovu dosadašnjih zahtjeva EK, u obavezi da obezbijedi kao minimum, a što su bili i prioriteti u njenom radu u 2016. godini, između ostalog:

- Učestvovanje u dijelu aktivnosti na usaglašavanju zakonodavnog okvira;
- Nadzor nad sprovođenjem prakse Evropskih sudova i EK u pojedinačnim slučajevima i primjena u postupcima u Crnoj Gori;
- Transparentan rad i potpunu obaviještenost privrednih subjekata i opšte populacije o značaju i ciljevima politike konkurencije: a) preventivno – saradnjom sa drugim organima i organizacijama u Crnoj Gori (prije svega nezavisna regulatorna tijela), i b) represivno – donošenjem valjanih rješenja na nadležnost prekršajnih sudova, sa ciljem kažnjavanja u korist Budžeta Crne Gore;
- Unaprijeđenje međunarodne saradnje na planu stvaranja jedinstvene prakse u postupcima dokazivanja i ocjene dokaza, a u skladu sa zemljama EU i okruženja, i
- Povećanje administrativnih kapaciteta Agencije.

S tim u vezi, Agencija je, uzimajući u obzir očekivani dalji razvoj politike konkurencije, razumijevanja svih nezakonitih radnji i prakse koje postoje na tržištu Crne Gore i postupaka u toku, koji moraju biti predmet posebnog i zahtjevnog postupka dokazivanja i **projektovala potrebu većeg angažovanja sredstava u odnosu na 2016. godinu.**

Posebno ističemo da je, u tom pravcu, **postupljeno po preporukama sa bilateralnog skruininga u dijelu jačanja administrativnih kapaciteta Agencije, što je posljednjim Izvještajem o napretku ocijenjeno pozitivnim.**

Navedene osnovne ciljeve EK kontinuirano sadrži u svim svojim izvještajima o napretku Crne Gore u ovoj politici u postupku pregovora za pristupanje EU, a što je i direktan zahtjev postavljen od strane predstavnika EK (politika konkurencije i proširenje).

Svi navedeni ciljevi su projektovani u skladu sa potrebama i veličini sveukupnog tržišta Crne Gore, kao i potrebe dosljednog sprovođenja zakonodavnog okvira na snazi u Crnoj Gori na ovom planu. Ostvarenje navedenih ciljeva će u velikoj mjeri **pomoći dalji razvoj ekonomije Crne Gore, povećati sigurnost za investitore i obezbijediti ispunjenje postavljenih uslova i zahtjeva EU na planu integracija.**

4.2. Izvori finansiranja i struktura prihoda Agencije

Zakonom o zaštiti konkurencije (član 24 stav 1) je utvrđeno da se sredstva neophodna za rad Agencije obezbjeđuju iz:

- **naknada koje se plaćaju Agenciji,**
- **Budžeta Crne Gore, donacija,**
- **kao i ostalih izvora u skladu sa zakonom.**

Naknade se utvrđuju Tarifnikom, koji je donijela Agencija uz saglasnost Vlade Crne Gore. Visina naknada utvrđuje se za rješenja i akte koje izdaje Agencija pojedinim učesnicima na tržištu.

Predložena rješenja u Tarifniku daju mogućnost zainteresovanim učesnicima na tržištu da, prije podnošenja određenog zahtjeva Agenciji, budu upoznati sa nivoom naknada koje će snositi za izdavanje akata od strane Agencije po njihovom zahtjevu. Naknade se evidentiraju i nalaze na posebnom računu kod Centralne banke Crne Gore.

Prihodi po ovom osnovu se ne mogu planirati, polazeći od činjenice da Agencija ne može ni približno znati koliko će, prije svega, biti podnešenih zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, odnosno koliko će biti promjena vlasničke i upravljačke strukture na tržištu tokom godine. Prvenstveno iz tih razloga, **sredstva Budžeta Crne Gore predstavljaju glavni, i za sada jedini, izvor finansiranja Agencije,** imajući u vidu nepredvidljivost i nesigurnost finansiranja iz sopstvenih izvora. Naravno, na kraju kalendarske godine, cjelokupan iznos sredstava ostvaren po ovom osnovu prenosi se Budžetu Crne Gore.

5. TRI SEGMENTA POLITIKE ZAŠTITE KONKURENCIJE

U nadležnosti Agencije, a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije, je **pokretanje i vođenje postupka zbog radnji i akata koji predstavljaju zabranjene sporazume, preduzimanje radnji i akata dominantnog učesnika na tržištu, pri čemu te radnje i akti mogu predstavljati zloupotrebu takvog položaja, te kontrola koncentracija značajnih učesnika na svjetskom i/ili domaćem tržištu**. U tom smislu, Agencija vodi upravni postupak, sa ciljem utvrđivanja da li pojedine radnje i postupci privrednih subjekata mogu imati za posljedicu značajno narušavanje, ograničavanje ili spriječavanje konkurencije.

Postupanja Agencije u tom pravcu su i usmjerena na aktivnosti kojima ona, u skladu sa zakonskim ovlaštenjima, raspoloživim ljudskim i materijalnim resursima, **kontrolira ponašanje učesnika na tržištu, sa zadatkom da onemogući postupanja istih u smislu ograničavanja slobodne konkurencije**.

Postupajući u skladu sa odredbama Zakona o opštem upravnom postupku i Zakona o zaštiti konkurencije, Agencija je, u cilju transparentnosti postupka i zaštite interesa stranaka, sve **postupke vodila u zakonom utvrđenim rokovima za donošenje konačnih rješenja u upravnoj stvari**.

5.1. Kontrola koncentracija

Agencija je, u skladu sa Zakonom, nadležna za ocjenu i svih statusnih promjena u privrednim subjektima, prije registracije takvih promjena u Centralnom registru Poreske uprave, a uz ispunjenje Zakonom određenih uslova. U tom smislu Agencija, postupajući po zahtjevu učesnika na tržištu, **vrši procjenu dopuštenosti koncentracija** između privrednih subjekata iz inostranstva i subjekata sa registrovanim sjedištem u Crnoj Gori.

Koncentracije učesnika na tržištu **mogu imati pozitivne efekte**, kao što su jačanje slobodne konkurencije, povećanje konkurentnosti, nižih cijena, kvaliteta proizvoda i raznovrsnije ponude. Međutim, koncentracije **mogu imati i negativne efekte**, upravo kroz smanjenje broja konkurenata na tržištu, nekontrolisanog povećanja cijena, ograničavanja proizvodnje, smanjenja kvaliteta proizvoda, i sl. S tim u vezi, sva navedena spajanja ili pripajanja, u koje je uključena promjena kontrole učesnika na tržištu na trajnoj osnovi (koncentracije), **potrebno je prije njihovog sprovođenja prijaviti Agenciji na procjenu**.

Međutim, Agencija **ne procjenjuje sve poslovne transakcije** koje imaju obilježja koncentracije, već samo one značajne ekonomske snage, koje se posmatraju kroz ukupne prihode učesnika u koncentraciji. Pri tom, Zakon o zaštiti konkurencije ne predviđa, kao preduslov obavezne prijave koncentracije, veličinu tržišnog učešća učesnika u koncentraciji, kao ni tržišni udio nastao nakon

sprovođenja koncentracije. **Jedini objektivni i mjerljivi kriterijum za postojanje te obaveze je visina ukupnog godišnjeg prihoda učesnika u koncentraciji.**

U tom pravcu, učesnik na tržištu je u obavezi da prijavi svaku namjeru sprovođenja koncentracije, ako su kumulativno ispunjena dva uslova, i to: **prvi, da je ukupan godišnji prihod svih učesnika koncentracije na svjetskom tržištu veći od 20 miliona eura u finansijskoj godini koja prethodi predmetnoj koncentraciji, pri čemu najmanje jedan učesnik ima ostvaren prihod u Crnoj Gori od najmanje 1 milion eura, i drugi, da je zajednički ukupan prihod učesnika u koncentraciji ostvaren u Crnoj Gori veći od 5 miliona eura u finansijskoj godini koja prethodi predmetnoj koncentraciji.** Propuštanje obavezne prijave namjeravane koncentracije, u rokovima predviđenim Zakonom, Agencija će sankcionisati adekvatnom novčanom kaznom.

Za razliku od postupka utvrđivanja zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja koje Agencija uvijek pokreće po službenoj dužnosti, **postupak procjene koncentracija pokreće se po pravilu dostavljanjem prijave njenih učesnika.** Ako Agencija, na osnovu potpune prijave koncentracije, ocijeni da se može pretpostaviti da ista nema značajnih efekata na relevantnom tržištu u smislu narušavanja konkurencije, takva se koncentracija smatra dopuštenom. U tom slučaju, Agencija će bez odlaganja obavjestiti javnost o dopuštenosti koncentracije i izdati podnosiocu prijave rješenje o dopuštenosti iste. U protivnom, ako se procijeni da bi sprovođenje koncentracije moglo imati značajan uticaj na slobodnu konkurenciju na relevantnom tržištu, a posebno ako se tom koncentracijom stvara novi ili jača postojeći dominantni položaj učesnika u koncentraciji, Agencija će donijeti zaključak o pokretanju postupka procjene dopuštenosti.

U skladu sa praksom EU, a poštujući procesne odredbe Zakona i Zakona o opštem upravnom postupku, Agencija može **pokrenuti ispitni postupak sprovedene koncentracije** koja nije prijavljena u skladu sa Zakonom, odnosno ispitni postupak ocjene prijavljene koncentracije kada su učesnici u koncentraciji sa značajnom tržišnom snagom ili se sprovođenjem koncentracije stvara značajna tržišna snaga.

Agencija u postupku procjene podnijetih zahtjeva za odobrenje koncentracije polazi prije svega od dostavljenih podataka i informacija u skladu sa zahtjevima iz Uputstva o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, kao i utvrđivanje strukture posmatranog relevantnog tržišta u skladu sa Pravilnikom o načinu i kriterijumima za utvrđivanje relevantnog tržišta. U postupku procjene efekata koncentracije, Agencija takođe prikuplja podatke od nadležnih državnih organa i organizacija, sektorskih regulatora, odnosno od konkurenata i potencijalnih konkurenata na tržištu. Predmetne ispitne radnje Agencija sprovodi sa ciljem utvrđivanja potencijalnih ograničenja konkurencije, te radi boljeg razumijevanja privrednih tokova, uslova snabdijevanja i isporuke, cijena, dostupnosti sirovina i drugih komercijalnih uslova saradnje privrednih subjekata na posmatranom definisanom tržištu. *Ex ante* kontrola i procjena koncentracije je prevashodno usmjerena na spriječavanje stvaranja dominantnog položaja na tržištu, koji bi mogao ugroziti postojeću strukturu tržišta i poslovanje privrednih subjekata, kako na tržištu na kojem se koncentracija realizuje, tako i na svim drugim tržištima koja su usko povezana sa posmatranim relevantnim tržištem. Agencija u tom smislu ima značajna ovlaštenja propisana zakonom, kao i mogućnost održavanja željene konkurencije ili

ponovnog uspostavljanja konkurencije na tržištu **primjenom instituta uslovnog odobrenja koncentracije ili nalaganjem izvršenja strukturnih i drugih mjera ponašanja**. U tom smislu, Agenciji stoji na raspolaganju niz mjera kojima se može obezbijediti efikasna konkurencija na tržištu, koje zavise kako od uslova konkurencije na posmatranom definisanom tržištu, tako i od tržišne snage učesnika u koncentraciji.

Obzirom na činjenicu da je obaveza prijave povezana sa objektivnim kriterijumima, **Agencija nema uticaj na broj podnešenih prijava**. Broj prijava namjere sprovođenja koncentracije učesnika na tržištu, po pravilu, odraz je opšteg stanja u društvu, ali i uslova globalne finansijske krize koji utiču na značajno smanjenje broja koncentracija. Samo izuzetno, Agencija može pokrenuti postupak procjene koncentracija po službenoj dužnosti, i to u slučajevima ako učesnici ne prijave koncentraciju, u slučaju ukidanja ili izmjene izdatog rješenja o koncentraciji, odnosno u slučaju određivanja mjera nakon sprovođenja zabranjene koncentracije.

Iz navedenog proizilazi da je **na učesnicima na tržištu da prvenstveno prihvate i sprovedu postupke o prijavi koncentracija, a na Agenciji da ih ocijeni i, s tim u vezi, izda adekvatna upravna akta**.

➤ *Implementacija*

U izvještajnom periodu, **Agencija je izdala ukupno dvadesetosam (28) rješenja o odobrenju predmetnih koncentracija**.

Tokom 2016. godine, Agenciji je podnijeto ukupno trideset i tri (33) zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, od kojih je odobreno dvadeset tri (23), te po istim izdata odgovarajuća rješenja.

Jedan (1) postupak, pokrenut po Zahtjevu za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije iz 2015. godine, **obustavljen je zaključkom** na zahtjev učesnika u koncentraciji.

Jedanaest (11) predmeta je prenijeto u 2017. godinu, od kojih je jedan (1) iz 2015. godine, a deset (10) iz 2016. godine.

Pored toga, **izdato je i pet (5) rješenja** kojim je odobrena koncentracija učesnika na tržištu, a **na osnovu prenijetih predmeta iz 2015. godine**, dok su u jednom (1) predmetu učesnici odustali od sprovođenja koncentracije na globalnom nivou.

Od ukupno **dvadesetosam (28) odobrenih koncentracija, koje su odobrene u skraćenom postupku, jedna (1) je riješena u skladu sa članom 56 stav 1 t.4 Zakona, odnosno uz nalaganje dodatnih mjera, uslova i obaveza** koje učesnici u koncentraciji moraju da izvrše prije ili nakon sprovođenja koncentracije.

Od ukupno dvadesetosam (28) odobrenih koncentracija, jedna **(1)** **odnosi se na zajedničko ulaganje, a dvadesetsedam (27) na sticanje kontrole.**

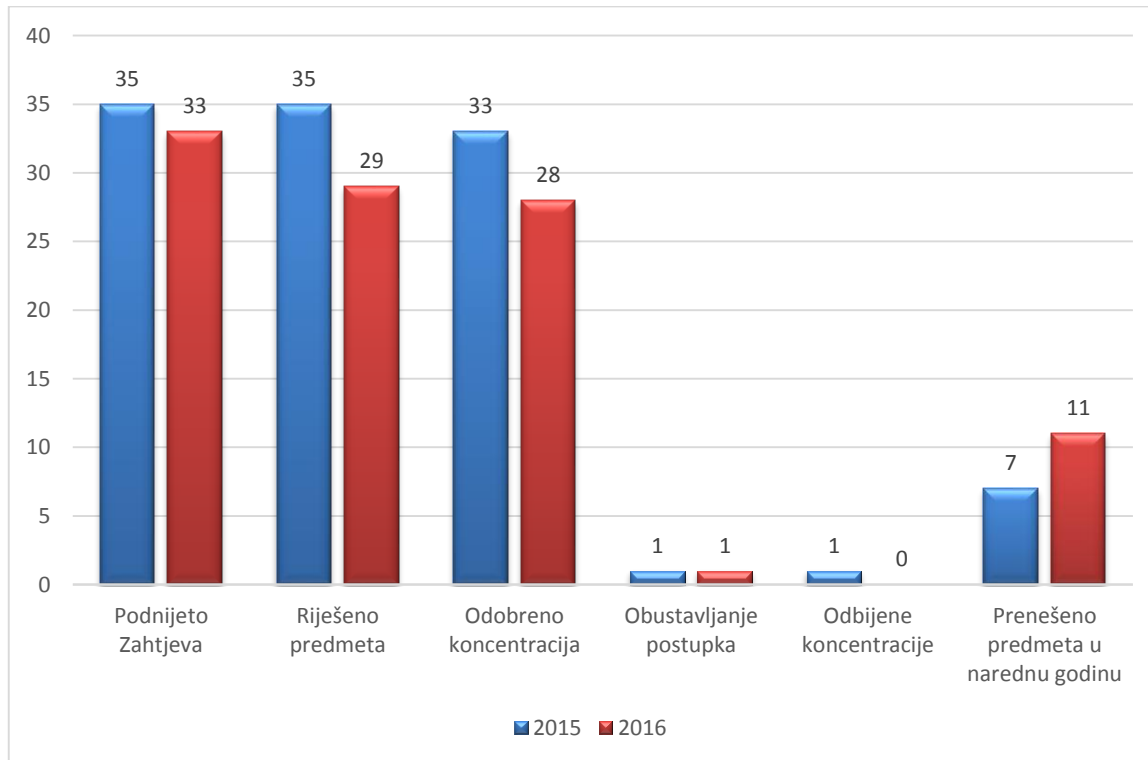
Sedam (7) koncentracija je sprovedeno na teritoriji Crne Gore, dok je ostalih dvadeset jedna (21) eksteritorijalno. Kada je u pitanju tip koncentracija, odobreno je **sedamnaest (17) horizontalnih, dvije (2) vertikalne i devet (9) konglomeratskih.** Od ukupnog broja odobrenih koncentracija, najviše se odnosilo na sektore telekomunikacija i medija, kao i na sektor farmacija.

<i>Klasifikacija predmeta</i>	<i>Broj donijetih odluka</i>					
	<i>Prenešeni Zahtjevi iz 2015.g.</i>	<i>Riješeni predmeti iz 2015.g. u 2016.g.</i>	<i>Podnijeto zahtjeva u 2016.g.</i>	<i>Riješeno predmeta u 2016.g.</i>	<i>Ukupno riješeno predmeta u 2016.g.</i>	<i>Prenešeno predmeta u 2017.g.</i>
Koncentracije	7	6 <i>(uključujući 1 obustavu)</i>	33	23	29 <i>(uključujući 1 obustavu)</i>	10 iz 2016. i 1 iz 2015.
<i>Odobrene koncentracije u skraćenom postupku</i>		5		22	27	
<i>Odobrene koncentracije u skraćenom postupku, uz nalaganje dodatnih mjera uslova i obaveza</i>				1	1	
<i>Uslovno odobrene koncentracije</i>						
<i>Zabranjene koncentracije</i>						
<i>Odbijene koncentracije</i>						
<i>Obustavljanje postupka</i>		1			1	

Tabela 3: Koncentracije u 2016. godini

<i>Koncentracije</i>	<i>2015.</i>	<i>2016.</i>	<i>promjene u odnosu na prethodnu (2015.) godinu izražene u %</i>
<i>Podnijeto Zahtjeva</i>	35	33	-5,71%
<i>Riješeno predmeta</i>	35	29	-17,14%
<i>Odobreno koncentracija</i>	33	28	-15,15%
<i>Obustavljanje postupka</i>	1	1	/
<i>Odbijene koncentracije</i>	1	0	/
<i>Prenešeno predmeta u narednu godinu</i>	7	11	57,14%

Tabela 4: Uporedni pregled - koncentracije u 2015. i u 2016. godini

Grafikon 2: Uporedni pregled - koncentracije u 2015. i u 2016. godini

➤ *Odobrene koncentracije*

5.1.1. Odobrene koncentracije u skraćenom postupku - član 56 stav 1 t.3 Zakona

➤ **»DITRAS« GMBH, AUSTRIJA/»NEW FRONTIER INVESTMENT« AG, AUSTRIJA**

Koncentracija učesnika na tržištu koja se sastoji u promjeni kvaliteta kontrole između istih akcionara nad privrednim subjektom **»Ditras« GmbH, Austrija**, tako što je **»New Frontier Investment« AG, Beč, Austrija**, stekao 83% vlasničkih udjela u društvu. »Ditras« GmbH prisutan je na teritoriji Crne Gore posredno preko povezanog društva »SAGA« d.o.o. Podgorica, koje se bavi **trgovinom na veliko kompjuterima, kompjuterskom opremom i softverima**.

➤ **»PETROL, Slovenska energetska družba« d.d. Ljubljana/»GEOPLIN« d.o.o. Ljubljana, Družba za trgovanje in transport zemeljskega plina**

Koncentracija učesnika na tržištu kojom privredni subjekat **»PETROL, Slovenska energetska družba« d.d. Ljubljana**, stiče kontrolu i postaje većinski vlasnik privrednog subjekta **»GEOPLIN« d.o.o. Ljubljana, Družba za trgovanje in transport zemeljskega plina**. »PETROL, Slovenska energetska družba« aktivna je na relevantnom **tržištu trgovine na malo naftnim derivatima na stanicama za snabdijevanje prevoznih sredstava – benzinskim stanicama na teritoriji Crne Gore**.

➤ **»Telenor Financial Services AS«, Kraljevina Norveška/»Prabhu Money Transfer Sdn. Bhd.«, Kuala Lumpur, Wilayah Persekutuan**

Koncentracija učesnika na tržištu koja nastaje sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»Telenor Financial Services AS«, Kraljevina Norveška** nad privrednim subjektom **»Prabhu Money Transfer Sdn. Bhd.«** Kuala Lumpur, Wilayah Persekutuan, kupovinom cjelokupnih izdatih akcija društva Prabhu Money Transfer Sdn. Bhd. Telenor je na teritoriji Crne Gore prisutan preko svojih povezanih društava: Telenor d.o.o. Podgorica, Telenor Direct MNE d.o.o. Podgorica, Telenor Common Operation Zártkörűen Működő Részvénytársaság – Ogranak i MNNEWS D.O.O. Podgorica, (u daljem tekstu: „povezana društva u CG“), koji se bave **pružanjem telekomunikacionih usluga**.

➤ **»OTP Bank Nyrt«, Budimpešta, Mađarska/»Szallas.hu« Kft, Miskolc, Mađarska**

Koncentracija učesnika na tržištu kojom **»OTP Bank Nyrt«, Budimpešta, Mađarska**, stiče indirektnu kontrolu nad privrednim subjektom **»Szallas.hu« Kft, Miskolc, Mađarska**, preko svog povezanog društva »Portfolion Regional Private Equity Fund«, Mađarska, koji stiče 70% udjela, a

preostalih 30% »OTP Bank Nyrt«. OTP Bank je na teritoriji Crne Gore prisutna preko svojih povezanih društava: »Crnogorska komercijalna banka« A.D. Podgorica, OTP Factoring Montenegro, doo Podgorica, "DEBT MANAGEMENT PROJECT I MONTENEGRO" D.O.O., „South Invest Montenegro“ doo Podgorica (u daljem tekstu: „povezana društva u CG“), koja se bave **pružanjem bankarskih i finansijskih usluga**.

- **»Figaro BidCo Limited« d.o.o., London, Ujedinjeno Kraljevstvo/»LGC Science Group Limited« Middlesex, Ujedinjeno Kraljevstvo d.o.o.**

Koncentracija učesnika na tržištu koja nastaje sticanjem kontrole strane **»Figaro BidCo Limited« d.o.o., London, Ujedinjeno Kraljevstvo**, nad privrednim subjektom **»LGC Science Group Limited« d.o.o. Middlesex, Ujedinjeno Kraljevstvo**, kupovinom 100% udjela. Ciljna Grupa aktivna u Crnoj Gori u prodaji **referentnih materijala** (RM), koji predstavljaju supstance uz pomoć kojih se vrši mjerenje u pogledu hemijskog sastava, bioloških, kliničkih, fizičkih, tehničkih i drugih svojstava kao što su ukus i miris, i u pružanju usluga **profesionalnih testiranja** (PT), koje određuju performanse pojedinačnih laboratorija u pogledu određenog testiranja i mjerenja u odnosu na ostale laboratorije ili referentnu laboratoriju na osnovu pregleda njihovog testiranja uzorka referentnog materijala.

Preostale dvadeset i tri (23) koncentracije odobrene u 2016. godini, riješene su po zahtjevima u istoj 2016. godini, i to:

- **»Telenor Digital Holdings« Inc., Sjedinjene Američke Države/»TapAd« Inc., Sjedinjene Američke Države**

Koncentracija učesnika na tržištu koja nastaje sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»Telenor Digital Holdings« Inc., Sjedinjene Američke Države**, koje je zavisno društvo **»Telenor ASA«, Kraljevina Norveška**, nad privrednim subjektom **»TapAd« Inc., Sjedinjene Američke Države**, tako što će steći cjelokupni akcijski kapital društva **»TapAd« Inc.** Telenor je na teritoriji Crne Gore prisutan preko svojih povezanih društava u CG koji se bave **pružanjem telekomunikacionih usluga**.

- **»OTP Bank Nyrt«, Budimpešta, Mađarska / »AXA Bank Hungary«, Budimpešta, Mađarska**

Koncentracija učesnika na tržištu koja nastaje sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»OTP Bank Nyrt«, Budimpešta, Mađarska**, nad poslovanjem privrednog subjekta **»AXA Bank Hungary«, Budimpešta, Mađarska**, a koji se nalazi u 100% vlasništvu AXA Bank Europe, Belgija. OTP Bank je na teritoriji Crne Gore prisutna preko svojih povezanih društava u CG, koja se bavi **pružanjem bankarskih i finansijskih usluga**.

➤ **Ingram Micro Inc.», Kalifornija, SAD/»RRC Poland, Varšava, Poljska**

Koncentracija učesnika koja nastaje sticanjem isključive kontrole od strane privrednog subjekta **»Ingram Micro Inc.», Kalifornija, SAD**, kupovinom 100% udjela u društvu **»RRC Poland», Poljska**. Učesnici u koncentraciji nemaju zavisna društva na teritoriji Crne Gore, ali ostvaruju prihode putem **veleprodajne distribucije elektronskih proizvoda**.

➤ **EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ, London Ujedinjeno Kraljevstvo/ »VOLI TRADE« d.o.o. Podgorica**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala na način što je **EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ, London, Ujedinjeno Kraljevstvo**, stekla 15,7% udjela u privrednom subjektu **»VOLI TRADE« d.o.o. Podgorica**, kroz povećanje kapitala, čime će koristiti određena veto prava. Ciljno društvo-Voli Trade prisutno je na relevantnom tržištu **veleprodaje i maloprodaje prehrambenih proizvoda i drugih proizvoda široke upotrebe na teritoriji Crne Gore**.

➤ **»Telenor Norge« AS, Kraljevina Norveška/Nordix Data« AS, Kraljevina Norveška**

Koncentracija učesnika na tržištu nastala sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»Telenor Norge« AS, Kraljevina Norveška**, potpuno zavisnog društva **»Telenor ASA«, Kraljevina Norveška**, nad privrednim subjektom **»Nordix Data« AS, Kraljevina Norveška**, putem kupovine 100% akcija društva **Nordix Data AS**. Telenor je na teritoriji Crne Gore prisutan preko svojih povezanih društava u CG, koji se bave **pružanjem telekomunikacionih usluga**.

➤ **»Sunoko« d.o.o., Novi Sad, Republika Srbija/»Star Šećer« d.o.o., Senta, Republika Srbija**

Koncentracija učesnika na tržištu kojom je privredni subjekat **»Sunoko« d.o.o., Novi Sad, Republika Srbija**, stekao pojedinačnu kontrolu nad privrednim subjektom **»Star Šećer« d.o.o., Senta, Republika Srbija**, kupovinom 100% udjela. Učesici u koncentraciji aktivni su na relevantnom tržištu proizvoda koji se odnose na **tržište proizvodnje i trgovine na veliko šećera preradom šećerne repe**.

➤ **»Investment Corporation of Dubai, Dubai, Ujedinjeni Arapski Emirati/ »Adriatic Marinas« Tivat**

Koncentracija učesnika na tržištu kojom je **»Investment Corporation of Dubai«, Dubai, Ujedinjeni Arapski Emirati**, indirektno stekao 100% udjela u privrednom Društvu sa ograničenom odgovornošću za usluge u pomorskom saobraćaju i za razvoj projekata o nekretninama **»Adriatic Marinas« Tivat, Crna Gora**. Koncentracija se odnosi na **tržište pružanja usluga u oblastima koje se odnose na prodaju stanova, prodaju goriva za jahte, izdavanje**

vezova, hotelijerske usluge, izdavanje poslovnih prostora i izdavanje apartmana na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore.

- **»Nestlé S.A.«, Švajcarska i »PAI Partners SAS«, Francuska/Društvo zajedničkog ulaganja (ZU)**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala osnivanjem potpuno funkcionalnog zajedničkog ulaganja ("ZU"), od strane privrednih subjekata **»Nestlé S.A.«, Švajcarska**, u pogledu njegovih poslovnih aktivnosti u vezi sa proizvodnjom i prodajom sladoleda i dijela smrznute hrane i **»PAI Partners SAS«, Francuska**, preko povezanog društva **»R&R Ice Cream plc«, kao ulog u društvo ZU**. Nestlé je kao ulog u ZU unijelo samo svoje poslovne aktivnosti u vezi sa sladoledom, tj. aktivnosti **distribucije/prodaje sladoleda u Crnoj Gori**. Nestlé ima povezano društvo na teritoriji Crne Gore koje je registrovano za posredovanje u prodaji hrane, pića i duvana.

- **»Savana Holding AB«, Stokholm, Švedska/»Gintasmont Investment Construction and Trade« AD Podgorica**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala tako što je **»Savana Holding AB«, Stokholm, Švedska** stekla ciljno poslovanje/**nepokretnosti »Gintasmont Investment Construction and Trade« AD Podgorica**, Podgorica, koje se sastoje od imovine šoping centra **»Mall of Montenegro«** i imovine koja predstavlja sadašnji **Hotel Ramada** u Podgorici. Koncentracija se odnosi na **tržište pružanja hotelskih i pratećih ugostiteljskih usluga, kao i tržište zakupa prodajno-izložbenog prostora, na relevantnom geografskom tržištu koje obuhvata teritorijalni lokalitet Glavnog grada Podgorice u okrugu od 50km.**

- **»Telemach« d.o.o. Ilidža-Sarajevo, Sarajevo, Bosna i Hercegovina / »Global Internet« d.o.o. Novi Travnik, Novi Travnik, Bosna i Hercegovina**

Koncentracija učesnika na tržištu koja nastaje sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **„Telemach“ d.o.o. Ilidža-Sarajevo**, Ilidža-Sarajevo, Bosna i Hercegovina, nad privrednim subjektom **„Global Internet“ d.o.o. Novi Travnik**, Novi Travnik, Bosna i Hercegovina, kupovinom 100% udjela u društvu. Telemach je zavisno društvo fonda **»KKR & Co. L.P«, koji je na teritoriji Crne Gore, u momentu sprovođenja koncentracije, imao sljedeća zavisna društva: »Total TV Montenegro« d.o.o. Podgorica i »Telemach« A.D. Podgorica (u daljem tekstu: „povezana društva u CG“), koji se bave kablovskim telekomunikacijama.**

- **»Telemach« a.d. Podgorica, Podgorica, Crna Gora/»M-Kabl« d.o.o. Podgorica, Crna Gora**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem indirektno kontrole od strane privrednog subjekta **KKR & Co. L.P**, Njujork, SAD preko zavisnog društva sa sjedištem u Crnoj

Gori „**Telemach**“ a.d. Podgorica, Crna Gora, odnosno „**United Group**“ B.V, Amsterdam, Kraljevina Holandija, odnosno od strane povezanog lica „**Slovenia Broadband**“ S.à.r.l., Luksemburg, nad privrednim subjektom „**M-Kabl**“ d.o.o. Podgorica, kupovinom 100% udjela po osnovu Ugovora o kupoprodaji udjela od 13.10.2015. godine i Aneksa Ugovora o kupoprodaji udjela od 22.04.2016. godine. Koncentracija se odnosi na **maloprodajno tržište distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore putem IPTV, KDS i MMDS tehnologije.**

- **»Hemofarm« a.d. Vršac, Republika Srbija/»Ivančić i sinovi« d.o.o. Beograd, Republika Srbija**

Koncentracija učesnika na tržištu kojom je privredni subjekat **»Hemofarm« a.d. Vršac, Republika Srbija**, preuzeo cjelokupnu imovinu, odnosno poslovanje, od Proizvodno-trgovinskog preduzeća **»Ivančić i sinovi« d.o.o. Beograd, Republika Srbija**, te je nad navedenom imovinom, odnosno poslovanjem stekao pojedinačnu kontrolu. Koncentracija se odnosi na **tržište proizvodnje i prometa lijekova i dijetetskih suplemenata, segmentirano na posebna tržišta odgovarajućih lijekova i medicinskih proizvoda prema ATC4/OTC4 klasifikaciji, na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore.**

- **»Dogus Montenegro Investment« d.o.o., Podgorica, Crna Gora/»Dukley Marina« d.o.o., Budva, Crna Gora**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem kontrole od strane privrednog subjekta **»Dogus Montenegro Investment« d.o.o., Podgorica, Crna Gora**, na osnovu ugovornog preuzimanja 60% udjela društva **»Dukley Marina« d.o.o., Budva, Crna Gora**, koji su u vlasništvu **»Stratex Development« d.o.o., Budva, Crna Gora**. Koncentracija se odnosi na **tržište usluga zakupa vezova u marinama na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore.**

- **»Telenor Maritime« AS, Kraljevina Norveška/»SatPoint« AB, Švedska**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»Telenor Maritime« AS, Arendal, Kraljevina Norveška**, potpuno zavisnog društva **»Telenor ASA«, Kraljevina Norveška**, nad privrednim subjektom **»SatPoint« AB, opština Štokholm, Švedska**, putem kupovine 100% akcija u društvu. Telenor je na teritoriji Crne Gore prisutan preko svojih povezanih društava u CG, koji se bave **pružanjem telekomunikacionih usluga.**

- **»Telenor Norge« AS, Kraljevina Norveška/»Hello« AS, Kraljevina Norveška**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»Telenor Norge« AS, Fornebu, Kraljevina Norveška**, potpuno zavisnog

društva »Telenor« ASA, Fornebu, Kraljevina Norveška, nad portfoliom poslovnih pretplata privrednog subjekta »Hello« AS, Oslo, Kraljevina Norveška, na osnovu Sporazuma o kupovini portfelja za poslovne klijente. Telenor je na teritoriji Crne Gore prisutan preko svojih povezanih društava u CG, koja se bave **pružanjem telekomunikacionih usluga**.

- **»Telenor Norge« AS, Kraljevina Norveška/»Banzai 4G« AS, Oslo, Kraljevina Norveška**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta »Telenor Norge« AS, Fornebu, Kraljevina Norveška, potpuno zavisnog društva »Telenor« ASA, Fornebu, Kraljevina Norveška, nad ciljnim poslovanjem, odnosno svim korisnicima privrednog subjekta »Banzai 4G« AS, Oslo, Kraljevina Norveška, na osnovu Sporazuma o kupovini klijenata. Telenor je na teritoriji Crne Gore prisutan preko svojih povezanih društava u CG, koja se bave **pružanjem telekomunikacionih usluga**.

- **»ECO-INVEST« a.s, Slovačka Republika / »Paloma, higijenski papirji« d.d., Republika Slovenija**

Koncentracija učesnika na tržištu kojom je privredni subjekat »ECO-INVEST« a.s., Ružomberok, Slovačka Republika, putem dokapitalizacije stekao pojedinačnu kontrolu od 57,24% akcija u privrednom subjektu »Paloma, higijenski papirji« d.d., Sladki Vrh, Republika Slovenija, na **relevantnom tržištu veleprodaje higijenskih proizvoda od papira na teritoriji Crne Gore**.

- **»Serbia Broadband – Srpske kablovske mreže« d.o.o., Novi Beograd, Republika Srbija/»Interaktivne kablovske objedinjene mreže – I.KOM« d.o.o., Novi Beograd, Republika Srbija**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta »Serbia Broadband – Srpske kablovske mreže« d.o.o., Novi Beograd, Republika Srbija, nad privrednim subjektom »Interaktivne kablovske objedinjene mreže – I.KOM« d.o.o., Novi Beograd, Republika Srbija, kupovinom 100% udjela u društvu. Serbia Broadband je zavisno društvo fonda »KKR & Co. L.P«, koji je na teritoriji Crne Gore prisutan preko povezanih društava u CG, koja se bave **kablovskim telekomunikacijama**.

- **»Evropa Lek Pharma« d.o.o. Beograd / Društvo za trgovinu, promet i usluge »Farmegra« d.o.o. Podgorica i Privatno zdravstvena ustanovom Apoteka »Lijek« Podgorica**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem isključive kontrole od strane privrednog subjekta »Evropa Lek Pharma« d.o.o. Beograd, Beograd, Republika Srbija, nad **Društvom za trgovinu, promet i usluge »Farmegra« d.o.o. Podgorica**, kao i nad **Privatnom**

zdravstvenom ustanovom Apoteka »Lijek« Podgorica, putem kupovine 100% udjela, na relevantnom tržištu veleprodaje/distribucije farmaceutskih proizvoda i tržištu maloprodaje farmaceutskih proizvoda, na tržištu Crne Gore.

- **»SIGUR RETAIL GROUP vodenje družb in podjetij« d.o.o., Slovenija/ »INTERSPORT ISI prodaja športne opreme in oblačilo“ d.o.o., Slovenija**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem pojedinačne kontrole privrednog subjekta **»SIGUR RETAIL GROUP vodenje družb in podjetij« d.o.o.**, Ljubljana, Slovenija, nad privrednim subjektom **»INTERSPORT ISI prodaja športne opreme in oblačilo“ d.o.o.**, Naklo, Slovenija, putem kupovine 100% udjela u društvu, na **relevantnom tržištu proizvoda/usluga prodaje sportske opreme na tržištu Crne Gore.**

- **»Bayer« AG, Njemačka / »Monsanto Company«, SAD**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem isključive kontrole od strane privrednog subjekta **»Bayer« AG**, Leverkusen, Njemačka, nad privrednim subjektom **»Monsanto Company«**, Misuri, Sjedinjene Američke Države, na osnovu Ugovora i plana spajanja, na **relevantnom tržištu prometa proizvoda za zaštitu usjeva - insekticida i fungicida i tržištu prometa proizvoda sjemena, na tržištu Crne Gore.**

- **»ABC Startsiden« AS, Oslo, Kraljevina Norveška/»ABC Tech« Ltd., Bangkok, Tajland**

Koncentracija učesnika na tržištu koja nastaje sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»ABC Startsiden« AS**, Oslo, Kraljevina Norveška, potpuno zavisnog društva **»Telenor« ASA**, Fornebu, Kraljevina Norveška, odnosno promjenom kontrole iz zajedničke u pojedinačnu, nad privrednim subjektom **»ABC Tech« Ltd.**, Bangkok Tajland, kupovinom preostalih 50% akcija, na **relevantnom tržištu razvoja softverskih rješenja.**

5.1.2. Odobrene koncentracije u skraćenom postupku - uz nalaganje dodatnih mjera, uslova i obaveza koje učesnici u koncentraciji moraju da izvrše prije ili nakon sprovođenja koncentracije - član 56 stav 1 t.4 Zakona

- **»Grawe osiguranje« a.d. Podgorica, Crna Gora/ »Merkur osiguranje« Podgorica**

Koncentracija učesnika na tržištu koja je nastala sticanjem pojedinačne kontrole od strane privrednog subjekta **»Grawe osiguranje« a.d.** Podgorica, Crna Gora, nad akcionarskim društvom **»Merkur osiguranje«** Podgorica, kupovinom 100% akcijskog kapitala u društvu na **tržištu pružanja usluga životnog osiguranja na teritoriji Crne Gore.**

Na osnovu analize predmetnog zahtjeva i cjelokupne dokumentacije koja je dostavljena Agenciji, utvrđeno je da sprovođenje predmetne koncentracije neće dovesti do spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja efikasne konkurencije na tržištu Crne Gore, ali imajući u vidu postojanja tendencije daljeg rasta tržišnog učešća preuzimaoca, to Agencija postupa u skladu sa odredbama člana 56 stav 1 tačka 4 Zakona o zaštiti konkurencije i naložila Podnosiocu Zahtjeva da kvartalno u periodu od dvije (2) godine od izdavanja Rješenja izvještava o sljedećem: broju zaključenih ugovora/polisa osiguranja; tržišnom učešću u ukupnoj bruto fakturiranoj premiji životnog osiguranja; preuzimanju, spajanju, pripajanju, zajedničkom ulaganju i razvoju ili drugim poslovnim aktivnostima preduzetim na teritoriji Crne Gore ili izvan teritorije Crne Gore sa efektima na definisano relevantno tržište, nezavisno od ispunjenja uslova za prijavu koncentracije u skladu sa Zakonom.

5.1.3. Obustavljeni postupci

U **jednom** predmetu, postupak je obustavljen zaključkom Agencije, i to:

➤ **»Allergan« plc, Irska/»Pfizer« Inc, SAD**

Nakon odobrenja koncentracije od strane Agencije, Podnosioci Zahtjeva podnijeli su Zahtjev za obustavu postupka, te je Agencija zaključkom br. 02-UPI-97/15-15, od 15.04.2016.godine, obustavila postupak pokrenut po zahtjevu privrednih subjekata **»Allergan« plc**, Dublin, Irska i **»Pfizer« Inc**, Njujork, Sjedinjene Američke Države, zbog odustajanja od Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije.

5.1.4. Predmeti prenešeni u 2017. godinu

Jedanaest (11) predmeta u kojima je zahtjev za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije podnjet u 2015. godini (jedan) i u 2016. godini (deset), **obrađeni su i prenijeti u 2017. godinu**, i to:

➤ **»International Wellness Group Limited«, Ujedinjeno Kraljevstvo/Institut za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju »DR SIMO MILOŠEVIĆ« AD, Igalo**

Zahtjev podnjet od strane **»International Wellness Group Limited«**, London, Ujedinjeno Kraljevstvo, radi sticanja kontrole nad privrednim društvom Institut za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju „DR SIMO MILOŠEVIĆ“ AD, Igalo.

➤ **»SPIKA«, Francuska i »VILMORIN & CIE«/»Exotic Systems«, Francuska**

Zahtjev je podniet od strane društava »SPIKA« Clermont-Ferrand, Francuska i »VILMORIN & CIE«, Paris, Francuska, radi dokapitalizacije i kupovine akcija u društvu »Exotic Systems«, Clermont-Ferrand, Francuska.

➤ **»Hemofarm« a.d. Vršac/„Velexfarm“ d.o.o. Beograd**

Zahtjev podniet od strane privrednog subjekta »Hemofarm« a.d. Vršac, radi sticanja 100% udjela, a time i pojedinačne kontrole nad privrednim subjektom »Velexfarm« d.o.o. Beograd, Republika Srbija.

➤ **»Ulysse Investissement« S.A., Samoa/»Mojoman Properties« Ltd., Britanska Devičanska ostrva**

Zahtjev podniet od strane privrednog subjekta »Ulysse Investissement« S.A., Apia, Samoa, radi sticanja isključive kontrole nad privrednim subjektom »Mojoman Properties« Ltd., Tortola, Britanska Devičanska ostrva.

➤ **»ERSTE CARD CLUB« d.o.o., Republika Hrvatska/»Diners Club International Montenegro« d.o.o. Podgorica**

Zahtjev podniet od strane privrednog subjekta »ERSTE CARD CLUB« d.o.o. Zagreb, Republika Hrvatska, radi sticanja posredne kontrole nad društvom »Diners Club International Montenegro« d.o.o. Podgorica, prenosom 100% udjela u njegovo matično društvo »Diners Club International Belgrade« d.o.o. Beograd, Republika Srbija, sa prenosioca »SKB Capital« S.A. Luxemburg.

➤ **»Kansai Paint« Co.,Ltd., Japan/»Annagab« S.A., Veliko Vojvodstvo Luksemburga**

Zahtjev podniet od strane privrednog subjekta »Kansai Paint« Co., Ltd., Osaka, Japan, radi kupovine 100% akcija u privrednom subjektu »Annagab« S.A., Luksemburg, Veliko Vojvodstvo Luksemburga.

➤ **»United Media« S.à.r.l., Luksemburg/»Fight Channel« d.o.o., Hrvatska**

Zahtjev je podniet od strane privrednog subjekta »United Media« S.à.r.l., Luksemburg, radi kupovine 100% udjela u privrednom subjektu »Fight Channel« d.o.o., Zagreb, Hrvatska.

- **»United Media« S.a.r.l, Luksemburg i fizička lica g-din Andrej Ilić i g-din Đorđe Trbović/»IDJDigital« Holding, Malta**

Zahtjev je podniet od strane privrednog subjekta **»United Media« S.a.r.l**, Luksemburg, i fizičkih lica g-din **Andrej Ilić** i g-din **Đorđe Trbović**, radi promjene kontrole iz dvočlane u tročlanu kontrolu nad privrednim subjektom **»IDJDigital« Holding** Birkirkara, Malta.

- **»Deutsche Telekom« AG, Njemačka i »Orange« SA, Francuska/ »BuyIn« S.A./N.V., Belgija**

Zahtjev je podniet od strane privrednih subjekata **»Deutsche Telekom« AG**, Njemačka i **»Orange« SA**, Francuska radi promjene strukture postojećeg društva zajedničkog ulaganja koje nema sve funkcije nezavisnog učesnika na tržištu **»BuyIn« S.A./N.V.**, Belgija, tako da postane društvo zajedničkog ulaganja koje samostalno posluje na dugoročnoj osnovi i ima sve funkcije nezavisnog učesnika na tržištu.

- **»Pavgord CG« d.o.o., Kotor / »Vuk Petrol« d.o.o., Kotor**

Zahtjev podniet od strane privrednog subjekta **»Pavgord CG« d.o.o.**, Škaljari b.b., Kotor radi preuzimanja benzinskih stanica **»Vuk Petrol« d.o.o.**, Sutvara b.b. Kotor.

- **»Telemach« d.o.o. Ilidža-Sarajevo, Bosna i Hercegovina/»ASK« d.o.o. Ilidža-Sarajevo, Bosna i Hercegovina**

Zahtjev je podniet od strane privrednog društva **»Telemach« d.o.o. Ilidža-Sarajevo**, Bosna i Hercegovina, radi sticanja pojedinačne kontrole nad dijelom imovine privrednog subjekta **»ASK« d.o.o. Ilidža-Sarajevo, Bosna i Hercegovina**, koji se tiče njegovog poslovanja kao kablovskog operatera (CATV ASK).

5.2. *Zabranjeni sporazumi - karteli*

Sporazumi između tržišnih subjekata kojima se narušava ili ograničava konkurencija zaokupljaju najveću pažnju javnosti, kao najočigledniji primjeri ograničavanja konkurencije na štetu potrošača i konkurenata. Mogu imati različite oblike, a najčešće **su usmjereni na dogovaranje cijena ili podjelu tržišta, izvora proizvodnje ili nabavke među njihovim učesnicima**. Bez obzira na oblik, za posljedicu gotovo **uvijek imaju više cijene, slabiji kvalitet proizvoda ili usluga, kao i smanjenje izbora za potrošače**.

Umjesto da međusobno konkurišu, učesnici kartelnog sporazuma oslanjaju se na njihovo unaprijed dogovoreno ponašanje na tržištu, koje im omogućava izvjestan rezultat na tom tržištu, što **ima za posljedicu gubitak motiva za proizvodnju, nabavku, odnosno distribuciju novih, boljih i kvalitetnijih proizvoda, pružanju novih ili unaprijeđenih usluga**.

Prethodno navedeni razlozi **kartele čine najtežim oblikom povrede** Zakona o zaštiti konkurencije, pa je i prioritet rada ove Agencije borba protiv dogovora o cijenama između konkurenata, bez obzira na njihovu veličinu i tržišnu snagu.

Dogovore o cijenama, podjeli tržišta i slično između konkurenata nije jednostavno otkriti i dokazati, obzirom da su oni samo u rijetkim slučajevima formalni, a najčešće tajni ili rezultat usaglašene prakse. Budući da su takvi dogovori po svojoj prirodi negacija ekonomskog sistema koji se bazira na tržištu i tržišnoj konkurenciji, borbi protiv kartela posvećuje se posebna pažnja, **koriste razni metodi, „pokajničkog“ programa, odnosno programa imuniteta („Leniency program“), sofisticirana tehnička oprema za njihovo otkrivanje, posebno visoke novčane kazne ili čak kazne zatvora za učesnike takvih dogovora**. Zbog teških ograničenja koje sadrže, a naročito zbog materijalne štete koju nanose preduzetnicima, posebno krajnjim potrošačima, borba protiv ovakvih dogovora predstavlja sve značajniji dio aktivnosti Agencije.

Zbog njihovog teškog otkrivanja i dokazivanja, naročito značajnih štetnih posljedica koje imaju po konkurente, potrošače i ekonomiju u cjelini, **kazne za učesnike u kartelu su visoke, i ta cifra se kreće do 10% godišnjeg prihoda učesnika na tržištu**. U cilju lakšeg otkrivanja kartela, EK je usvojila politiku oslobađanja ili umanjenja kazni za one učesnike u kartelu koji prvi prijave njegovo postojanje ili pružanjem novih dokaza omoguće njegovo kažnjavanje. Politika imuniteta je postigla značajan uspjeh, jer bojazan da će jedan od učesnika prijaviti kartel, destabilizuje njegovo funkcionisanje, a Agenciji omogućava efikasno postupanje u cilju utvrđivanja činjeničnog stanja, relevantnog za donošenje pravovremenih i na zakonu zasnovanih odluka.

Učesnik kartela koji prvi obavijesti Agenciju o kartelu i dostavi joj podatke, činjenice i dokaze koji joj omogućavaju otkrivanje kartela može, u smislu Zakona, biti izuzet od kažnjavanja ili mu kazna može biti umanjena. Dakle, prijava mora biti upućena Agenciji na vrijeme i već prije nego što je Agencija imala saznanja ili pokrenula postupak, a što može biti od uticaja na odmjeravanje kazne. Dokazi koje dostavi učesnik zabranjenog sporazuma moraju svakako biti suštinski i dovoljni za donošenje rješenja u predmetnoj upravnoj stvari.

Od izuzetne važnosti su u tom pravcu svakako iskustva drugih zemalja EU o primjeni politike nekažnjavanja za one kompanije koje prijave učešće u zabranjenim sporazumima i ponude dokaze za isto. Ovaj instrument je predviđen i našim zakonom u Crnoj Gori, ali nažalost do danas **ne postoji nijedna prijava, odnosno zahtjev takve vrste prema Agenciji.**

Predviđena mogućnost je u mnogim zemljama EU dala značajne rezultate, imajući u vidu da su kazne utvrđene propisima o zaštiti konkurencije izuzetno visoke, te da kompanije koje imaju unutrašnje procedure o poštovanju propisa o zaštiti konkurencije razumiju i prihvataju sve rizike vezane za dogovaranje, zaključivanje i sprovođenje zabranjenih sporazuma.

Iako **Agencija nema direktnu mogućnost oslobađanja od kažnjavanja**, jer sama ne izriče kaznu za povrede konkurencije, već isključivo utvrđuje postojanje povrede, jasno je da bi prekršajni sud morao uzeti u obzir navode iz rješenja Agencije, čime se obezbjeđuje i pravna sigurnost za sve učesnike koji namjeravaju prijaviti svoje učešće u zabranjenom sporazumu.

Ipak, u cilju spriječavanja zloupotreba ovog instituta utvrđeno je da **oslobođenje ili smanjivanje visine novčanih kazni se ni u kojem slučaju ne može primijeniti na učesnike kartela koji su inspiratori ili organizatori istog.**

Agencija je u prethodnom periodu u više navrata vodila postupke kojima je utvrdila postojanje zabranjenih sporazuma između konkurenata. Istovremeno, Agencija cijeni i vjeruje da i u privrednim sektorima koji nijesu bili predmet postupaka postoje tajni, prećutni ili čak pisani sporazumi između konkurenata sa ciljem podjele kupaca, teritorije, utvrđivanja fiksne ili minimalne cijene u daljoj prodaji, kao i druge vrste zabranjenih sporazuma.

U cilju efikasnijeg postupanja po predmetnom, Agencija i ovim putem poziva sve privredne subjekte, koji imaju saznanja o zabranjenim sporazumima ili i sami učestvuju u dogovaranju i sprovođenju istih, da na vrijeme iskoriste zakonom predviđena rješenja i, s tim u vezi, obezbijede mogućnost izuzimanja od kažnjavanja.

U skladu sa predmetnim, posebno treba istaći da je Zakon o zaštiti konkurencije u Crnoj Gori **u potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU**, te da razmjena povjerljivih poslovnih informacija između konkurenata, prećutna odobravanja, usmeno zaključivanje ili pak dogovor o usklađivanju cijena i poslovne politike između konkurenata već **predstavlja povredu konkurencije po samom cilju.**

Vjerujemo da će, u tom pravcu, i učesnici na tržištu razumjeti sve negativne posljedice pregovora, dogovaranja i zaključivanja sporazuma između konkurenata koji mogu imati za cilj postizanje dogovora i prije podnošenja ponuda u postupcima javnih nabavki, fingiranje ponuda u postupcima javnih nabavki ili dogovora o formiranju cijena ka svojim kupcima u veleprodaji, maloprodaji i direktno prema građanima kao krajnjim potrošačima.

Samo pospješivanjem konkurencije između privrednih subjekata u Crnoj Gori i potencijalnih konkurenata iz drugih zemalja koji namjeravaju da ponude svoje usluge i proizvode u Crnoj Gori,

možemo obezbijediti konkurenciju po parametru cijene kvaliteta i proširenog izbora za potrošače. Dogovor privrednih subjekata na planu unaprijeđenja poslovnog ambijenta je svakako dobrodošao, ali ne i na planu spriječavanja ograničavanja ili narušavanja konkurencije zabranjenim sporazumima - kartelima.

➤ *Implementacija*

➤ *Zabranjeni sporazum u postupcima javnih nabavki - postupak protiv "Montemedicom" d.o.o. Podgorica i "Urion" d.o.o. Podgorica*

Okončan je postupak ispitivanja povrede konkurencije pokrenut po službenoj dužnosti protiv privrednog subjekta „URION“ d.o.o. iz Podgorice, i „MONTEMEDICOM“ d.o.o. iz Podgorice, radi utvrđivanja da li je Ugovor o zajedničkom nastupanju u postupku javne nabavke Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore akt koji za cilj ili posljedicu ima ili može imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na relevantnom tržištu, te da li predstavlja akt kojim se vrši povreda konkurencije na tržištu u smislu odredbi Zakona o zaštiti konkurencije.

S tim u vezi, **Agencija je donijela Rješenje kojim je utvrđeno da su privredni subjekti „URION“ d.o.o. iz Podgorice i „MONTEMEDICOM“ d.o.o. iz Podgorice, izvršili povredu konkurencije na relevantnom tržištu javnih nabavki RTG filmova i potrošnog materijala - vlažna tehnologija, filmova za radiološko snimanje, filmova za rendgensko snimanje, razvijača za rendgensko snimanje, fiksira za rendgensko snimanje, a na geografskom tržištu Crne Gore, dogovaranjem, zaključenjem i izvršenjem sporazuma kojim se spriječava, ograničava i narušava konkurencija.**

Ugovor o zajedničkom nastupanju u postupku javne nabavke Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore, po javnom pozivu koji je predmet postupka, a zaključen između „Urion“ d.o.o. i „Montemedicom“ d.o.o., **sadrži odredbe kojima se regulišu međusobni odnosi u vezi podnošenja zajedničke ponude po pozivu 2/15, odnosno vrši usklađivanje cijena RTG filmova i potrošnog materijala, na osnovu čega je izvršena podjela tržišta te, s tim u vezi, spriječen razvoj slobodne konkurencije.**

Agencija je jasno utvrdila da je navedeni **Ugovor zaključen sa ciljem isključivanja konkurencije između nezavisnih učesnika na tržištu „Montemedicom“ d.o.o. i „Urion“ d.o.o., te sljedstveno podjeli tržišta, utvrđivanju cijene, ograničavanja i kontrole tržišta.** U smislu navedenog, **utvrđeno je da je Ugovor imao za cilj ili posljedicu da ponuđena cijena u konkretnoj javnoj nabavci, kao rezultat postignutog dogovora, bude viša po pojedinačnom proizvodu nego što bi bila u slučaju pojedinačne ponude svakog od učesnika u zabranjenom sporazumu, te da su privredni subjekti bili u obavezi da odluke o cijeni i uslovima prodaje donose samostalno i nezavisno od svojih konkurenata.**

Rješenjem je istovremeno **utvrđeno da je navedeni sporazum zabranjen i ništavan.** Ugovornim stranama „Montemedicom“ d.o.o. i „Urion“ d.o.o. **zabranjena je dalja primjena i**

sprovođenje predmetnog ugovora, te naloženo da o predmetnim mjerama Agencije obavijeste Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore, uz istovremeno dostavljanje dokaza o izvršenju naloga.

Sudu za prekršaje u Podgorici **podnijeti su zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka** protiv učesnika zabranjenog sporazuma.

Protiv navedenog rješenja, "Urion" d.o.o, je **pokrenuo upravni spor i postupak pred Upravnim sudom je u toku.**

➤ ***Kartelni sporazum zajedničkog nastupa u sektoru osiguranja – postupak protiv „Sava osiguranje“ d.o.o. i „Lovćen“ AD***

Postupak je pokrenut radi utvrđivanja - postojanja akata koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije u smislu člana 8 stav 1 tačka 1), 2) i 3) Zakona o zaštiti konkurencije, protiv privrednog subjekta "LOVĆEN" OSIGURANJE AD i "SAVA MONTENEGRO" AD na tržištu nabavke usluga neživotnog osiguranja javnih preduzeća Crne Gore u postupcima javnih nabavki. **Agencije je donijela rješenje kojim je utvrdila postojanje zabranjenog sporazuma** između dva nezavisna pravna subjekta registrovana za obavljanje djelatnosti osiguranja na teritoriji Crne Gore, „SAVA MONTENEGRO“ AD i „LOVĆEN OSIGURANJE“ AD, **koji su direktnom razmjenom povjerljivih podataka, kao konkurenti na tržištu, tokom marta 2013. i aprila 2014. godine, pregovarali o zaključenju, zaključili i primjenom izvršili zabranjene sporazume iz člana 8 stav 1 tačka 1), 2) i 3) Zakona o zaštiti konkurencije.**

Istovremeno, rješenje Agencije potvrđeno je presudom Upravnog suda Crne Gore, čime je i postalo pravosnažno. Isto je potvrđeno i Presudom Vrhovnog suda Crne Gore kojom je odbijen zahtjev za vanredno preispitivanje presude Upravnog suda.

Protiv novedenih privrednih društava podnijeti su zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka Područnom organu za prekršaje.

Sud za prekršaje u Podgorici, i pored odluke Upravnog i Vrhovnog suda, donio je Rješenja kojim su obustavljeni postupci zbog zastarjelosti za pokretanje prekršajnog postupka u odnosu na Ugovore iz 2013. godine, dok u odnosu na Ugovor iz 2014. godine iz razloga što u vrijeme zaključenja **nije bilo odgovarajućeg podzakonskog akta**, odnosno Uredbe o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma u sektoru osiguranja.

Viši sudu za prekršaje Crne Gore **potvrdio** je odluke suda za prekršaje.

Ustavnom sudu su podnijete žalbe na rješenja Višeg suda za prekršaje.

➤ **Zabranjeni sporazum - odredbe Sporazuma o upotrebi zaštićenog znaka robne marke "ŠAFRAN" i zaštiti kupca za dalju prodaju**

U postupku pokrenutom radi utvrđivanja postojanja akata koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na tržištu proizvodnje i prometa obuće, protiv Društva za proizvodnju i trgovinu „Šafran“ d.o.o. Bar i Društva sa ograničenom odgovornošću „Obuća Minja“ d.o.o. Berane, **donijeto je Rješenje**, kojim je utvrđeno da su pojedine odredbe Sporazuma o upotrebi zaštićenog znaka robne marke „ŠAFRAN“ i zaštiti kupca za dalju prodaju, zaključenog između „Šafran“ d.o.o. Bar, i „Obuća Minja“ d.o.o. Berane, **imale za cilj ili posljedicu spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije** na relevantnom tržištu, te da su iste ZABRANJENE I NIŠTAVE. **Ugovornim stranama zabranjena je dalja primjena i sprovođenje pomenutih odredbi Sporazuma** o upotrebi zaštićenog znaka robne marke „Šafran“ i zaštiti kupca za dalju prodaju.

Takođe, zabranjeno je „Šafran“-u d.o.o. Bar, da utvrđuje i na tržištu koordinira i nadzire primjenu prodajne cijene svojih kupaca ka krajnjim potrošačima za proizvode Šafrana, te naloženo da obavijesti sve svoje kupce dostavom kopije dispozitiva Rješenja, kao i da dokaz o izvršenju naloga dostavi Agenciji na uvid.

Postupajući po nalogu iz Rješenja, „Šafran“ d.o.o. je **dostavio dokaz o izvršenom nalogu i postupanjima po istom.**

Protiv navedenih privrednih društava **podnijeti su zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka** pred podružnim organom za prekršaje u Baru.

Po zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka, podnijetog protiv „Obuća Minja“ d.o.o., Sud za prekršaje Bar je rješenjem obustavio postupak zbog zastare.

Na odluke postupajućih sudova, te odluke o zaštiti zakonitosti, **Agencija je podnijela ustavnu žalbu pred Ustavnim Sudom Crne Gore.**

Po zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka podnijetog protiv „Šafran“ d.o.o. **Sud za prekršaje Bar je rješenjem obustavio postupak zbog zastare**, na koje je u zakonskom roku od strane Agencije uložena žalba Višem sudu za prekršaje.

Žalba Agencije je od strane Višeg suda za prekršaje usvojena. Rješenje suda za prekršaje ukinuto i predmet vraćen na ponovni postupak.

Očekuje se održavanje sljedeće rasprave pred prekršajnim sudom.

➤ *Posebna ovlašćenja i postupanja Agencije u dijelu kartelnih sporazuma*

Zakonom o zaštiti konkurencije predviđena su posebna ovlašćenja u postupanjima Agencije u borbi protiv zabranjenih - kartelnih sporazuma. Jedan od njih je svakako ovlašćenje za **spровоđenje nenajavljenih uvida** poslovnih i drugih prostorija preduzetnika, zemljišta i prevoznih sredstava, pečaćenje i privremeno oduzimanje predmeta, kao i uvid u poslovne knjige i ostalu dokumentaciju.

Borba protiv kartela, odnosno njihovo otkrivanje i potvrđivanje, prvenstveno je zavisno od tehničko-tehnološke opremljenosti i stručne osposobljenosti zaposlenih.

Agencija međutim, u primjeni ovlašćenja sprovođenja nenajavljenih uvida još uvijek ima ograničeno iskustvo. Razlog tome je **nedostatak adekvatne opreme za digitalnu forenziku**, odnosno nemogućnost nabavke iste **zbog ograničenih budžetskih sredstava**. Ipak, potrebno je napomenuti da, efikasnom i dugotrajnom edukacijom, a u okviru projekata koje finansira i sprovodi Delegacija EU u Crnoj Gori, zaposleni u **Agenciji su u potpunosti obučeni za sprovođenje nenajavljenih uvida**.

S obzirom na razvoj tehnologije i činjenicu da se danas podaci sve više čuvaju u digitalnom obliku, a komunikacija između preduzetnika odvija isključivo u elektronskom obliku, **pretrage su prvenstveno fokusirane na računare, servere, mobilne i ostale elektronske uređaje**. Za kvalitetnu i efikasnu pretragu istih, Agenciji je, uz osposobljene – edukovane kadrove, potrebna i oprema za digitalnu forenziku kojom se na licu mjesta mogu pretražiti, pronaći i sačuvati digitalni dokazi.

U periodu intenzivnog tehnološkog razvoja i promjena u poslovanju i komunikaciji, te mogućnosti koje pruža informaciono - telekomunikaciona oprema i tehnološki trendovi, **otkrivanje kartela iz poslovnih prostorija Agencije je gotovo nemoguće**. U tom smislu, korišćenje predmetne – digitalne forenzičke opreme koja omogućava „rad na terenu“, odnosno u poslovnim prostorijama preduzetnika, te direktno preuzimanje dokaza u vidu dokumentacije, je tehnološki standard koji Agencija za zaštitu konkurencije želi da primijeni u cilju razotkrivanja i destabilizacije zabranjenih - kartelnih sporazuma. U tom pravcu, a u okviru ALA projekta, **Delegacija EU u Podgorici prepoznala je potrebu odobravanja, odnosno izdvajanja novčanih sredstava za nabavku dijela opreme za digitalnu forenziku**, koja će Agenciji osigurati neophodnu tehničku opremljenost za sprovođenje predmetnog ovlašćenja. **Kompletiranost forenzičke opreme obezbijediće se u okviru budžetski opredijeljenih sredstava za 2018. godinu.**

➤ *Implementacija*

➤ *»Sava Trans« d.o.o. Cetinje*

U skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije, Agencija ima ovlašćenja koja se odnose na mogućnost nenajavljenog uvida i oduzimanja isprava i stvari na licu mjesta, odnosno posebna

ovlaštenja u vezi sa neposrednim uvidom ovlaštenih lica Agencije - prikupljanje podataka neposrednim uvidom.

Postupajući u skladu sa navedenim, u martu 2017. godine, ovlaštena lica Agencije sprovela su neposredni uvid kod stranke »Sava Trans« d.o.o. Cetinje, u poslovnim prostorijama na Cetinju, radi prikupljanja podataka neophodnih za dalja postupanja Agencije.

Tokom neposrednog uvida, ovlaštena službena lica Agencije postupala su u svemu i u skladu sa zakonodavnim rješenjima na snazi, a stranka u postupku, »Sava Trans« d.o.o. Cetinje, pokazala visok stepen saradnje i kooperativnosti.

5.3. Pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane

Zakonom su definisane vrste i forme sporazuma koje se imaju smatrati *zabranjenim i ništavim*. U tom smislu, član 8 utvrđuje zabranu i ništavost, kako za sporazume između direktnih i/ili potencijalnih konkurenata, tako i učesnika na tržištu u vertikalnom lancu proizvodnje i prometa.

Međutim, Zakon uvodi i mogućnost direktnog izuzimanja od zabrane zabranjenih sporazuma, nezavisno od forme, u slučaju u kojem je tržišno učešće učesnika u sporazumu neznatno (u skladu sa članom 13 Zakona i **de minimis** pravilom), odnosno u slučajevima ispunjenja uslova iz člana 11 Zakona, kojim se propisuje grupno izuzeće određene kategorije sporazuma od zabrane, a u skladu sa odredbama **Uredbe o bližim uslovima za izuzeće sporazuma po vrstama i određivanja vrste sporazuma koji mogu biti izuzeti od zabrane**.

Na predmetni način je obezbijeđena mogućnost za sve privredne subjekte da sami ocijene ispunjenost uslova za izuzeće od zabrane člana 8 Zakona, a na osnovu instituta člana 11 i člana 13 Zakona.

U postupku ocjene zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, Agencija se prije svega rukovodi podnijetim dokazima i podacima, a u skladu sa teretom dokazivanja od strane učesnika u sporazumu.

U slučajevima u kojima učesnici na tržištu nijesu u mogućnosti da utvrde ispunjenost uslova, te da shodno tome ocijene da određeni sporazum nije zabranjen, imaju mogućnost da, u skladu sa postupkom iz čl. 12 Zakona i *Pravilnika o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane*, podnesu sporazum sa svim dokazima i činjenicama na planu ocjene ispunjenja uslova za pojedinačno izuzeće i, u skladu sa tim, izdavanje konačnog upravnog akta.

Pored predmetnog načina samoocjene ispunjenosti uslova, Zakon obezbjeđuje i mogućnost *ex ante* regulacije svakog pojedinačnog sporazuma, kojim se uvodi ekskluzivna distribucija, selektivna distribucija trgovinskog zastupanja sa prenijetim trgovinskim rizikom i druge forme vertikalnih sporazuma, koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje

ili narušavanje konkurencije. U tom smislu su, članom 9 Zakona, utvrđeni osnovni, kumulativni uslovi koje mora ispuniti svaki sporazum da bi mogao zadovoljiti uslove za pojedinačno izuzeće, dok je članom 12 Zakona i podzakonskim aktom utvrđena forma, dokumentacija i dokazi koji moraju biti podnijeti Agenciji za potrebe utvrđivanja ispunjenosti uslova za pojedinačno izuzeće.

Agencija ocjenjuje svaki zahtjev za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, sa posebnom projekcijom efekata takvih sporazuma na svim vertikalno integrisanim tržištima (proizvodnja, distribucija, maloprodaja, sirovine i inputi i sl.), a naročito uslove konkurencije na primarno relevantnom tržištu, te efekte sporazuma na dostupnost proizvoda, cijenu i kvalitet. Agencija se u ocjeni ispunjenosti četiri (4) kumulativna uslova oslanja i na interpretativne instrumente Evropske unije u ocjenu ispunjenosti uslova iz člana 101 (3) Sporazum o funkcionisanju Evropske unije.

Predmetni institut *pojedinačnog izuzeća* sporazuma od zabrane se **ne može primijeniti na sporazume kartelnog karaktera koji za cilj ili posljedicu imaju utvrđivanje cijena, podjelu tržišta po kupcima ili teritoriji.**

5.4. Zloupotreba dominantnog položaja

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, koji je Crna Gora potpisala sa EU i zemljama članicama, **nespojivi su i nedozvoljeni svi sporazumi između privrednih društava, njihove odluke ili prakse sa ciljem spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije.** Takođe je, između ostalog, nespojiva zloupotreba dominantnog položaja jednog ili više privrednih društava ili njihovim značajnim djelovima na teritoriji Crne Gore.

Dominantan položaj, pa čak i monopol, nijesu zabranjeni, ali jeste njihova zloupotreba. U postupku ispitivanja postojanja radnje eventualne zloupotrebe dominantnog položaja utvrđuje se da li postoji objektivni razlog za nju, poput podizanja efikasnosti koja time postaje značajnija od negativnih efekata na potrošače i konkurenciju, te da li isto ima uticaja na poslovanje jednako efikasnih konkurenata. **Zloupotreba dominantnog položaja se ispoljava** eksploatacijom tržišne moći kroz prodajne cijene koje nijesu pravične za konkurenciju, diskriminacijom kupaca (za pojedine kupce cijene su niže nego za druge), te kroz isključujuće ponašanje koje obuhvata predaciju (niske cijene sa ciljem izbacivanja konkurencije sa tržišta), rabate lojalnosti, vezivanje prodaje različitim predmetima, odbijanje prodaje i posebno istiskivanjem putem marže.

U smislu odredbi zakona kojima se reguliše predmetna oblast, odnosno kojim se regulišu radnje zloupotrebe dominantnog položaja, jasno je da sama činjenica **posjedovanja dominantnog položaja samo po sebi nije nezakonito, već da su protivne Zakonu samo radnje i akti dominantnog učesnika kojima se vrši radnja zloupotrebe, odnosno narušava slobodna konkurencija na tržištu.** Predmetna odredba Zakona je zasnovana i na EU načelu člana 102

Sporazuma o funkcionisanju Evropske unije, da je samim postojanjem dominantnog učesnika na tržištu, intenzitet slobodne tržišne utakmice znatno oslabljen i stoga posjedovanje dominantnog položaja obavezuje učesnika na tržištu posebnom odgovornošću za očuvanje slobodne tržišne utakmice, kao i strukture tržišta koja takvu utakmicu omogućava, a čiji se obim određuje u svijetlu specifičnih pojedinosti svakog tretiranog slučaja.

Definicija dominantnog položaja gotovo je identična definiciji koju su razvili evropski sudovi i EK. Dominantan položaj je, s tim u vezi, definisan kao položaj koji na relevantnom tržištu ima učesnik koji nema konkurenciju ili ima značajnu tržišnu snagu koja mu omogućava da ograniči ili spriječi razvoj efikasne konkurencije na tržištu Crne Gore ili njenom dijelu, odnosno koji ima značajno bolji položaj u odnosu na konkurente, što mu takođe omogućava da u značajnoj mjeri i preduzima poslovne aktivnosti nezavisno od svojih konkurenata, distributera, kupaca ili krajnjih korisnika.

Zloupotreba dominantnog položaja može obuhvatiti sve oblike ponašanja učesnika na tržištu koji svojom tržišnom snagom značajno ograničavaju tržišnu konkurenciju, odnosno čije djelovanje ima za posljedicu spriječavanje ulaska novih učesnika na tržište ili isključivanja postojeće konkurencije sa tržišta.

Pretpostavlja se da **učesnik na tržištu ima dominantan položaj ako je njegov udio na relevantnom tržištu veći od 50% (pojedinačna dominacija)**, odnosno ukoliko dva ili više učesnika na tržištu imaju **kolektivan dominantan položaj na tržištu roba i usluga u slučaju da između njih ne postoji značajna konkurencija, te da je njihov ukupan udio na relevantnom tržištu veći od 60%.**

Zadatak Agencije je da u svakom pojedinačnom postupku, kojim se utvrđuje moguća zloupotreba dominantnog položaja, prvenstveno ocijeni nalazi li se određeni učesnik na tržištu u dominantnom položaju ili ne, zavisno od njegovih tržišnih udjela i tržišne snage, ali i svih drugih okolnosti na konkretnom relevantnom tržištu.

Bitno je naglasiti da, za razliku od nekih situacija zabranjenih sporazuma za koje je moguće tražiti izuzeće na osnovu Zakona, **sve zloupotrebe dominantnog položaja su zabranjene bez mogućnosti izuzeća.** Ovakvo zakonsko rješenje je opravdano, obzirom da je samim postojanjem dominantnog učesnika na tržištu, tržišna utakmica već značajno oslabljena, tako da je bilo koje nedozvoljeno ponašanje dominantnog učesnika, bez obzira na njegov intenzitet, dovoljno da se ustanovi zloupotreba.

Na osnovu iznijetog, može se zaključiti da zabrana zloupotrebe dominantnog položaja, po crnogorskom pravu, podrazumijeva kumulativno postojanje sljedeća tri (3) elementa:

- postojanje jednog ili više učesnika na relevantnom tržištu;
- dominantan položaj, i
- zloupotreba.

➤ *Implementacija*

➤ *Zloupotreba dominantnog položaja nametanjem neopravdano visoke cijene – postupak protiv „Vodovod Budva“ d.o.o.*

Agencija je sprovedla značajan broj ispitnih radnji, koje su prethodile pokretanju postupka, a koje su se prije svega odnosile na utvrđivanje cijene iste vrste usluga u susjednim primorskim opštinama, gdje su uslovi snabdijevanja, ekonomske prilike preduzeća i građana slične, utvrdila da je cijena snabdijevanja vodom i pružanje usluge odvoda komunalnog i drugog otpada značajno viša u opštini Budva, te s tim u vezi i **pripremila sveobuhvatnu sektorsku analizu.**

Takođe, Agencija je **prikupila podatke i od javnog preduzeća Regionalni vodovod**, sa ciljem utvrđivanja razlike između nabavne i dalje prodajne cijene preduzeća protiv kojih je pokrenut postupak, te bližeg razumijevanja osnova i razloga visoko iskazanih troškova poslovanja u ovim preduzećima.

Na osnovu prikupljenih podataka i informacija, a u odsustvu bilo kojih aktivnosti drugih nadležnih opštinskih i republičkih organa i organizacija, **Agencija je pokrenula postupak utvrđivanja postojanja radnje zloupotrebe dominantnog položaja nametanjem neopravdano visoke cijene.**

Imajući u vidu da je **Vodovod Budva jedini privredni subjekat koji obavlja definisanu uslugu snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na teritoriji opštine Budva**, to je Agencija tokom postupka utvrdila da **Vodovod Budva**, na definisanom relevantnom tržištu, **uživa apsolutno dominantan položaj u skladu sa Zakonom**. Agencija je naročito cijenila da je **tržišno učešće Vodovoda Budva na definisanom tržištu 100%**, da ne postoji mogućnost supstitucije ponude ni tražnje, da kupci nemaju apsolutno nikakvu mogućnost promjene dobavljača nezavisno od uslova, da ne postoji potencijalna konkurencija imajući u vidu finansijske, regulatorne i tehničke barijere za ulazak na tržište, te jasno mogućnost **Vodovoda Budva da diktira tržišne uslove** u odnosu na samostalno definisane obavezujuće komercijalne uslove pružanja utvrđene usluge, te s toga **ima dominantan položaj na tržištu pružanja usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na relevantnom geografskom tržištu Opštine Budva.**

Na osnovu detaljno sprovedenih analiza, te utvrđenog činjeničnog stanja, **Agencija je donijela Rješenje** kojim je utvrđeno da je D.O.O. "VODOVOD I KANALIZACIJA" BUDVA, **izvršio zloupotrebu dominantnog položaja iz člana 15 stav 2 tačka 1 i 4 Zakona o zaštiti konkurencije**, kojom se spriječava, ograničava ili narušava konkurencija na relevantnom tržištu usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na teritoriji Opštine Budva, na način što je Odlukom o cijeni usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda i Odlukom o naknadama za pružanje komunalnih usluga i korišćenje i održavanje mreže, a za vrijeme važenja i primjene navedenih Odluka, **neposredno nametnuo neopravdano visoku cijenu usluge putem direktnog utvrđivanja posebne mjesečne naknade za**

održavanje i očitavanje vodomjera u neprimjereno visokom iznosu od 8,092€ (sa uračunatim PDV-om), a koja je obaveza plaćanja u ovom iznosu uslovljena kao dodatna obaveza, koja po svojoj prirodi i svrsi nije u vezi sa predmetom usluge.

Istim Rješenjem, Agencija **je zabranila svako buduće postupanje** kojim bi **Vodovod Budva** moglo spriječiti, ograničiti ili narušiti konkurenciju zloupotrebom dominantnog položaja i naložila preduzimanje mjere u skladu sa Zakonom srazmjerno učinjenoj povredi, a radi otklanjanja štetnih posljedica i uspostavljanja efikasne konkurencije na tržištu, kao i rok za njeno izvršenje.

U toku daljih aktivnosti na postupku, **podnijet je Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka Suda za prekršaje Budva.**

Sud za prekršaje Budva je, nakon preispitivanja navedenog Zahtjeva, **donio rješenje kojim je obustavio postupak**, a Agencija u zakonom ostavljenom roku **podnijela žalbu Višem sudu za prekršaje.**

Postupajući Viši sud za prekršaje je ukinuo rješenje Suda za prekršaje Budva i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.

Dalje aktivnosti u prekršajnom postupku su u toku.

➤ ***Zloupotreba dominantnog položaja na tržištu lučkih usluga - akvatorijum Luke Kotor***

Agencija je pokrenula i okončala postupak ispitivanja eventualnih radnji zloupotrebe dominantnog položaja, preduzetih od strane **Luke Kotor A.D. na tržištu pružanja usluge pilotaže u okviru relevantnog geografskog tržišta Bokokotorskog zaliva.**

Tokom ispitnog postupka, utvrđeno je da je „**Luci Kotor**“ A.D. privremeno ustupljeno pravo korišćenja dijela morskog dobra u Kotoru, a koje je odobreno od strane Vlade Crne Gore do završetka procedure za dodjelu koncesije.

„Luka Kotor“ A.D. obavlja uslugu pilotaže, što znači da joj nije dato ekskluzivno pravo da usluge pilotaže vrši u okviru cijelog Bokokotorskog zaliva, uključujući i luku Kotor. Pored „**Luke Kotor**“ A.D., **ovlašćenje za obavljanje usluge pilotaže, izdato od strane nadležnog Ministarstva, imaju još dva (2) privredna subjekta.**

S tim u vezi, **Agencija je sprovela analizu** angažovanih usluga pilotaže od tri licencirana privredna subjekta, pri čemu je **utvrđeno da u preko 98% slučajeva uslugu pilotaže u okviru akvatorijuma luke Kotor, obavlja „Luka Kotor“ A.D.**, dok je istovremeno „**Luka Kotor**“ A.D., od strane istih agenata, angažovana za obavljanje usluge pilotaže van akvatorijuma Luke Kotor, a u okviru Bokokotorskog zaliva, samo sporadično i u manjem broju slučajeva.

U toku daljih aktivnosti na postupku te, s tim u vezi, nedvosmisleno utvrđenog činjeničnog stanja, Agencija je **donijela Rješenje kojim je utvrdila da „Luka Kotor“ A.D., koristi svoje pravo ekskluziviteta kao koncesionar u okviru akvatorijuma luke Kotor (npr. na sidrenju, vezu, odvezu i sl.), zloupotrebljava svoj dominantan položaj na način da uslovljava agente i brodare da za usluge pilotaže moraju angažovati „Luka Kotor“ A.D., u svakom slučaju kada je dolazna i odlazna luka plovila – Luka Kotor.**

Istim Rješenjem, **Agencija je zabranila svako buduće postupanje kojim bi „Luka Kotor“ A.D. mogla spriječiti, ograničiti ili narušiti konkurenciju zloupotrebom dominantnog položaja na opisan način.**

Agencija je naložila i preduzimanje mjere iz člana 59 Zakona o zaštiti konkurencije srazmjerno učinjenoj povredi, radi otklanjanja štetnih posljedica i uspostavljanja efikasne konkurencije na tržištu, kao i rok za njeno izvršenje.

Po navedenom, „Luka Kotor“ A.D. je u ostavljenom roku i postupila.

Sudu za prekršaje - Odjeljenju u Kotoru podniet je Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv pravnog lica i odgovornog lica u pravnom licu, a koji je Sud rješenjem odbacio.

Višem Sudu za prekršaje podnijeta je Žalba protiv rješenja Suda za prekršaje Kotor. Viši sud Crne Gore uvažio je žalbu Agencije, ukinuo rješenje Suda za prekršaje Budva - Odjeljenje u Kotoru i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje.

Istovremeno, Predsjednici Suda za prekršaje Budva podniet je Kontrolni zahtjev kojim se zahtjeva omogućavanja funkcionisanja sistema zaštite, radi ažurnijeg i efikasnijeg postupanja suda - Odjeljenja u Kotoru, u postupku određivanja kazne za utvrđenu povredu konkurencije, tim prije jer nas dosadašnja praksa Sudova - Odjeljenja za prekršaje **upućuje na pretežne odluke kojim se obustavljaju postupci**, po osnovu Zakona o prekršajima. Ovo posebno ako se ima u vidu da Odjeljenje u Kotoru nije preduzelo ni jednu radnju nakon donošenja Rješenja Višeg suda za prekršaje Crne Gore.

Predmet je ustupljen - delegiran Sudu za prekršaje Budva, a isti još uvijek nije raspoređen postupajućem sudiji.

➤ *Preuzimanje mjera i obaveza*

Preuzimanje mjera i obaveza od strane učesnika na tržištu prepoznat je kao institut koji omogućava relativno brzo rješavanje potencijalne povrede ekonomskih sloboda, bez potrebe utvrđivanja povrede propisa o zaštiti konkurencije i dalja procesuiranja u pravcu postupanja nadležnog suda za prekršaje. Ovaj institut Agenciji prije svega **obezbjeduje efikasnost i ekonomičnost vođenja postupka**, te je često s tim u vezi korišćen institut u pravu zaštite konkurencije.

Učesnik na tržištu **može predložiti preuzimanje obaveze izvršenja određenih mjera i uslova, kao i rokova za njihovo izvršenje**, a u cilju otklanjanja negativnih efekata njegovog postupanja ili propuštanja postupanja. Naime, nakon pokretanja postupka, a najkasnije prije dostavljanja Obavještenja o utvrđenim činjenicama u postupku, **stranka može Agenciji predložiti preuzimanje obaveze izvršenja određenih mjera i uslova, te rokove za njihovo izvršenje, kako bi se otklonili negativni efekti postupanja ili propuštanja postupanja na tržišnu konkurenciju**.

Ako Agencija ocijeni da su predložene mjere, uslovi i rokovi **opravdani za otklanjanje negativnih efekata i uspostavljanja ekonomskih sloboda**, rješenjem će prihvatiti predložene mjere, uslove i rokove, koji s tim u vezi postaju obavezni za predlagača. Takođe, Agencija rješenjem obavezuje stranku u postupku na **dostavu dokaza kojima potvrđuje izvršenje mjera i uslova u predviđenom roku te obustavlja postupak**, obzirom da nakon prihvatanja predloženih mjera više nema uslova za dalje vođenje istog.

Preuzimanje izvršenja određenih mjera, uslova i rokova za njihovo izvršenje, kao instrument u rješavanju određenih protivtržišnih postupanja **prihvatljiv je po pravilu u slučajevima kratkog trajanja povrede, saradnje preduzetnika u postupku, a posebno ako je riječ o postupcima koji se vode protiv više stranaka, te u drugim slučajevima kada Agencija ocijeni da je prihvatanje preuzimanje mjera, uslova i rokova svrsishodno radi efikasnijeg uspostavljanja ekonomskih sloboda na određenom tržištu, a bez dugotrajnog vođenja postupka**.

Međutim, **Agencija može ponovo pokrenuti postupak** u slučaju: ako je rješenje Agencije donešeno na osnovu netačnih ili neistinitih podataka dostavljenih od stranaka, i / ili ako su se značajno promijenile okolnosti na kojima je zasnovano rješenje Agencije. Istovremeno, predviđeni institut se kod povrede konkurencije **isključivo primjenjuje kod radnji zloupotrebe dominantnog položaja, odnosno isti nije moguće primijeniti kod zabranjenih - kartelnih sporazuma**.

➤ *Dužina trajanja postupka*

Postupci pred Agencijom su zahtjevni postupci prikupljanja i obrade činjenične građe gotovo svih subjekata u sektoru u kojem se postupak pokreće. U tom smislu, neophodno je razumjeti u potpunosti trgovinske običaje i praksu funkcionisanja sektora, regulatorni okvir, način saradnje privrednih subjekata u prodaji, nabavci, razmjeni i sl., kako bi se na valjan način utvrdili osnovi za prikupljanje dodatne dokumentacije i informacija na planu utvrđivanja eventualne povrede zakona.

Postupak prikupljanja dokaza je naročito **otežan ograničenim kapacitetima Agencije**, dok su prikupljeni dokazi u najvećem broju slučajeva izuzetno obimni i odnose se na poslovanje, kako stranaka protiv kojih se postupak vodi, tako i svih drugih učesnika na tržištu u vezi sa poslovanjem stranke. U tom smislu **je neophodno prikupiti i izvesti dokaze** od drugih privrednih subjekata, koji mogu biti dobavljači i kupci stranke protiv koje se postupak vodi, konkurenti ili potencijalni konkurenti, saslušati sve stranke koje imaju interes u postupku, sprovesti usmenu raspravu i drugo, a što sve u značajnoj mjeri usporava vođenje postupka. Pojedine radnje, kao što su različiti oblici zloupotrebe dominantnog položaja, **zahtijevaju i utvrđivanje određenih efekata na tržištu, kroz dodatne analize i postupke** na planu utvrđivanja relevantnih činjenica. Postupci u EU traju i znatno duže nego što je to do sada bio slučaj u Crnoj Gori.

Posebno upućujemo na **odugovlačenje postupaka pred nadležnim prekršajnim sudovima** (rasprave se odlažu po nekoliko puta po raznim osnovama), a što naročito za rezultat ima zastaru i obustavu postupaka. Istovremeno, **omogućavanje podnošenja tužbe u upravnom sporu protiv svakog upravnog akta Agencije u toku postupka**, pa i procesne prirode, može značajno uticati na efikasnost rada Agencije, odugovlačenje postupka i donošenje rješenja, te s tim u vezi i na potencijalnu prekršajnu odgovornost takvih subjekata.

Imajući u vidu da su **tri (3) službenika stalno angažovana na postupcima** koji se vode po zahtjevima stranaka - ocjena koncentracija učesnika na tržištu - preostala tri službena lica su nadležna, kako za praćenje konkurencije u pojedinim privrednim sektorima, tako i za ocjenu pokretanja i vođenja postupka, te donošenja konačnog rješenja. U razvijenim zemljama, pa i zemljama u okruženju, na svakom postupku povrede konkurencije rade najmanje 2-3 službena lica, dok postupak traje i po nekoliko godina.

U cilju efikasnijeg funkcionisanja s tim u vezi, i cjelokupan sistem zaštite konkurencije u Crnoj Gori zahtijeva visoko stručne i edukovane kadrove i odgovarajuće materijalne uslove za rad. Istovremeno, **neophodna je i odgovarajuća pravosudna struktura** koja može efikasno, u okviru svojeg djelokruga rada, rješavati predmete proizašle iz primjene propisa na području zaštite konkurencije.

5.5. Aktivnosti i postupanja u toku

➤ Tržište elektronskih komunikacija

a) Inicijativa Radio Difuzni Centar

Agenciji za zaštitu konkurencije dostavljena je **Inicijativa privrednog subjekta „Radio Difuzni Centar“ d.o.o. Podgorica za pokretanje postupka protiv „Telemach-a“ d.o.o. Podgorica i sa njim povezanih lica**, koji se u smislu člana 4 Zakona o zaštiti konkurencije imaju smatrati jednim učesnikom na tržištu.

Podnosilac inicijative detaljno opisuje tržište na kojem posluje, kao i radnje, činjenice i postupanja koja mogu predstavljati radnju zloupotrebe dominantnog položaja od strane Telemach d.o.o., a u smislu čl. 15 Zakona. U Inicijativi se dalje navodi da je **razlog zloupotrebe dominantnog položaja** od strane Telemach - a i sa njim povezanih lica **permanentno odbijanje saradnje** za dostavljanje ponude za distribuciju/reemitovanje audio vizuelnog medijskog sadržaja, preciznije sportskog medijskog sadržaja - kanala „Sport klub“. Naime, Podnosilac inicijative je uputio kompaniji „United Media“, kao vlasniku prava na reemitovanje predmetnih kanala, te „Telemach“-u, kao učesniku na tržištu na kojem je prisutan i Podnosilac inicijative, koji je vlasničkom strukturom povezano sa United Media, predmetni zahtjev na koji nije dobio nikakav odgovor. Nekorektnost „Telemach“-a i sa njim povezanih lica, koja se pored sprovođenja strategije odbijanja i/ili odugovlačenja, ogleda i u disperziji pravnih lica (povezanih istom vlasničkom strukturom) koja za isti medijski sadržaj (Sportklub) zaključuju ugovore o distribuciji /reemitovanju istog.

Suština Inicijative, po navodima podnosioca, je što upravo vertikalnim integrisanjem, „Telemach“ i sa njim povezana lica, **vrše kontrolu tržišta odbijanjem i omogućavanjem reemitovanja premijum sportskih sadržaja u sopstvenom vlasništvu, kreirajući i jačajući dominantan položaj na tržištu sportskog medijskog sadržaja**, a sve u smislu odredbi člana 14 Zakona o zaštiti konkurencije, posebno imajući u vidu tržišni udio i tržišnu snagu, pristup izvorima ponude i potražnje, veze sa drugim učesnicima na relevantnom i povezanim tržištima, te sposobnosti učesnika na tržištu da diktira tržišne uslove s obzirom na njegovu ponudu i potražnju.

Postupajući po zaprimljenoj Inicijativi, Agenciji je, u skladu sa zakonodavnim rješenjima, dato u nadležnosti praćenje i analiziranje uslova konkurencije na pojedinačnim tržištima sa ciljem utvrđivanja načina njihovog funkcionisanja. U tom pravcu, **upućeni su zahtjevi nadležnim regulatorima** - Agenciji za elektronske medije i Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost u smislu izjašnjenja, te dostave određenih podataka i informacija koji se smatraju neophodnim u postupku prethodne analize uslova konkurencije, a prije utvrđivanja svih činjenica koje mogu uticati na postupanja Agencije u smislu ovlašćenja za pokretanje postupka ispitivanja povrede konkurencije po službenoj dužnosti.

Nadalje, **ocijenjeno je neophodnim da se „Telemach“ d.o.o. prethodno izjasni** na navode iz *Inicijative* podnosioca, kao i da se tražena dokumenta i akti prethodno sagledaju u smislu

utvrđivanja osnovane sumnje za postojanje radnje zloupotrebe dominantnog položaja, odnosno sa ciljem postupanja „Telemach“ d.o.o. u daljem radu u svemu u skladu sa važećim propisima na snazi kojima se obezbjeđuje slobodna konkurencija na tržištu.

U toku su dalje aktivnosti na utvrđivanju činjeničnog stanja te, s tim u vezi, donošenje odluke o daljim postupanjima Agencije.

b) Usluge mobilnih operatora

Agencija za zaštitu konkurencije u skladu sa nadležnostima *Zakona o zaštiti konkurencije* prati i analizira uslove konkurencije na pojedinačnim tržištima sa ciljem utvrđivanja načina funkcionisanja tržišta na kojem se djelatnost obavlja, pa u tom smislu sprovodi i postupak analize uslova konkurencije **na tržištu pružanja telekomunikacionih usluga na segmentu relevantnog tržišta pre-paid usluga za korisnike mobilne telefonije.**

U cilju utvrđivanja funkcionisanja i uslova konkurencije na predmetnom tržištu, Agencija je uputila zahtjeve operatorima - privrednim subjektima na geografskom tržištu Crne Gore: „Crnogorskom Telekomu“ AD, Društvo za telekomunikacije „M-telu“ d.o.o. i „Društvo sa ograničenom odgovornošću za promet, izgradnju i eksploataciju mreže mobilnih telekomunikacija „Telenor“ d.o.o. za dostavu neophodnih podataka, izjašnjenja i prateće dokumentacije.

Napominjemo da Agencija može imati nadležnost na navedenom tržištu samo u slučajevima utvrđivanja povrede ex post, dok na regulisanom cjenovnom tržištu, nadležnost je povjerena regulatornom organu u ex ante kontroli i naknadnom odobrenju.

Dalje aktivnosti u pravcu utvrđivanja - potvrde ekonomskih sloboda, te eventualno nedopustivih postupanja operatora sa ovog relevantnog tržišta su u toku.

➤ Tržište usluga autobusnog prevoza učenika osnovnih, srednjih škola i studenata

Agencija je iz sredstava javnog informisanja u saznanju da je privredni subjekt „Viktoria express“ d.o.o. Budva tužilaštvu podnio prijave protiv direktora i pojedinih sekretara srednjih škola u Beranama i Andrijevići, zbog omogućavanja privrednom subjektu „Simon Voyages“ d.o.o. iz Berana da prevozi đake po znatno nepovoljnijim cijenama od onih koje je ono ponudilo u postupku. Shodno navedenom, Agencija je **otpočela analizu tržišta usluga autobusnog prevoza učenika osnovnih, srednjih škola i studenata** na relevantnom geografskom tržištu gradskih, međugradskih i međumjesnih linija na teritoriji Crne Gore u 2015. i 2016. godini, posebno na teritoriji Opština Berane, Andrijevica, Bijelo Polje, Rožaje, Gusinje, Petnjica i Plav u 2015. i 2016. god. Analiza će pokazati **da li je došlo do eventualne zloupotrebe dominantnog položaja** od strane učesnika na tržištu - neposredno ili posredno nametanje neopravdanih kupovnih ili prodajnih cijena ili drugih neopravdanih uslova poslovanja. S tim u vezi, u toku su

aktivnosti sa nivoa Agencije na prikupljanju podataka od - Ministarstva prosvjete, Direkcije za saobraćaj i drugih učesnika na tržištu.

U slučaju utvrđivanja osnovane sumnje da je došlo do zloupotrebe dominantnog položaja, Agencija će pokrenuti postupak.

➤ ***Tržište prometa nafte i naftnih derivata na malom na teritoriji Crne Gore***

Zbog iskazane sumnje, da je učesnik na tržištu - Jugopetrol a.d. Podgorica, koji je vlasnik benzinskih pumpi, a koje daje u zakup i upravljanje trećem licu, zbog ograničenja iz člana 8 Zakona o zaštiti konkurencije – „ograničavanje ili kontrola proizvodnje, tržišta, tehničkog razvoja ili investicije, odnosno, vršenje podjele tržišta ili izvora nabavke“, bio **dužan da podnese Zahtjev za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane**, Agencija je otpočela analizu uslova konkurencije na tržištu prometa nafte i naftnih derivata na malo na teritoriji Crne Gore u 2014., 2015. i 2016. godine. S tim u vezi, prikupljaju se podaci od vlasnika benzinskih pumpi i drugih učesnika na tržištu.

U slučaju utvrđivanja osnovane sumnje da je zaključen zabranjeni sporazum, Agencija će pokrenuti postupak.

➤ ***Tržište parfimerijskih, kozmetičkih i higijenskih proizvoda***

Agencija je zbog sumnje, da li je učesnik na tržištu "EXPO COMMERCE" D.O.O., KOTOR, koji je zaključio ugovore o ekskluzivnoj distribuciji, odnosno kupovini i prodaji, zbog ograničenja iz člana 8 Zakona o zaštiti konkurencije - ograničavanje ili kontrola proizvodnje, tržišta, tehničkog razvoja ili investicije, vršenje podjele tržišta ili izvora nabavke, utvrđivanje obaveza primjene određene cijene u daljoj prodaji ili osiguravanje primjene preporučene preprodajne cijene, bio **dužan da podnese zahtjev za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane**, otpočela analizu uslova konkurencije na tržištu parfimerijskih, kozmetičkih i higijenskih proizvoda u 2016. i 2017. godinu. U toku vršenja analize, prikupljaju se podaci od distributera i drugih učesnika na tržištu.

U slučaju utvrđivanja osnovane sumnje da je zaključen zabranjeni sporazum, Agencija će pokrenuti postupak.

➤ ***Tržište prodaje hrane za kućne ljubimce***

Zbog iskazane sumnje, da je učesnik na tržištu - PVU "MONTVET" PODGORICA, a u vezi ograničenja iz člana 8 Zakona o zaštiti konkurencije - utvrđivanje obaveze primjene određene cijene u daljoj prodaji ili na drugi način osiguravanje primjene preporučene cijene, Agencija je otpočela analizu uslova konkurencije na tržištu prodaje proizvoda – robe po osnovu koga su i

registrovani za obavljanje djelatnosti na teritoriji Podgorice. U toku vršenja analize prikupljaju se podaci od distributera i drugih učesnika na tržištu - kupaca.

U slučaju utvrđivanja osnovane sumnje da je zaključen zabranjeni sporazum, Agencija će pokrenuti postupak.

➤ *Tržište robe široke potrošnje*

U cilju utvrđivanja funkcionisanja i uslova konkurencije na tržištu parfimerijskih, kozmetičkih i higijenskih proizvoda, Agencija je naložila DRUŠTVU ZA TRGOVINU I USLUGE, EXPORT-IMPORT „NEREGELIA“ D.O.O. Podgorica, dostavu izjašnjenja, podataka i dokumentacije, a u vezi eventualnog postojanja zaključenog ugovora o distribuciji između „Neregelia“ d.o.o. i „Procter & Gamble“ za 2014. i 2015 .godinu, period od kada „Neregelia“ d.o.o. vrši uvoz proizvoda „Procter & Gamble“ na tržište Crne Gore, kao i izjašnjenje da li „Neregelia“ d.o.o. uvozi ili distribuira druge proizvode van grupe proizvoda u okviru tzv. parfimerijskih, kozmetičkih i higijenskih proizvoda na ekskluzivnoj osnovi.

Istovremeno, naložena je dostava podataka i od strane privrednih subjekata „Ital Prof“ d.o.o. Podgorica i „Napredak“ d.o.o. Kotor. Navedeni traženi podaci se odnose na eventualno postojanje ugovora o uvozu ili distribuciji na teritoriji Crne Gore sa proizvođačem „Procter & Gamble“ u periodu od 2003. godine do 2017. godine, kao i na dostavu podataka o uvozu proizvoda proizvođača „Procter & Gamble“.

Dalje aktivnosti na analizi i praćenju stanja na tržištu parfimerijskih, kozmetičkih i higijenskih proizvoda a na teritoriji Crne Gore su u toku.

U slučaju utvrđivanja osnovane sumnje da se radi o zabranjenom sporazumu, Agencija će po službenoj dužnosti pokrenuti postupak.

5.6. Aktivnosti Agencije van pokrenutih postupaka

Agencija je, van pokrenutih postupaka, **ispitivala uslove konkurencije na tržištu prehrambenih proizvoda, tržištu robe široke potrošnje, tržištu prevoznih i taxi usluga, tržištu farmaceutskih proizvoda, tržištu lučkih usluga, kao i tržištu komercijalne politike privrednih subjekata Glavnog grada Podgorice koji obavljaju komunalne usluge.**

➤ Tržište prehrambenih proizvoda

U toku redovnih aktivnosti analiziranja pojedinih tržišta, Agencija je posebnu pažnju posvetila dešavanjima, te u tom pravcu postupanjima učesnika na tržištu prehrambenih proizvoda. Konkurencija u oblasti trgovine, prije svega trgovine pretežno prehrambenih proizvoda na malo svakako postoji, sa značajnim brojem velikih, srednjih i manjih učesnika na tom tržištu. U skladu sa tim, svaki učesnik na tržištu bi morao samostalno da formira svoje maloprodajne cijene, bez uticaja samog proizvođača - dobavljača na finalnu cijenu proizvoda u maloprodaji, odnosno bez dogovora proizvođača i/ili distributera i/ili maloprodavaca o nivou cijena prema krajnjem potrošaču.

Ipak, mora se imati u vidu da su tržišta maloprodaje najtransparentnija tržišta, odnosno da posljedica jednake cijene može biti prosto ekonomski opravdano sa stanovišta učesnika na tržištu koji svoje cijene prilagođavaju uslovima konkurencije i cijenama konkurenata, a u odsustvu bilo koje vrste sporazuma koji se može smatrati zabranjenim. Svakako, **u slučajevima u kojima postoje apsolutno jednake cijene i uslovi, postoji opravdana sumnja o postojanju tzv. zabranjenog sporazuma.**

Agencija je u prethodnom periodu bila **suočena sa nekoliko slučajeva potencijalne povrede Zakona u ovom segmentu, a prije svega u odnosu na pozicioniranje proizvoda, primjene cijena uvoznika i stranih proizvođača ispod cijene u matičnoj državi, i sl.** Ipak, nije bilo direktnih pritužbi maloprodavaca na uslove nabavke od veleprodaja, niti veleprodaja za postojanje zloupotrebe dominantnog kupca na nivou maloprodaje. Agencija je međutim u saznanju da se određena pravila o uslovljavanju kupovine, komercijalne rabatne politike i drugi komercijalni uslovi na ovom tržištu ne utvrđuju u svemu poštujući obaveze iz zakona, a što može imati uticaja na izbor potrošača i cijene. Česta praksa na tržištu trgovine hranom i pićem predstavlja i praksa dogovornog usaglašavanja maloprodajne i veleprodajne cijene svih u trgovinskom lancu, a čime se na određeni način obezbjeđuje tzv. pakt o nenapadanju (eng. *hub and spoke conspiracy*), kojim diriguju proizvođači uz podršku kupaca na nivou veleprodaje i maloprodaje. Ovakva praksa obezbjeđuje poštovanje fiksne ili minimalne cijene proizvoda određenog proizvođača u svim maloprodajnim objektima, a na štetu potrošača i konkurencije među trgovcima na veliko i malo.

Takođe, parametri poslovanja privrednih subjekata na ovom relevantnom tržištu ukazuju na činjenicu da je u posljednje vrijeme izražena tendencija otvaranja hipermarketa, gdje se uglavnom obavlja trgovina prehrambene robe.

Evidentno je da je tržište maloprodaje dobara široke potrošnje na teritoriji Crne Gore konkurento, što ostavlja prostor i za ulazak novih tržišnih učesnika.

➤ *Damping*

Damping, kao ekonomska kategorija, **predstavlja sniženje cijena uvezene robe ispod troškova proizvodnje i ostalih manipulativnih, fiksnih i varijabilnih troškova**. Dakle, riječ je o potencijalnim špekulativnim tržišnim kretanjima i unilateralnim aktivnostima pojedinih kompanija sa ciljem osvajanja tržišta ili pak izbacivanja konkurenata ili otežavanja njihovog poslovanja.

Posebno upućujemo da kod utvrđivanja dampinških cijena moramo poći od tri parametra, i to:

- da se radi o uvezenoj robu;
- da su cijene te robe znatno niže od proizvođačkih, i
- da učesnik na tržištu ima dominantan položaj.

U slučaju ispunjena ovih uslova, radi se o klasičnom kršenju zakona, konkretno o povredi u dijelu zloupotrebe dominantnog položaja. U slučajevima kada se ne radi o tržišnoj dominaciji, **isto predstavlja nelojalnu konkurenciju koja ne spada u nadležnost Agencije, već odgovarajućih inspekcijskih organa**.

Agencija nema nadležnosti u smislu vođenja postupka i/ili kažnjavanja u slučaju pojave dampinga cijena od strane bilo kog učesnika na tržištu. Predmetno, prvenstveno iz razloga što cilj Zakona o zaštiti konkurencije i povjerenih poslova Agencije **nije zaštita tržišta ili pojedinačnih konkurenata, već zaštita konkurencije i omogućavanje iste sa ciljem obezbjeđivanja ekonomskog napretka**.

Ipak, **Agencija ima nadležnost za vođenje postupka** protiv onih kompanija koje bi utvrdile izrazito nisku cijenu za određeni proizvod, sa ciljem izbacivanja postojećih konkurenata sa tržišta ili odvrćanja potencijalnih konkurenata od ulaska na tržište CG. Takva predatorska radnja jeste kažnjiva i za istu stoga **mora postojati dominantan položaj učesnika na relevantnom tržištu**, ali isto tako i **utvrđena damping praksa, naknadna, povezana radnja podizanja cijene nakon izbacivanja konkurenata sa prethodno niskom cijenom**. U slučaju nepostojanja dominantnog položaja učesnika na tržištu, takva radnja ne bi predstavljala povredu konkurencije, već bi ista imala tretman nelojalne konkurencije. Takođe, nezakonita bi bila i praksa **subvencionisanja poslovanja na jednom tržištu i poslovanje sa gubitkom za određeni vremenski period**, a nakon izbacivanja konkurencije ili uspješne odbrane od ulaska novih konkurenata, finansiranje od ostvarenog profita sa nekog drugog tržišta.

Na predmetnom relevantnom tržištu, Agencija je **utvrđivala i komercijalne uslove saradnje velikih i značajnih dobavljača sa maloprodajnim lancima**, a za koje je postojala indicija da bi zauzimanjem određenih prostora na policama maloprodajnih objekata moglo imati negativne efekte na strukturu tržišta i dostupnost većeg broja proizvoda kupcima u Crnoj Gori.

S tim u vezi, Agencija je utvrdila da komercijalni uslovi saradnje marketinškog karaktera, u vezi sa vidljivošću proizvoda u maloprodajnim objektima, ne utiču na dostupnost proizvoda i drugih proizvođača u tim objektima, kao i da ne postoji mogućnost spriječavanja ili ograničavanja konkurencije izlaskom postojećih, proširenjem tržišnog udjela postojećih učesnika, odnosno ulaskom velikih regionalnih maloprodajnih lanaca.

➤ *Tržište robe široke potrošnje*

Agenciji je dostavljena Inicijativa radi pokretanja postupka i preduzimanja mjera prema pojedinim učesnicima sa ovog relevantnog tržišta.

S tim u vezi, po izjašnjenju podnosioca, u pitanju je klasičan restriktivni sporazum zaključen između učesnika na vertikalnim tržištima, koji se primjenjuju na tržištu Crne Gore, sa višestrukim negativnim posljedicama na krajnje potrošače. Takođe je istaknuto da predmetni restriktivni sporazum ne ispunjava uslove za grupno izuzeće, a u skladu sa odredbama *Uredbe o grupnim izuzećima sporazuma od zabrane*.

U postupku analize dostavljenih Ugovora i izjašnjenja, kao i inicijalno podnijetih informacija i dokumentacije, Agencija je utvrdila da predmetni Ugovori o distribuciji, sa klauzulom ekskluziviteta za teritoriju Crne Gore, **ne mogu predstavljati zabranjene i ništave sporazume** u smislu čl. 8 i 11 Zakona.

Takođe, a imajući u vidu da je relevantno tržište za ocjenu cilja i posljedice predmetnih Ugovora o distribuciji niskog stepena koncentrisanosti, gdje postoji značajna *inter-brand* konkurencije, kao i *intra-brand* konkurencija na nivou maloprodaje ka krajnjem potrošaču, da je riječ o proizvodima – robi različite namjene koja je prisutna na teritoriji Crne Gore, preko velikog broja Globalno prepoznatljivih brendova, ali i manje poznatih brendova iz Turske, Italije, Kine, Srbije i drugih zemalja, to je sasvim izvjesno da i ovi proizvodi, na koje se pozivao podnosilac, **ispunjavaju uslove za izuzeće od zabrane** u skladu sa pozitivnim propisima na snazi kojima je uređena predmetna oblast. Dodatno je ocijenjeno i da analizirani Ugovori o distribuciji ne sadrže nijednu zabranjenu odredbu u smislu čl. 7 i 10 Uredbe, kao i da je ekskluzivna distribucija ovih proizvoda bila u primjeni i u prethodnih deset i više godina, **te da predmetni sistem ekskluzivne distribucije nije imao izrazito negativnog uticaja na tržištu Crne Gore**. Naime, u prethodnom periodu je samo povećavan stepen konkurencije na tržištu širenjem ponude različitih postojećih i novih brendova, što je imalo pozitivnog efekta na ponudu potrošačima u Crnoj Gori (cijena i kvalitet).

Imajući u vidu sve navedeno, a naročito cijeneći tekst Ugovora o distribuciji između privrednih subjekata sa ovog relevantnog tržišta, na koje se poziva podnosilac inicijative, kao i njihovo izjašnjenje dato sa tim u vezi, te stepena razvoja konkurencije i dinamiku tržišta proizvodnje, prometa, veleprodaje i maloprodaje tekstilne odjeće, obuće za sportske i druge namjene i sportske opreme, to je ocijenjeno da predmetni ugovori između navedenih privrednih subjekata **nemaju i nijesu imali za cilj ili posljedicu spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije u smislu Zakona**.

➤ *Tržište prevoznih i taxi usluga*

Agenciji za zaštitu konkurencije je dostavljena Inicijativa od strane privrednog subjekta „Lima“ d.o.o., Nikšić, kojom je zatraženo preduzimanje mjera u smislu **zaštite konkurencije na tržištu pružanja taksi usluga na relevantnom području opštine Herceg Novi**. U istoj se navodi da je konkurentska firma, »zbog nepostojanja konkurencije«, podigla cijene svojih usluga, koje su drastično veće nego cijene na drugim i okolnim geografskim tržištima, tj. opština, te da takvu cijenu ne poznaju ili je ne utvrđuju ni u približnom iznosu privredni subjekti koji obavljaju istu vrstu djelatnosti na području drugih opština. U odnosu na navedeno, Agencija je prikupila i druge podatke i informacije, kako i iz sredstava javnog informisanja, tako i od nadležnih opštinskih organa uprave.

Shodno tome, Agencija je **sprovela postupak analize uslova konkurencije na tržištu pružanja taksi usluga** u okviru relevantnog geografskog tržišta opštine Herceg-Novi, sa ciljem utvrđivanja načina funkcionisanja i analize uslova konkurencije na predmetnom tržištu.

Agencija se obratila opštini Herceg Novi – Sekretarijatu za komunalne djelatnosti i ekologiju te zatražila izjašnjenje i dostavu određenih podataka i dokumentacije. Navedeno je zatraženo u cilju utvrđivanja po kom osnovu je donijet Program organizovanja auto-taksi prevoza na području opštine Herceg Novi do 2020. godine, koja je pravna snaga navedenog Programa u odnosu na opšte akte u nadležnosti organa opštine i povjerenih ovlaštenja u skladu sa Zakonom, kao i u odnosu na važeću Odluku o auto-taksi prevozu.

U postupku ispitivanja tržišta pružanja taksi usluga na geografskom tržištu opštine Herceg Novi, Agencija za zaštitu konkurencije je utvrdila da je Program organizovanja auto-taksi prevoza na području opštine Herceg Novi do 2020. godine, **donijet bez saglasnosti nadležnog organa opštine, odnosno Skupštine opštine Herceg Novi, kao i da Skupština opštine nije dala prethodnu saglasnost Predsjedniku opštine za donošenje predmetnog Programa, te konačno da isti nije ni objavljen u „Službenom listu Crne Gore“, što podrazumijeva da isti i ne može imati karakter opšteg pravnog akta, odnosno propisa.**

Pored toga, ocijenili smo da **ne postoji valjan pravni osnov za donošenje predmetnog Programa**, obzirom da je isti donijet na osnovu člana 59 Statuta Opštine Herceg Novi, čijim odredbama je utvrđeno da Presjednik Opštine isključivo predlaže propise i druge akte koje donosi Skupština, te na osnovu člana 5 Odluke o auto taksi prevozu („Sl. list Crne Gore – opštinski propisi“, br. 16/09 od 13.05.2009.godine, 37/11 od 09.12.2011.godine), kojim su regulisani saobraćajno tehnički uslovi za taksi stajališta, a koje utvrđuje organ lokalne uprave za saobraćaj na osnovu potreba stanovništva i razvoja grada. Navedeni Program nije mogao biti donijet na ovakav način te bez osnova za donošenje, a da **prethodno takođe nije izvršena detaljna analiza auto taksi prevoza na ovoj teritoriji**. Analizirajući sadržinu navedenog Programa, **Agencija je utvrdila da se istim omogućava narušavanje efikasne konkurencije na tržištu taksi prevoza putnika na teritoriji opštine Herceg Novi, a na štetu građana, tj. korisnika usluga i u korist postojećeg učesnika na ovom tržištu, koji poslovanje organizuje kao privredni subjekat, a ne kao pružalac usluga pojedinac**. Naime, Programom se jasno omogućava

legalizovanje duopolske strukture tržišta, te se obezbijeduje učešće samo onim učesnicima koji su prije donošenja Programa bili prisutni na tržištu. Na opisani način se jasno **ograničava konkurencija na tržištu predmetnih usluga onemogućavanjem drugih učesnika za obavljanje registrovane djelatnosti da pruže usluge pod povoljnijim uslovima ili obezbijede usluge boljeg kvaliteta**. Ograničavanjem broja vozila se omogućava preuzimanje cjelokupnog tržišta navedenih usluga, odnosno jačanje duopoloskog položaja, a sa druge strane omogućava kontrolisanje cijena malog broja učesnika na tržištu, na štetu korisnika usluga. Ograničenje broja vozila, odnosno broja učesnika na tržištu, kako je definisano u Programu, moglo bi postojati samo u slučaju uvođenja ograničenja za sve privredne subjekte koji vrše predmetne usluge, što bi podrazumijevalo da bi svaki privredni subjekat pojedinačno bio ograničen na korišćenje određenog broja auto-taksi vozila. Pojedinačno ograničenje broja vozila jeste jedan od uporedno pravno prepoznatih načina regulisanja auto-taksi usluga, ali samo kada se licence izdaju na ime pojedinačnog vlasnika vozila, odnosno preduzetnika, ali ni u kom slučaju kada se izdaju na ime pravnog lica koje upošljava određeni/ograničeni broj vozila. U navedenom slučaju bi predmetno tržište ostalo trajno kontrolisano od strane jednog-dva privredna subjekta, dok bi samo poslovanje bilo predmet kupoprodaje i zauzimanja iste pozicije na tržištu koju uživaju trenutni učesnici.

Navedeno, takođe **dovodi do povećanja cijena taksi usluga** na teritoriji Opštine Herceg Novi, obzirom da se ograničavanjem i spriječavanjem razvoja konkurencije omogućava podjela i kontrola tržišta između učesnika na način da se određenim učesnicima dodjeljuje pravo preuzimanja maksimalnog broja taksi vozila koji zadržavaju primat i u narednoj godini na relevantnom tržištu usluga, čime se konkurenti dovode u neravnotežan položaj, a sve na štetu krajnjih korisnika, kroz utvrđivanje neprimjereno visokih cijena za ove usluge. Isto tako, navedeni Program je predviđen za period do 2020. godine, što je u potpunosti neprihvatljivo imajući u obzir promjene uslova i kriterijume koji se mijenjaju u toku godine, posebno po sezonama.

Imajući u vidu sve navedeno, **uputili smo opštinu Herceg Novi da na adekvatan način utvrdi uslove učešća na predmetnom tržištu**, na način da će ili obezbijediti uslove konkurencije između većeg broja nezavisnih fizičkih lica/preduzetnika, a u okviru definisanog broja auto-taksi vozila ili stvoriti uslove za učešće većeg broja privrednih subjekata sa ograničenim brojem vozila i u transparentnom postupku izdavanja licence, kojim će se omogućiti stvaranje efikasnije konkurencije po parametru cijene, kvaliteta i sigurnosti pružanja usluga.

Preduzimanjem ovakvih aktivnosti, na planu stvaranja uslova za razvoj konkurencije, će se **obezbijediti uslovi ulaska na predmetno tržište pod jednakim uslovima kako budućih učesnika na tržištu, tako i postojećih učesnika na tržištu u svemu sa skladu sa odredbama Zakona**.

➤ *Tržište zdravstvenih usluga*

1. PZU „MB LABORATORIJA CARDIO MEDIC“ Herceg Novi, obratila se Agenciji za zaštitu konkurencije Inicijativom radi pokretanja postupka utvrđivanja povrede konkurencije na tržištu zaključivanjem sporazuma kojim se spriječava, ograničava ili narušava konkurencija.

U Inicijativi se navodi da je „MB LABORATORIJA“, u skladu sa odobrenjem za rad koje je dobio od nadležnog Ministarstva u vršenju svoje djelatnosti, obavljao i djelatnost mikrobiološkog laboratorija, odnosno pregled određene vrste uzoraka, te da je nakon toga izdavao i sanitarne knjižice osobama koje su ispunjavale uslove za isto. Dana 12.07.2008.godine, zdravstveni inspektor Ministarstva zdravlja, rada i socijalnog staranja je, po službenoj dužnosti, izvršio inspekcijski nadzor nad radom podnosioca inicijative, i s tim u vezi je Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, Zdravstveno-sanitarna inspekcija **donijela rješenje kojim se podnosiocu inicijative zabranjuje izdavanje sanitarnih knjižica.**

Na navedeno rješenje, podnosilac inicijative je uložio žalbu, vodio upravne sporove, obraćao se Vrhovnom i Ustavnom sudu Crne Gore, čime je iscrpio sve pravne lijekove u cilju ostvarivanja svog prava na rad. Dalje je navedeno, da Ministarstvo zdravlja, primjenom Odluke o načinu vršenja obaveznih zdravstvenih pregleda određenih kategorija zaposlenih, drugih lica i kliconoša („Sl. list SRJ“, br. 27/97) zabranjuje obavljanje sanitarnih pregleda u privatnim zdravstvenim ustanovama, te da se ovim stavom nepotrebno zdravstveni pregled navedenih kategorija stanovništva svrstava u epidemiološku službu koja spada u djelatnost državnih zdravstvenih ustanova, te time privatne zdravstvene ustanove dovode u poziciju da ne mogu vršiti navedene preglede i izdavati sanitarne knjižice.

Inicijativom upućuje na sličnu pravnu i činjeničnu situaciju sa sanitarnim pregledima koja je bila i u Bosni i Hercegovini, gdje je Konkurencijsko vijeć Bosne i Hercegovine rješenjem utvrdilo sprečavanje, ograničavanje i narušavanje konkurencije na tržištu zdravstvenog nadzora nad kliconošama, zaposlenim i drugim osobama na području Federacije Bosne i Hercegovine, ograničavanjem i kontrolom tržišta, nakon čega su izvršene izmjene ovog Pravilnika i privatnim zdravstvenim ustanovama na taj način ponovno omogućeno obavljanje sanitarnih pregleda i izdavanje sanitarnih knjižica.

Na osnovu iznijetog, **Agencija je uvidom u predmetnu Inicijativu utvrdila da nema osnova za pokretanje postupka**, shodno personalnoj primjeni iz člana 3 Zakona o zaštiti konkurencije, kojim je utvrđeno da se zakon primjenjuje na **pravna i fizička lica koja obavljaju privrednu djelatnost i učestvuju u proizvodnji i prometu roba, odnosno usluga na teritoriji Crne Gore**, i to:

- 1) privredna društva i druge oblike obavljanja privredne djelatnosti, nezavisno od sjedišta i fizička lica, nezavisno od državljanstva i prebivališta;
- 2) druge subjekte koji neposredno ili posredno, stalno, povremeno ili jednokratno obavljaju privrednu djelatnost i učestvuju u prometu roba, odnosno usluga, nezavisno od državljanstva, sjedišta ili prebivališta (sindikati, poslovna udruženja, sportske organizacije, ustanove, zadruge, nosioci prava intelektualne svojine i dr.);
- 3) državne organe, organe državne uprave, organe lokalne uprave i lokalne samouprave kada, neposredno ili posredno, obavljaju privrednu djelatnost i učestvuju u prometu roba, odnosno usluga.

U tom smislu, Agencija ne može pokretati postupke zloupotrebe dominantnog položaja od strane nadležnog izvršnog ili zakonodavnog organa vlasti iz razloga što pojedinačni propis

ili određena odredba propisa na snazi može negativno uticati na poslovanje pojedinačnog privrednog subjekta.

➤ *Tržište farmaceutskih proizvoda*

„TEA MEDICA” d.o.o Podgorica obratila se Agenciji za zaštitu konkurencije Inicijativom radi pokretanja postupka utvrđivanja povrede konkurencije na tržištu maloprodaje lijekova zaključivanjem sporazuma kojim se spriječava, ograničava ili narušava konkurencija, odnosno vrši zloupotreba dominantnog položaja.

U skladu sa predmetnim, Podnosilac inicijative je dostavio pregled regulatornog okvira za učešće na tržištu maloprodaje lijekova, te važnost učešća svih privrednih subjekata registrovanih za obavljanje djelatnosti na definisanom tržištu pod jednakim uslovima. Istovremeno, dostavljeno je i Obavještenje kojim se navode podaci o ranije zaključenim ugovorima sa Fondom za zdravstveno osiguranje Crne Gore („Fond”) te razlozima prestanka ugovora, kao i informacije i podaci o ugovornom odnosu koji je na snazi između Fonda i privrednog subjekta „Montefarm“-a.

Podnosilac inicijative je naveo da se zatvaranjem jednog značajnog dijela tržišta maloprodaje lijekova, isključivo u interesu privrednog subjekta „Montefarm”, vrši povreda preuzetih obaveza Crne Gore međunarodnim ugovorom sa zemljama članicama Evropske unije, preciziranim u čl. 72 i 73 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Pored toga, istaknuto je i da se na najgrublji način u sektoru trgovine na malo lijekovima i medicinskim sredstvima na teritoriji Crne Gore vrši povreda odredaba čl. 74 istog sporazuma, a u odnosu na rad i funkcionisanje javnih preduzeća, koji status i oblik organizovanja upravo uživa „Montefarm”.

U skladu sa navedenim, Podnosilac inicijative takođe ukazuje i na povredu čl. 8 i 15 Zakona o zaštiti konkurencije, na način što se vrši, prije svega:

- (a) ograničavanje tržišta, razvoja i investicija;
- (b) podjela tržišta, i
- (c) primjena različitih uslova na poslove iste vrste sa različitim učesnicima na istom tržištu na koji način se dovode u konkurentno nepovoljniji položaj.

Podnosilac inicijative posebno upućuje na sadržaj Ugovora između „Montefarma” i Fond-a, kao i na personalnu primjenu Zakona, kako bi na kraju postavio i zahtjev pred Agencijom da ista pokrene postupak utvrđivanja povrede konkurencije, oglasi ništavim Ugovor između Fonda i Montefarm-a, te **utvrdi zloupotrebu dominantnog položaja od strane Fonda**. Pored obrazloženja predmetnog zahtjeva, Podnosilac je dostavio i druge dokaze i informacije i predložio izvođenje dodatnih dokaza na planu utvrđivanja povrede konkurencije.

Imajući u vidu postavljeni zahtjev „da li se direktno krši pravo konkurencije, vrši podjela tržišta i primjenjuju različiti uslovi na poslove iste vrste sa različitim učesnicima na istom tržištu, čime se dovode u konkurentno nepovoljniji položaj u smislu Zakona”, Agencija je istakla sljedeće:

Na osnovu Zahtjeva za preduzimanje zakonskih mjera od strane Udruženja privatnih apoteka, Agencija je već izdala Mišljenje br. 01-267/3 od 19.11.2015. godine, kojim je jasno utvrdila da se **Zakon u smislu čl. 3 u potpunosti primjenjuje i na poslovanje Montefarma, jednako kao i na svaki drugi privredni subjekat koji preduzima poslovne i druge ekonomske aktivnosti na tržištu Crne Gore**, kao i da, imajući u vidu činjenicu da Fond ima potrebu angažovanja trećeg lica za pružanje usluge izdavanja lijekova o trošku Fond, a koji se izdaju na recept u apotekama i koju uslugu svojim osiguranicima ne može pružiti samostalno i direktno, **to je Fond dužan da zaključi ugovor o pružanju predmetne usluge sa svim učesnicima na tržištu maloprodaje lijekova koji ispunjavaju uslove koje Fond unaprijed i transparentno utvrdi i pod jednakim komercijalnim i drugim uslovima, a kako je utvrđeno čl. 8 st. 2 tačka 4) i čl. 15 st. 2 tačka 3) Zakona o zaštiti konkurencije**

Podsjećanja radi, u 2016. godini, **donijet je novi Zakon o zdravstvenom osiguranju, koji je stupio na snagu 30.01.2016.godine, kao i Odluka o mreži zdravstvenih ustanova, koja je stupila na snagu 24.06.2016. godine.**

Fond je, u skladu sa nadležnostima iz čl. 82-88 Zakona i čl. 14 Odluke, zaključio Ugovor sa Zdravstvenom ustanovom Apoteke Crne Gore „Montefarm“, kao jedinim Odlukom određenim davaocem usluga koji obezbjeđuje ostvarivanje prava na lijekove koji se propisuju, odnosno izdaju na recept. U konkretnom slučaju, Odlukom o mreži zdravstvenih ustanova u Poglavlju VII čl. 14, propisano je da davalac usluga koji obezbjeđuje ostvarivanje prava na lijekove koji se propisuju na recept, kao i lijekove, medicinska sredstva i materijale koji se ne propisuju na recept je Zdravstvena ustanova Apoteke Crne Gore „Montefarm“.

U odnosu na predmetnu Inicijativu, **utvrđeno je da nema osnova za pokretanje postupka od strane Agencije, shodno personalnoj primjeni i djelatnosti od javnog interesa** iz čl. 3 i 5 Zakona o zaštiti konkurencije. Naime, istim je utvrđeno da se zakon primjenjuje na pravna i fizička lica koja obavljaju privrednu djelatnost i učestvuju u proizvodnji i prometu roba, odnosno usluga na teritoriji Crne Gore. Nadalje, Zakon se primjenjuje i na učesnike na tržištu koji obavljaju djelatnost od javnog interesa, odnosno kojima je aktom nadležnog državnog organa dato pravo obavljanja određene djelatnosti, osim ukoliko bi se primjenom ovog zakona u značajnoj mjeri spriječilo obavljanje djelatnosti.

Razumijevajući sadržaj i cilj podnijete Inicijative, kao i postojeće probleme u radu učesnika na definisanom tržištu i ograničenja u poslovanju, Agencija ističe da **nema nadležnost za vođenje postupka protiv Fonda koji obavlja povjerene poslove zdravstvene politike Crne Gore, niti da može na bilo koji način uticati na zdravstvenu politiku koju sprovode Ministarstvo zdravlja i Fonda, u skladu sa potrebama osiguranika.**

U tom smislu, obavještava se Podnosilac inicijative da se ne može pokrenuti i voditi postupak utvrđivanja stvarne povrede Zakona od strane Foda, obzirom da Agencija nema nadležnost za pokretanje postupka izmjena propisa koji su na snazi, kao i da nema nadležnost za postupanje u slučaju u kojem su drugim propisima na snazi utvrđena prava i obaveze svakog od učesnika na tržištu, gdje postoji nadzor nad sprovođenjem tih zakonskih propisa, u ovom slučaju Ministarstva zdravlja. U okviru svojih nadležnosti, u smislu čl. 19 stav 2 tačka 10 Zakona o zaštiti konkurencije,

Agencija može isključivo izdavati mišljenja u vezi sa važećim propisima koji utiču ili mogu uticati na konkurenciju, ili izdavati mišljenja na predloženi tekst izmjena i dopuna zakonodavnog okvira, a u okviru svoje Zakonom utvrđene nadležnosti.

Agencija je već izdatim mišljenjem jasno opredijelila da je članom 71 i 74 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, utvrđena obaveza prema drugim ugovornim stranama, državama članicama EU, kojima se obezbijuje potpuna konkurencija na tržištu, nezavisno od oblika svojine te **primjena jednakih uslova i tržišnih principa u poslovanju, bez preferencijalnog tretmana ili ekskluziviteta bilo kojeg učesnika na tržištu.**

S tim u vezi, **podnosioca inicijative uputili smo na nosioce zdravstvene politike** na planu obezbijedivanja preduslova za ostvarivanje jednakih uslova poslovanja na definisanom relevantnom tržištu maloprodaje lijekova u apotekama na teritoriji Crne Gore, nezavisno od oblika svojine i upravljanja.

➤ *Tržište lučkih usluga*

Privredna komora Crne Gore obratila se Agenciji za zaštitu konkurencije aktom u kojem se konstatuje da je privredni subjekat „Port of Adria“ AD, po osnovu Ugovora o koncesiji za lučke djelatnosti opravku, finansiranje i održavanje kontejnerskih terminala i generalnog tereta (u daljem tekstu: «Ugovor o koncesiji»), dobilo isključivo/ekskluzivno pravo na pretovar kontejnera i generalnog tereta, a u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije.

U odnosu na navedeno, PKCG dalje zahtijeva od Agencije izjašnjenje "da li bi „Port of Adria“ AD trebalo da u predmetnom slučaju **zatraži odobrenje pojedinačnog izuzeća sporazuma od zabrane** u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije".

U smislu navedenog, Agencija je istakla da su ugovori sa klauzulom ekskluziviteta utvrđeni kao zabranjeni sporazumu u smislu čl. 8 Zakona, te da **isti mogu biti izuzeti od zabrane u svemu i u skladu sa čl. 9, 11, 12 i 13 Zakona.** U svakom slučaju, Zakonom i podzakonskim aktima su regulisani posebni i opšti uslovi postojanja mogućnosti izuzeća.

U tom smislu, a u skladu sa odredbama čl. 13 Zakona, privredni subjekat „Port of Adria“ AD bi morao imati manje od 15% tržišnog učešća na relevantnom tržištu na kojem obavlja djelatnost u okviru geografskog područja Luke Bar, odnosno šireg geografskog područja luka na teritoriji Crne Gore na kojima se mogu obavljati isti poslovi.

U slučaju procjene mogućnosti grupnog izuzeća od zabrane predmetne odredbe o ekskluzivnom pravu, u svemu i u skladu sa čl. 11 Zakona i Uredbe o grupnom izuzeću vertikalnih sporazuma od zabrane, „Port of Adria“ A.D. bi morao imati manje od 30% tržišnog učešća na relevantnom tržištu na kojem obavlja djelatnost u okviru geografskog područja Luke Bar, odnosno šireg geografskog područja luka na teritoriji Crne Gore na kojima se mogu obavljati isti poslovi. Dodatno, predmetni Ugovor o koncesiji ne bi smio sadržati tzv. zabranjene ugovorne odredbe u smislu čl. 7, odnosno ograničenja koja ne mogu biti izuzeta u smislu čl. 10 Uredbe o grupnom izuzeću.

Ovdje naročito ističemo nemogućnost izuzeća primjenom Uredbe o grupnom izuzeću u slučaju postojanja obaveze nekonkurisanja na period duži od pet (5) godina, odnosno neograničeno.

U odnosu na mogućnost iz čl. 12 Zakona, istakli smo da se **postupak pojedinačnog izuzeća pokreće na zahtjev učesnika na tržištu**, ovdje „Port of Adria“ AD, te da teret dokazivanja ispunjenosti uslova iz čl. 9 snosi u potpunosti sam podnosilac zahtjeva. Predmetno je učesnik obavezan da učini u svakom slučaju kada nijesu ispunjeni ostali uslovi za izuzeće, odnosno kada postoji opasnost da predmetno ekskluzivno pravo može značajno spriječiti, ograničiti ili narušiti konkurenciju na relevantnom tržištu.

U odnosu na pitanje „da li „Luka Bar“ AD, kao potencijalni konkurent „Port of Adria“ AD, ima ograničenje u vršenju pretovara kontejnera i generalnih tereta u odsustvu odobrenja za izuzeće Ugovora o koncesiji u skladu sa Zakonom“, Agencija ističe da **Zakon nema i ne može imati direktnu primjenu na poslove koje će „Luka Bar“ AD obavljati i/ili neće obavljati**. Naime, u skladu sa Zakonom, **Agencija ne vidi bilo kakve smetnje da „Luka Bar“ AD obavlja sve djelatnosti za koje njegov osnivač i vlasnik nađu za shodno u svom poslovanju, uključujući ali se ne ograničavajući i na pretovar kontejnera i generalnih tereta.**

➤ *Tržište komunalnih usluga*

Agenciji za zaštitu konkurencije dostavljena je Inicijativa za ispitivanje povrede konkurencije, a u vezi sa prethodnim radnjama i postupcima preduzetim od strane Agencije prema Glavnom gradu Podgorica o kojima je podnosilac inicijative prethodno obaviješten.

Uvidom u predmetnu inicijativu, dostavljenu od strane „KIPS“ DOO Podgorica, a zbog **primjene nerealno visoke cijene za prevoz otpada od strane „Čistoća“ DOO Podgorica**, koja cijena ne odgovara tržišnim kriterijumima i stvarnoj vrijednosti izvršenih usluga, te da isto ima za posljedicu povredu čl. 15 stav 1 tačka 1) i 3) Zakona o zaštiti konkurencije, Agencija je utvrdila da Glavni grad statutom osniva javne službe, organe i organizacije za obavljanje poslova iz okvira nadležnosti Glavnog grada. U tom smislu, **Agencija nema nadležnost preispitivanja odluka nadležnih opštinskih organa, kao osnivača predmetnog pružaoca usluga.**

Takođe, **Agencija nema nadležnost da bilo kojem privrednom subjektu reguliše cijenu usluga ili proizvoda**. Dakle, Agencija nema u nadležnosti za prethodno regulisanje cijena bilo kojem učesniku, pa ni pretpostavljenom monopolisti, **već isključivo mogućnost vođenja postupka zbog radnje zloupotrebe dominantnog položaja koje može biti dvojako - radnjama sa ciljem eksploatacije potrošača ili radnjama sa ciljem izbacivanja konkurenata sa tržišta ili spriječavanja razvoja konkurencije na tržištu.**

U skladu sa prethodnim obavještenjem, a nakon ispitivanja osnova za način utvrđivanja cijena usluga od strane DOO „Čistoća“ Podgorica, Agencija je prikupljala podatke i dokumentaciju, te nije našla osnova za pokretanje postupka.

U odnosu na navode o postojanju štete i visine štete nastale usljed postojanja samo jednog ovlaštenog učesnika na tržištu sa povjerenim poslovima, Agencija ističe da **nema nadležnost za utvrđivanje štete po tom osnovu, već je to u skladu sa Zakonom isključiva nadležnost Privrednog suda Crne Gore, a u parničnom postupku**. Istovremeno ističemo da Agencija nije primila inicijativu niti pritužbu na visinu predmetne cijene ni od jednog drugog privrednog subjekta koji obavlja poslovanje na teritoriji Glavnog grada.

6. KAZNENA POLITIKA ZA POVREDE ZAKONA

Kaznena politika u oblasti zaštite konkurencije je svakako od centralnog interesa za sve subjekte. Prepoznajući štetu koju povreda Zakona može prouzrokovati direktno za privredne subjekte, ali i sve građane, **Zakonom su predviđene i po prvi put značajne kazne u procentualnom iznosu od ukupno ostvarenog prihoda. Predviđene kazne do 10% godišnjeg prihoda su u potpunosti u skladu sa pravnom tekovinom EU** u ovoj oblasti i imaju za cilj kako preventivnu, tako i jaku represivnu komponentu, budući da je jasno da izricanje kazne u iznosu do 10% može u velikoj mjeri ugroziti funkcionisanje i tržišnu snagu gotovo svakog učesnika, a što može imati značajne efekte i na samo tržište.

U zemljama EU, pa i od strane Evropske komisije, nisu rijetki slučajevi utvrđivanja kazne i u višemilionskom iznosu, što je svakako doprinijelo uspostavljanju fer tržišnih uslova i sve širem prihvatanju pravila konkurencije od strane svih učesnika, ali imalo jasno i preventivni odvrćajući efekat na svjesnu i namjernu povredu propisa. Svakako, očekujemo da će domaći i inostrani privredni subjekti, sa uvođenjem značajnih sankcija, prepoznati svoju ulogu na tržištu i svoje komercijalne napore planirati i sprovoditi isključivo u skladu sa odredbama Zakona.

Predviđenu kaznu izriče prekršajni sud, a po donijetom rješenju Agencije, kojim se utvrđuje povreda konkurencije. Prekršajni sud bi u postupku ocjene visine kazne svakako morao imati u vidu sve olakšavajuće i otežavajuće elemente koje Agencija utvrdi u toku postupka.

Posebno treba istaći da, od stupanja na snagu Zakona o zaštiti konkurencije, **nadležni prekršajni sudovi izrekli su samo jednu kaznu za povredu konkurencije**, što svakako upućuje na **još uvijek nedovoljnu posvećenost predmetnoj problematici od strane postupajućih sudova**. Ovo posebno ako se ima u vidu **da je ovakva praksa prekršajnih sudova prisutna i u postupcima, odnosno odlukama Agencije potvrđenih od strane Upravnog i Vrhovnog suda**.

Ovakvo stanje posebno ima uticaja na efikasnost rada Agencije, izostanak preventivnog i korektivnog ponašanja učesnika na tržištu, te posebno zauzetih stavova EK s tim u vezi – „**da se osnaži Agencija za zaštitu konkurencije da direktno izriče novčane kazne**“, što istovremeno znači i **preuzimanje nadležnosti u dijelu sprovođenja adekvatne kaznene politike za povredu konkurencije**.

Evropska komisija je jasnog stava da samo postojanje zakonodavnog okvira, bez potpune i efektivne implementacije na planu kažnjavanja za povrede konkurencije, **nije sistem koji bi mogao obezbijediti zatvaranje ovog poglavlja u pristupnim pregovorima**. U tom smislu, bitno je iskustvo Hrvatske, koja je predmetno poglavlje uspjela da zatvori tek na samom kraju, gdje je primjedba EK iz godine u godinu bila da pravila konkurencije ne mogu u potpunosti biti primjenljiva nezavisno od reforme sudstva.

U tom pravcu, naročita pažnja bi se morala posvetiti i radu sudskih organa, sa naglaskom na **permanentnu edukaciju sudija Upravnog i prekršajnih sudova** u ovoj oblasti. Nepostojanje predvidljivog i efikasnog mehanizma presuda u ovim predmetima, kao i standardizacija prakse nadležnih sudova, **mogla bi ugroziti poziciju Crne Gore u pregovorima na ovom poglavlju**, te pred Crnu Goru postaviti nove **zahtjeve u pogledu drugačijeg regulisanja kažnjavanja i sudske kontrole odluka Agencije**.

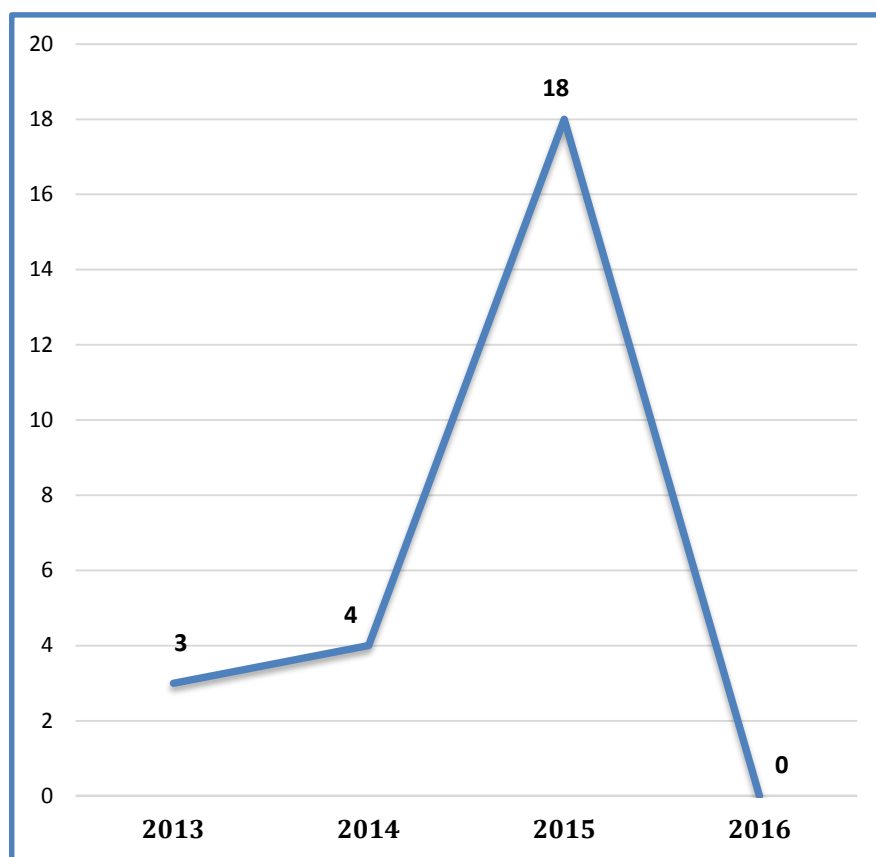
Pored prekršajne kazne, **Agencija je ovlašćena da u postupku prikupljanja informacija, podataka i dokumentacije sama utvrđuje periodične novčane kazne** u slučaju odbijanja privrednog subjekta da učini tražene podatke i informacije dostupnim Agenciji ili dostavi netačne ili neistinite podatke. Ista kaznena politika prisutna je u slučajevima nesprovođenja privremenih mjera, kao i u slučajevima zloupotrebe privilegovane komunikacije. **Predmetni procesni penali se s tim u vezi kreću u iznosima od 500 do 5.000 € za svaki dan kašnjenja za nepostupanja po zahtjevima Agencije, a najviše do 3% godišnjeg prometa.**

Predmetna kaznena politika svakako upućuje na iskrenu namjeru Crne Gore da se u potpunosti ostvare svi preduslovi za pravilno funkcionisanje i poslovanje, bez netržišnih postupanja velikih subjekata ili zloupotreba koje imaju za cilj ograničavanje tržišta i njegovu kontrolu od strane svega jednog ili nekoliko većih subjekata.

R/B	God.	Pravno lice	Iznos novčane kazne	Novčana kazna Plaćena/neplaćena	Broj dana kažnjavanja	Br. kazni u god.
1	2013.	„Albona” d.o.o., Podgorica	500,00 €	Plaćena	1 dan	3
2		» Media Nea“ d.o.o., Podgorica	5000,00€	Plaćena	10 dana	
3		„Novosti press” d.o.o., Podgorica	5000,00€	Neplaćena	10 dana	
4	2014.	„Premia“ d.o.o., Kotor	5000,00 €	Plaćena	10 dana	4
5		»United Media« S.à.r.l, Holandija	24.000,00 €	Plaćena	48 dana	
6		“Ocean Montenegro” d.o.o, Bar	5000,00€	Plaćena	1 dan	
7		„Cabling“ d.o.o., Budva	5000,00€	Plaćena	10 dana	
8	2015.	„M-Kabl“ d.o.o., Podgorica	5000,00€	Plaćena	10 dana	18
9		„MESO PROMET“ d.o.o., Bijelo Polje	500,00 €	Plaćena	1 dan	
10		“Slavija“ d.o.o., Budva	500,00 €	Plaćena	1 dan	
11		“Akovo“ d.o.o., Bijelo Polje	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
12		“Tažex“ d.o.o., Herceg Novi	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
13		“HTP Ulcinjska rivijera“ AD, Ulcinj	500,00 €	Plaćena	1 dan	
14		„Slana“ d.o.o., Cetinje	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
15		“Vst trend“ d.o.o., Nikšić	500,00 €	Plaćena	1 dan	
16		“ICE GROUP MEGAN” doo Kotor	500,00 €	Plaćena	1 dan	
17		„BARPESCE“ d.o.o., Bar	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
18		“MORITZ” d.o.o., Tivat	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
19		„SKIPPER“ d.o.o., Podgorica	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
20		“LANGOSTINO” d.o.o., Ulcinj	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
21		„MARMIR“ d.o.o., Podgorica	500,00 €	Plaćena	1 dan	
22		“PINKO MONTENEGRO” d.o.o., Cetinje	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
23		"GREEN CENTER“ d.o.o., Bijelo Polje	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
24		„Mivex-food“, d.o.o., Pljevlja	500,00 €	Neplaćena	1 dan	
25		»Mercator-CG« d.o.o.	500,00 €	Plaćena	1 dan	
26	2016.	—	—	—	—	0

Tabela 5: Pregled procesnih kazni u periodu 2013.-2016. god.

Zaključci o neplaćenim periodičnim kaznama, dostavljeni su Poreskoj upravi na prinudnu naplatu.

Grafikon 3: Broj procesnih kazni po godinama

Posmatrajući predmetne pokazatelje, te date kvantifikacije iznesene s tim u vezi, jasno je da pravo i politika konkurencije, kao i nadležnosti i postupanja Agencije zasnovane na pravnoj tekovini EU, sve više dobijaju na značaju u Crnoj Gori, odnosno da **učesnici na tržištu sada u potpunosti prihvataju saradnju sa institucijom kao što je naša**, prepoznajući svoj i interes društva u cjelini.

Rezultat takve saradnje je i izostanak izricanja procesnih penala sa nivoa Agencije, prije svega iz razloga što u 2016. godini nijesmo ni imali osnova za predmetna postupanja u tom pravcu. Isto ukazuje na punu posvećenost Agencije promociji koju zaštita konkurencije ima za ukupan razvoj preduzetništva, odnosno ekonomskih sloboda na crnogorskom tržištu, što će nam prvenstveno biti jedan od prioriteta u postupanjima u narednom periodu.

7. ULOGA SUDOVA U SPROVOĐENJU ZAKONA

Agencija u okviru Zakonom predviđenih ovlaštenja ima u nadležnosti pokretanje i vođenje postupaka, te donošenja rješenja koja su konačna u svakom pojedinačnom slučaju. **Ocjena zakonitosti odluka Agencije je u nadležnosti Upravnog suda, dok je kaznena politika za najteže povrede Zakona u isključivoj nadležnosti prekršajnih institucija.**

U smislu iznijetog, uloga sudova je veoma značajna, a imajući u vidu da su na direktan način u postupak zaštite konkurencije, kao i zaštite prava učesnika na tržištu, uključeni Upravni sud, Sud za prekršaje – osnovni sudovi za prekršaje, Viši sud za prekršaje, Privredni sudovi i Vrhovni sud Crne Gore.

Predmetno rješenje je odobreno od strane Evropske komisije i njegov opstanak svakako zavisi od stručnog usavršavanja i mjerodavnog odlučivanja nadležnih sudova, a u skladu sa pozitivnim propisima i praksom evropskih institucija. Svakako je bilo za očekivati da će na početku funkcionisanja ovakvog sistema, a u sasvim novoj pravnoj tekovini kakva je zaštita konkurencije, biti nerazumijevanja samog cilja i svrhe zakona, odnosno pojedinačnih rješenja, pa zašto ne reći i različitih pogleda, odnosno stavova nadležnog organa i suda.

Evropska komisija je jasnog stava da samo postojanje zakonodavnog okvira, bez potpune i efektivne implementacije na planu kažnjavanja za povrede konkurencije, nije sistem koji bi mogao obezbijediti zatvaranje ovog poglavlja u pristupnim pregovorima.

Ciljevi Zakona se u tom smislu mogu ostvariti isključivo potpunom i pravilnom primjenom Zakona i od strane sudskih organa vlasti. **Nepostupanja sudova, odnosno kašnjenja u postupanju u ovoj izuzetnoj važnoj pravnoj stvari za ekonomiju Crne Gore i građane dovodi do odugovlačenja postupaka, neefikasnosti Zakonom predviđenih preventivnih i represivnih mjera, kao i zastare za prekršajno gonjenje i kažnjavanje.** U tom smislu je i potpuna primjena Zakona, kao i pravovremeno i hitno postupanje, od izuzetnog značaja za pravilnu i potpunu primjenu politike zaštite konkurencije.

U postupku stalnih pregovora sa predstavnicima EK, a u okviru pregovaračkog poglavlja VIII, postojeći sistem koji uključuje nadležnosti više sudova i koji prije svega isključuje nadležnost Agencije za izricanje kazni za povredu konkurencije je ocijenjen kao prihvatljiv, isključivo pod uslovom dokazane efikasnosti u dužem vremenskom periodu.

Nepostojanje nijedne izrečene prekršajne kazne, svakako negativno utiče na efikasnost rada ovlaštenih i službenih lica u pojedinačnim postupcima, dok sa druge strane ne obezbjeđuje ni preventivno ni korektivno ponašanje privrednih subjekata.

U cilju prevazilaženja predmetnog, Agencija je nadležnom Ministarstvu pravde **prosljedila stručne osnove prevazilaženja navedenih problema iz ove oblasti**, kroz izradu *Izmjena i dopuna Zakona o prekršajima*.

S tim u vezi, a u najboljoj namjeri omogućavanja funkcionisanja sistema zaštite, te sprovođenja Zakona o zaštiti konkurencije, **neophodno je produžiti rok u ovim postupcima i odrediti drugačiji momenat zastare postupka za utvrđenu povredu konkurencije** u postupku koji se vodi pred Agencijom, te od strane Suda dati prioritet ovim predmetima pri utvrđivanju i odmjeraivanju kazni.

Politika zaštite konkurencije je jedan od stubova otvorene tržišne ekonomije, Evropskog pravnog poretka i jedinstvenog unutrašnjeg tržišta kojem i Crna Gora teži, tako da **postojeće uređenje kaznene politike usljed propuštanja u postupanjima nadležnog Suda - Odjeljenja, svakako može dovesti do paralisanja otvaranja Poglavlja 8**.

Sigurni smo i cijenimo da će nadležno Ministarstvo u najboljoj namjeri sagledati činjenično stanje, te preduzeti sve mjere iz svoje nadležnosti u cilju obezbjeđivanja adekvatnog pravnog regulisanja navedenih propusta u vezi vremenskog okvira za postupanja po pitanjima zaštite konkurencije u Crnoj Gori.

Pregled podnijetih zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka za 2014., 2015. i 2016. godinu:

R/B	Broj predmeta	Postupak pred AZJK		Podnjet zahtjev sudu	Odluka suda za prekršaje	Određena kazna	Podnjet zahtjev tužilaštvu	Kontrolni zahtjev podnesen sudu	Napomena
		Zaključak o pokretanju postupka	Rješenje						
1	Br.02-UPI-24/1-13 protiv: Daily Press" doo, „Jumedia Mont" doo, Media Nea" d.o.o i „Pobjeda "	18.06.2013.	25.04.2014.	PODGORICA 25.04.2014.	Obustavljeni postupci zbog zastarjelosti za vođenje Rješenje PP. 5027/14-20-6 od 22.01.2015; PP.5024/14-20-6 od 22.01.2015. i PP.5026/14-20-3 od 10.03.2015. Pobjeda –Rješenje PP.5025/14-20-od 17.06.2014.	36.428,97€ i 1.000€	30.04.2015. predlog VDT Zahtjev za zaštitu zakonitosti protiv Rješenja Vijeća za prekršaje PŽP. br. 207/15-8 od 23.03.2015. i PŽP.br. 203/15-5 od 23.03.2015.		28.04.2014. Rješenje Agencije dostavljeno VDT u cilju provjere da li u radnjama odgovornih lica ima elemenata nekog od krivičnih djela, a koja se gone po službenoj dužnosti 04.12.2015. Ustavna žalba podnijeta na presude Vrhovnog suda: Kzz/7/15 i Kzz 8/15
2	Br.02-UPI-36/1-14 „Šafran" doo i „Obuća Minja" doo	05.08.2014.	30.12.2014.	BAR 30.12.2014.	PP-151-15-4. od 05.09.2016. Obustavljen postupak zbog zastare Viši sud za prekršaje PŽP.br.1528/16-6 od 28.10. 2016. godine ukinuto rješenje, predmet vraćen na ponovni postupak i odlučivanje Rješenje PP-57/15 ustupa predmet sudu BAR Rješenjem PP br.512/14-IV od 04.09.2015. Obustavljen je postupak zbog zastarjelosti za vođenje PP, zbog prevelikog obima posla suda viši sud za prekršaje PŽP. br.279/16-6 od 22.04.2016-odbijena žalba		16.06.2016. predlog VDT Zahtjev za zaštitu zakonitosti na Rješenje Višeg suda za prekršaje PŽP. br.279/16-6 od 22.04.2016. nije podignut -odgovor 09.08.2016	15.12.2015. Sud za prekršaje Budva – odjeljenje Bar 29.12.2016. Sud za prekršaje Budva – odjeljenje Bar	Kontrolni zahtjev odbijen Rješenjem Suda za prekršaje Budva Su. Br. 108/16 od 25.01.2016. Kontrolni zahtjev odbijen Rješenjem Suda za prekršaje Budva Su. IV- 4/17/7od16.01.2017. Ustavne žalbe na rješenja Višeg suda za prekršaje PŽP br.279/16-6 od 22.04.2016.
3	Br.02-UPI 13/1-14 "Ocean Montenegro" doo i „KONTEJNERSKI TERMINAL I GENERALNI TERETI" BAR," AD	25.03.2014.	29.12.2014.	BAR 27.01.2015. 29.12.2014.	PP.259/15 -I 03.10.2016. Obustavljen žalba 01.11.2016. Žalba odbačena presudom PP-259/15-I od 07.11.2016. i žalba 21.11.2016. PŽP1913/16-3 26.12.1016. odbijena žalba PP.152/15-II Obustavljen 11.01.2017. Žalba 18.012017. odbijena			15.12.2015 Sud za prekršaje Budva – odjeljenje Bar 29.12.2016. Sud za prekršaje Budva – odjeljenje Bar	Kontrolni zahtjev odbijen Rješenjem Suda za prekršaje Budva Su.br.108/16. od 25.01.2016. Kontrolni zahtjev odbijen Rješenjem Suda za prekršaje Budva Su. Br. IV6/17 od 17.01.2017 odbija se za predmet PP.br.152/15-II

R/B	Broj predmeta	Postupak pred AZJK		Podnijet zahtjev sudu	Odluka suda za prekršaje	Određena kazna	Podnijet zahtjev tužilaštvu	Kontrolni zahtjev podnešen sudu	Napomena
		Zaključak o pokretanju postupka	Rješenje						
4	Br.02-UPJ-68/1-14 "Ledo" doo	31.12.2014.	29.10.2015. Zaključak o odustavi postupka 29.10.2015. Rješenje o prihvatanju predlož. mjera	PODGORICA 27.02.2015.	Obustavljen postupak zbog odustanka od pod. zahtjeva Rješenjem PP.br.2216/15-12 od 26.10.2015				
5	Br.02-UPJ-20/1-15 "Lovćen osiguranje" AD i "Sava Montenegro" AD	03.03.2015.	24.07.2015.	PODGORICA 24.04.2015 i 24.04.2015	Obustavlja se postupak, jer postoje okolnosti koje isključuju vođenje pp Rješenje PP. br.4777/15-8 od 22.2.2016. i PP. Br.4776/15-8 od 22.02.2016.		04.07.2016. Predlog VDT Zahtjev za zaštitu zakonitosti na rješenja Višeg suda za prekršaje PŽP. br. 410/16-3 od 04.04.2016.i PŽP br.412/16-6 od 22.04.2016. VDT nije podignut 08.09.2016.		Ustavne žalbe na rješenja Višeg suda za prekršaje PŽP br. 410/16-3 od 04.04.2016 i PŽP br.412/16- 6 od 22.04.2016.
6	Br.02-UPJ-32/1-15 "Vodovod i kanalizacija " Budva doo	06.04.2015.	24.03.2016.	BUDVA 29.05.2015. PP. br. 596/15 u toku					
7	Br.02-UPJ-81/1-15 "Luka Kotor" AD	21.09.2015.	Postupak u toku	KOTOR 20.10.2015.	Odbacio zahtjev Rješenjem PP. br.1451/15 od 25.03.2016.; Viši sud za prekršaje Rješenjem PŽP: br. 635/16-6 od 28.04.2016. uvažio žalbu Agencije i ukinuo prvostepeno rješenje suda za prekršaje - predmet vraćen na ponovni postupak i odlučivanje - postupak je u toku –predmet delegiran sudu u Budvi 22.02.2017. godine			Podnijet kontrolni zahtjev sudu Budva na Odjeljenje Kotor 26.10.2016.	
8	Br. 02-UPJ-11/1-16 "Urion"doo i "Montemedicom"doo	21.03.2016.	Postupak u toku	Podgorica 28.04.2016. i 28.04.2016.	PP. br.3671/16-26 u toku i PP. br.3672/16-21 u toku				

8. SEKTORSKE ANALIZE

U okviru svojih nadležnosti, Agencija prati i analizira uslove konkurencije na tržištu i tržištima pojedinih privrednih sektora. U tom smislu, **Agencija analizira uslove konkurencije prilikom odlučivanja u svakom pojedinačnom slučaju ispitivanja povrede konkurencije po službenoj dužnosti, odnosno izuzeća od zabrane, kao i u postupku odobravanja koncentracija.** Istovremeno, Agencija može u svakom slučaju postojanja indicije da određena tržišna kretanja ili ponašanja učesnika na tržištu upućuju na potencijalnu povredu konkurencije ili drugačije neuobičajenu distorziju tržišta u pogledu cijene, uslova kupovine ili nabavke i sl., pokrenuti postupak **sektorske analize.**

Istraživanja tržišta sprovode se u cilju boljeg razumijevanja pojedinih sektora, odnosno relevantnih tržišta, dubinskih analiza tržišta ili pojedine prakse na tržištu, i to prije svega na tržištima koja ukazuju na slabosti njegovog funkcionisanja. Iste slabosti mogu biti posljedica postupanja učesnika na tržištu, strukture pojedinog tržišta, ponašanja i navike potrošača ili drugih postupanja koja mogu negativno uticati na krajnje potrošače. Sektorska istraživanja sprovode se na tržištima na kojima se, kroz davanje mišljenja i preporuka, može znatno povećati konkurentsko okruženje, te u vezi sa tim povećati korist koju tržišna konkurencija donosi krajnjim potrošačima. Takva istraživanja često **otkriju i nepravilnosti na tržištu koja su suprotna propisima o zaštiti konkurencije, te istovremeno predstavljaju osnov za pokretanje postupaka.**

Na drugoj strani, istraživanja tržišta i pripremljene sektorske analize s tim u vezi, obzirom na metodologiju i način sprovođenja, **često mogu predstavljati i korektiv u ponašanju preduzetnika** koji su obuhvaćeni predmetnim istraživanjima. Istovremeno, **opremanje Agencije savremenom forenzičkom opremom**, te intenzivna i efikasna edukacija eksperata na specijalizovanim seminarima i radionicama organizacije EK, sa ciljem pravovremenog sprovođenja nenajavljenih neposrednih uvida, omogućiti će Agenciji efikasnija, te na evropskoj praksi zasnovana postupanja.

Istovremeno, sektorska istraživanja su često **osnova za mišljenja i preporuke koje Agencija dostavlja nadležnim državnim institucijama, jedinicama lokalne uprave**, a u cilju otklanjanja prepreka pristupa tržištu, dok se objavom rezultata takvih istraživanja, posebno sprovođenjem mjera sadržanim u mišljenjima i preporukama, istovremeno jača kultura zaštite konkurencije.

Priprema ekonomskih analiza s tim u vezi, **zahtijeva i značajne materijalne resurse** o čemu svjedoče iskustva i obimnost analiza koje sprovodi Evropska komisija i zemlje sa dužom tradicijom u ovom poslu. Takva istraživanja imaju svoju vrijednost kako za one koji obavljaju ili žele obavljati određene djelatnosti, tako i za relevantne državne institucije koje predlažu zakonske modele uređenja tih djelatnosti, obzirom da upućuju na razloge koji dovode do pasiviziranja tržišta na štetu krajnjih korisnika i potrošača. Ona **doprinose razvoju kulture**

tržišne konkurencije, jer organi državne vlasti, preduzetnici i korisnici usluga imaju uvid u tržišne aspekte obavljanja pojedinih djelatnosti i mogućnosti njihovog redefinisana na tržišnim osnovama.

Agencija je u izvještajnom periodu sprovodila istraživanja tržišta u cilju boljeg razumijevanja pojedinih sektora, odnosno relevantnih tržišta, dubinskih analiza tržišta ili pojedine prakse na tržištu, i to prije svega na tržištima koja ukazuju na slabosti njegovog funkcionisanja.

S tim u vezi, **Agencija je sprovodila analize na tržištu vodosnabdijevanja u primorskim opštinama, tržištu pružanja usluga pilotaže u okviru Bokokotorskog zaliva, na maloprodajnom tržištu distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore i užih lokaliteta – administrativnih opština na teritoriji Crne Gore, na tržištu uslova nabavke, prodaje žvakaćih guma i bombona na tržištu Crne Gore, bankarskih usluga, te usluga životnog osiguranja. U ranijim postupcima, Agencija je sprovodila i analizu u sektoru uvoza, proizvodnje i prometa mlijeka i mliječnih proizvoda, bezalkoholnih pića i promotivnih-marketingških bilborda na teritoriji više opština, analizu snabdijevanja i distribucije farmaceutskih proizvoda, analizu tržišta nabavke usluga životnog i neživotnog osiguranja javnih preduzeća Crne Gore u postupcima javnih nabavki, kao i na tržištu proizvodnje i prodaje sladoleda i zamrznute hrane (voće, povrće, riba, meso, tijesto, jela). Neke od analiza su sprovedene u saradnji sa i uz podršku projekata koje finansira EU.**

➤ *Implementacija*

U okviru svojih nadležnosti, Agencija prati i analizira uslove konkurencije na tržištu i tržištima pojedinih privrednih sektora, pa je u tom smislu, u izvještajnom periodu, analizirala uslove konkurencije na sljedećim tržištima:

➤ *Tržištu vodosnabdijevanja u pojedinim primorskim opštinama (prije svih Budva i Kotor)*

Agencija je u postupku analize uslova snabdijevanja vodom od strane svih privrednih subjekata u primorskim opštinama, prikupljala podatke o poslovanju i uslugama snabdijevanja „Vodovod i kanalizacija“ do.o. Budva, „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Kotor, „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tivat, „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Herceg Novi, JP „Vodovod i kanalizacija“ Ulcinj, kao i JP „Vodovod i kanalizacija“ Bar, JP „Regionalni vodovod Crnogorsko primorje“, te je na osnovu istih utvrdila postojanje osnovane sumnje da radnje i postupci „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Budva, mogu biti suprotni čl.15 st.2 tačka 1 i 4 Zakona, te je nakon pokretanja postupka i na osnovu detaljno sprovedenih analiza i utvrđenog činjeničnog stanja, *Agencija donijela Rješenje* kojim je utvrđeno da je D.O.O. "VODOVOD I KANALIZACIJA" BUDVA, izvršio zloupotrebu dominantnog položaja iz člana 15 stav 2 tačka 1 i 4 Zakona o zaštiti konkurencije, kojom se spriječava, ograničava ili narušava konkurencija na relevantnom tržištu usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na teritoriji Opštine Budva.

➤ *Tržištu pružanja usluga pilotaže u okviru Bokokotorskog zaliva, uključujući akvatorijum Luke Kotor*

Agencija je u izvještajnom periodu, a nakon pokretanja ispitnog postupka protiv privrednog društva „Luka Kotor A.D. za usluge u međunarodnom pomorskom saobraćaju“ - Kotor, vršila analizu uslova konkurencije na tržištu usluga pilotaže u okviru geografskog relevantnog tržišta Bokokotorskog zaliva, uključujući i akvatorijum luke Kotor. Na osnovu rezultata istraživanja, izjašnjenja i dostavljenih informacija i podataka, Agencija je okončala postupak i donijela Rješenje kojim je utvrđeno da „LUKA KOTOR“ A.D. ima dominantan položaj na relevantnom tržištu pružanja lučkih usluga - pilotaže, na relevantnom geografskom tržištu akvatorijuma luke Kotor - Opštine Kotor, te da je ista izvršila radnju zloupotrebe dominantnog položaja u smislu člana 15 stav 2 tačka 1 i 2 Zakona o zaštiti konkurencije.

➤ *Maloprodajnom tržištu distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore i užih lokaliteta – administrativnih opština na teritoriji Crne Gore*

U postupku ocjene ispunjenosti uslova za odobrenje koncentracije „Telemach“ d.o.o. i „M-Kabl“ d.o.o., koji se vodio po zahtjevu za odobrenje koncentracije podnijetom od strane privrednog subjekta „Telemach“ a.d. Podgorica, Agencija je vršila analizu efekata sprovođenja koncentracije na maloprodajnom tržištu distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore i užih lokaliteta – administrativnih opština na teritoriji Crne Gore.

➤ *Tržištu uslova nabavke, prodaje žvakaćih guma i bombona na tržištu Crne Gore*

Agencija je, shodno odredbama člana 40 Zakona o zaštiti konkurencije, analizirala uslove konkurencije na tržištu uslova nabavke, prodaje žvakaćih guma i bombona na tržištu Crne Gore, sprovođenjem anketiranja u formi upitnika kod privrednih subjekata i nalaganjem dostave relevantnih informacija i dokumentacije.

➤ *Tržištu pružanja usluga životnog osiguranja na teritoriji Crne Gore*

U postupku ocjene ispunjenosti uslova za odobrenje koncentracije „Grawe osiguranje“ a.d. Podgorica i „Merkur osiguranje“ Podgorica, koji se vodio po zahtjevu za odobrenje koncentracije podnijetom od strane privrednog subjekta „Grawe osiguranje“ a.d. Podgorica, Agencija je vršila analizu efekata sprovođenja koncentracije na tržištu pružanja usluga životnog osiguranja na teritoriji Crne Gore.

Takođe, a uz podršku EU projekta - ALA, za potrebe Agencije pripremljene su analize u sljedećim sektorima:

- **Energetika;**
- **Trgovina farmaceutskim proizvodima;**
- **Građevinarstvo;**

- **Maloprodaja;**
- **Osiguranje i**
- **Telekomunikacije.**

Navedene analize pružaju opšte informacije o sektorima, regulatornom okviru (dozvole, odobrenja, regulisanje cijena i sl.), pregled kompanija na tržištima, analize njihovih tržišnih učešća, sagledavaju moguća ograničenja razvoja, pružaju percepciju osnovnih barijera u poslovanju u navedenim sektorima, odnosno rasta i konkurencije na tržištu od strane učesnika na tržištu i daju preporuke za unaprijeđenje implementacije politike zaštite konkurencije u ovim sektorima.

➤ *Energetika*

Analiza je pružila opšte informacije o sektoru energetike, regulatornom okviru (dozvolama, odobrenjima, regulisanju cijena i sl.), nadležnostima Regulatorne Agencije za Energetiku, pregled kompanija po sektorima na tržištu energetike (elektroenergetika, ugalj, nafta i naftni derivati), pregled kompanija u oblasti trgovine na veliko čvrstim, tečnim i gasovitim gorivima i sličnim proizvodima, analize njihovih tržišnih učešća, sagledavajući moguća ograničenja razvoja i pružajući percepciju osnovnih barijera u poslovanju u navedenim sektorima, odnosno rasta i konkurencije na tržištu od strane učesnika na tržištu.

➤ *Trgovina farmaceutskim proizvodima*

Analiza trgovine farmaceutskim proizvodima obuhvata opšte informacije o istom, definišući osnovne pojmove iz ove oblasti, o regulatornom okviru, CALIMS - Agenciji za lijekove i medicinska sredstva, kao i pregled kompanija na tržištu trgovine farmaceutskim proizvodima i analize tržišnog učešća.

➤ *Građevinarstvo*

Analiza sektora građevinarstva pored opštih informacija o ovom sektoru koje uključuju i definicije osnovnih pojmova i opis regulatornog okvira, uključuje i analizu ovog tržišta kada su u pitanju, između ostalog, vodeće kompanije koje posluju na ovom tržištu i njihova tržišna učešća.

➤ *Maloprodaja*

Analiza sektora maloprodaje pruža opšte informacije kada je u pitanju trgovina na malo, regulatorni okvir, odnosno važeći propisi te organizacija sistema nadzora prehrambenih proizvoda, kao i o organizovanom sektorskom udruženju koje pokriva sektor cjelokupne trgovine, registrovanom pri Privrednoj komori Crne Gore. Takođe, analiza uključuje pregled kompanija aktivnih na tržištu maloprodaje prehrambenih proizvoda, a pruža i percepciju osnovnih barijera u poslovanju.

➤ *Osiguranje*

Analiza sektora osiguranja sadrži definicije bitnih pojmova, uključujući tipove osiguranja, osnivače i učešće u kapitalu, te nadzor nad poslovima osiguranja. Takođe, analiza pruža podatke o regulatornom okviru (dozvolama, odobrenjima, regulisanju cijena i sl.), kao i o Organizovanom sektorskom udruženju u poslovima osiguranja. Analiza tržišta osiguranja obuhvata pregled kompanija aktivnih na tržištu osiguranja, podatke o tržišnim učešćima, koncentraciji tržišta osiguranja u Crnoj Gori, učešću u ukupnoj aktivni sektora osiguranja, te o Finansijskom rezultatu poslovanja u sektoru osiguranja.

➤ *Telekomunikacije*

Analiza sektora telekomunikacija pruža opšte informacije o ovom sektoru, kao i o regulatornom okviru kojim je uređena predmetna oblast.

Analiza sadrži pregled kompanija na tržištu telekomunikacija, kao i podatke o njihovim tržišnim učešćima, posebno kada su u pitanju tržište mobilne telefonije i tržište fiksne telefonije. Analizom je obuhvaćena i percepcija osnovnih barijera u poslovanju.

9. SARADNJA SA SEKTORSKIM REGULATORIMA

Sektorski regulatori predstavljaju specifičan i važan element čija *ex ante* regulatorna moć predstavlja efikasnu polugu zaštite konkurencije na tržištu. Regulatorna reforma je postala važan segment politike širom svijeta, ujedno postajući i jedan od preduslova za regionalno i svako šire udruživanje. **Regulacija podrazumijeva veću stabilnost, transparentnost, predvidljivost tehnološkog razvoja države i lokalne zajednice, kao i pravnog sistema.**

Pored opšte poznatih razloga, između ostalog, **bitno je da regulator bude nezavisan** i zbog transparentne primjene sektorskih politika koje omogućavaju liberalizaciju tržišta podsticanja privatnih ulaganja, te stvaranja stabilnog i predvidivog pravnog regulatornog okruženja. Na taj način se pruža garancija svim učesnicima na tržištu da budu tretirani na fer i nepristrasan način.

Agenciji je svakako od izuzetnog značaja, u toku vođenja postupka, svaka podrška i pomoć nadležnih organa, prije svega na planu potpunog i jasnog funkcionisanja pojedinog tržišta, regulatornog okvira koji sprovodi upravo nadležni organ, kao i specifična tehnička i stručna znanja koje posjeduju ovlašćena službena lica u pojedinom regulatornom organu. Ovo iz razloga što ovlašćena **službena lica i Agencija nijesu i ne mogu biti upoznata, te u potpunosti razumjeti sve specifičnosti pojedinačnog tržišta**, koje mogu u velikoj mjeri uticati na utvrđivanje svih bitnih činjenica i okolnosti prije donošenja odluke o postojanju povrede konkurencije, odnosno ispunjenja uslova za odobrenje koncentracije.

Agencija u dosadašnjem radu **ima izuzetna iskustva sa kolegama iz pojedinih regulisanih sektora privrede**, prije svega na stvaranju regulatornog okvira u njihovoj nadležnosti, koji obezbjeđuje da se osnovni principi konkurencije na tržištu u svemu poštuju, dok analize i postupanja iz nadležnosti sektorskih regulatora u velikoj mjeri stvaraju uslove za nesmetan razvoj pojedinih relevantnih tržišta.

Posebno treba istaći da sektorski regulatori u pojedinim slučajevima mogu imati određene ciljeve koji ponekad **mogu biti u suprotnosti, ili bar u određenoj mjeri ograničavati razvoj slobodne i potpune konkurencije na tržištu**, što može proizvesti određene neusaglašenosti između razumijevanja regulatornog organa i Agencije za zaštitu konkurencije. Ipak, pravovremena i potpuna saradnja može obezbijediti da se predmetna razmimoilaženja izbjegnu.

Agencija, za razliku od sektorskih regulatornih tijela, nije regulator, već nezavisan organ sa svojstvom pravnog lica koji vrši poslove utvrđene Zakonom i nadležna je za sprovođenje propisa o zaštiti konkurencije. Specijalizovani sektorski regulatori djeluju *ex ante*, i to isključivo na tržištima za koja su nadležni na osnovu posebnih propisa. Nasuprot tome, Agencija, kao nezavisan organ, djeluje isključivo *ex post*, i to na postupanja učesnika na svim tržištima, nezavisno od toga da li sektorski regulator postoji na konkretnom tržištu ili ne. Drugim riječima, **Agencija djeluje i na tržištima na kojima postoje sektorski regulatori** i nakon njihove regulacije vodi postupke utvrđivanja narušavanja konkurencije protiv učesnika koji djeluju na tim tržištima, ako su

postupanja tih učesnika protivna propisima o zaštiti konkurencije. Dakle, uloga Agencije je da štiti konkurenciju na svim, praktično nebrojenim relevantnim tržištima, primjenjujući propise o zaštiti konkurencije, i to na širok krug subjekata.

Evidentna je i veća uloga Agencije i veći broj inicijativa za njenim angažovanjem i učestvovanjem u analizi potencijalnih regulatornih prepreka na tržištu. To svjedoči da je Agencija, nakon dugotrajnog i upornog rada, prepoznata kao institucija koja je kroz ovu ulogu postala važan faktor u prevenciji primjene i moguće povrede propisa o zaštiti konkurencije. Takav pristup u radu i vođenju postupaka Agencija će i dalje zadržati.

Nezavisnost i nepristranost osnovna su načela djelovanja Agencije. Neophodan preduslov za efikasan rad Agencije predstavlja i stalni dijalog i kvalitetan sistem razmjene informacija sa nadležnim sektorskim regulatorima u pravcu unaprijeđenja i razvoja konkurencije na tržištu.

Saradnja sa sektorskim regulatorima, sa kojima je već **potpisan protokol o saradnji**, pokazala se kao izuzetno korisna prije svega u pogledu razmjene podataka, ali i u pogledu konsultacija i razmjene stavova po aktuelnim temama ili postupcima koji se vode kako pred Agencijom, tako i pred drugim institucijama. Ciljevi ovakve saradnje sa regulatornim tijelima i državnim organima i organizacijama, između ostalog su **stalna razmjena informacija i podataka, usaglašavanje stavova o pitanjima od zajedničkog interesa, kao i zajedničko učešće u aktivnostima koje doprinose afirmaciji politika koje sprovode ova tijela u okviru zakonom utvrđenih nadležnosti.**

Osim navedenih i do sada potpisanih protokola o saradnji, Agencija razmatra opravdanost trenutnih inicijativa, pokrenutih u funkciji kvaliteta izvršavanja njenih zakonskih nadležnosti, a u cilju uspostavljanja i formalizovanja saradnje i sa drugim organima i organizacijama.

Shodno navedenom, Agencija je i u 2016. godini nastavila saradnju s nadležnim tijelima i sektorskim regulatorima, te na taj način uticala na unaprijeđenje instituta zaštite konkurencije u svim sektorima čiji je nadzor povjeren posebnim regulatorima.

10. SLOBODAN PRISTUP INFORMACIJAMA

Agencija je donijela **dva (2)** rješenja kojima su zahtjevi o slobodnom pristupu informacijama **usvojeni**, **tri (3)** rješenja kojima su zahtjevi o slobodnom pristupu informacijama **djelimično usvojeni**, dok je donijela **pet (5)** rješenja, kojima je zahtjev o slobodnom pristupu informacijama **odbijen kao neosnovan**.

11. MIŠLJENJA

Razvojem prava i politike konkurencije, te razvojem svijesti o važnosti primjene propisa o zaštiti konkurencije, sve veći obim poslova Agencije obuhvata i **davanje stručnih mišljenja** koja se odnose ne samo na propise i nacрте propisa već na situacije, slučajeve i postupanja, upravo kako bi se spriječila mogućnost narušavanja konkurencije u njihovim pojedinačnim aktivnostima. Takođe, u tom smislu i sve je veći broj učesnika koji svojim podnescima traže postupanje Agencije radi zaštite njihovih interesa, odnosno zaštite konkurencije na pojedinim relevantnim tržištima. Međutim, u ovim slučajevima, iako je riječ o zahtjevima po osnovu kojih Agencija ne pokreće postupke utvrđivanja narušavanja konkurencije, kao tijelo nadležno za zaštitu konkurencije, Agencija svojim mišljenjima i izjašnjenjima **ukazuje na potrebu poštovanja načela konkurencije**, te jača svijest o zaštiti konkurencije u postupcima koji se vode i pred drugim tijelima po osnovu posebnih propisa. Na taj način Agencija, ujedno, stiče i saznanja o svim tržištima na kojima bi mogle postojati prepreke za razvoj konkurencije.

Analizama propisa, kako nacрта, tako i važećih propisa, **Agencija djeluje preventivno, odnosno smanjuje mogućnost donošenja propisa koji sadrže ograničavajuće odredbe s aspekta politike zaštite konkurencije a koja bi mogla štetiti i potrošačima i uopšte konkurenciji na tržištu**, čime se istovremeno **smanjuje potreba za složenim ex post postupanjima Agencije**.

Osim što mišljenjima podiže nivo svijesti i informisanosti o ulozi politike i prava konkurencije, te širi znanja o rješenjima i razvoju komparativne prakse iz područja prava i politike konkurencije, Agencija, dodatno, inicijativama i izvještajima koje podnosi Vladi i Skupštini Crne Gore, ministarstvima ili drugim regulatorima i institucijama, čak i izjašnjenjima prema učesnicima na tržištu, **ukazuje na mogućnosti negativnih efekata pojedinih propisa i regulatornog okruženja na konkurenciju**, kao i pojedinih postupaka i ponašanja učesnika na tržištu.

➤ Implementacija

Agencija je, u izvještajnom periodu, u skladu sa svojim nadležnostima iz člana 19 stav 2 tačka 5 Zakona, na zahtjev stranaka **izdavala mišljenja o primjeni propisa u oblasti zaštite konkurencije**, i to kako slijedi:

1. **Advokat Zorica Bajčeta iz Podgorice** podnijela je Zahtjev za mišljenje gdje je opisan postupak promjene vlasništva nad udjelima u kompaniji „**New Frontier Investment GmbH**“, koji preko svojih povezanih kompanija ima indirektnu kontrolu nad privrednim subjektom SAGA d.o.o. Podgorica. Nakon više puta dopunjavanog zahtjeva, izdato je mišljenje u smislu **postojanja obaveze podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije u skladu sa čl. 16, 50 i 52 Zakona o zaštiti konkurencije**.
2. Agenciji za zaštitu konkurencije je od strane **OAD „Moravčević Vojnović i Partneri“**, dostavljeno Obavještenje kojim je navedeno da će doći do sticanja isključive kontrole od strane „**Teva Pharmaceutical Industries**“ Ltd, nad naslijeđenim **Actavis** globalnim poslovanjem za proizvodnju generičkih lijekovima društva „**Allergan Generic**“ **poslovanja**. Nakon više puta dopunjavanog zahtjeva, izdato je mišljenje te konstatovano da nijesu ispunjeni uslovi iz člana 50 Zakona, **odnosno predmetna transakcije ne predstavlja koncentraciju čija je notifikacija u skladu sa Zakonom obavezna**.
3. Privredni subjekat „**PAVGORD CG**“ d.o.o. Kotor, obratio se Agenciji sa Zahtjevom za davanje mišljenja, radi obaveze podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, a u vezi uzimanja u zakup 5 (pet) benzinskih stanica od strane privrednog subjekta „**Nestro Petrol**“ A.D. Banja Luka. Na osnovu naknadno dostavljene dokumentacije, Agencija je utvrdila da bi predmetna transakcija shodno članu 16 predstavljala koncentraciju, te da su **stečeni uslovi za podnošenje Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije**, imajući u vidu da je ispunjen uslov iz člana 50 Zakona o zaštiti konkurencije.
4. Privredni subjekat „**Lovćen Osiguranje**“ AD Podgorica obratio se Zahtjevom za izdavanje mišljenja, a u odnosu na formiranje privrednog subjekta od strane **Lovćen osiguranja**, koje će se baviti upravljanjem nekretnina, a koje će se u narednom periodu prodati povezanom pravnom licu (članu Triglav Grupe) iz Slovenije. Na osnovu naknadno dostavljene dokumentacije, Agencija se izjasnila da, imajući u vidu da se radi o povezanim učesnicima na tržištu, te da će se **promjene dešavati u okviru Triglav Grupe, odnosno između povezanih društava, to ne dolazi do promjene kontrole u smislu člana 16 Zakona, bez obzira što učesnici ispunjavaju pragove iz člana 50 Zakona. S tim u vezi, ne postoji obaveza podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, u skladu sa Zakonom**.
5. Agenciji za zaštitu konkurencije, od strane **Advokatske kancelarije „Prelević“**,

dostavljen je Zahtjev za izdavanje mišljenja, a u vezi sa obavezom podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije kupovinu privrednog subjekta „**Dukley Marina**“ d.o.o. Budva, Crna Gora od strane privrednog subjekta „**Dogus Montenegro Investment BV**“. Na osnovu naknadno dostavljenje dokumentacije, Agencija je utvrdila da **su ispunjeni svi uslovi za podnošenje Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, u skladu sa čl. 16, 50 i 52 Zakona.**

6. Od strane OAD „**Moravčević, Vojnović i Partneri**“, dostavljena su pitanja kojima su tražena pojašnjenja u **vezi trajanja zaštite povjerljivosti podataka**, na koja je Agencija pružila sljedeće odgovore: 1) period zaštite povjerljivosti podataka **počinje da teče od dana kada je zaključak o zaštiti podataka dostavljen podnosiocu zahtjeva** za zaštitu povjerljivosti podataka. Dostavljeni podaci nijesu dostupni trećim licima ni u periodu ocjene osnovanosti podnijetog zahtjeva o zaštiti podataka, i 2) zahtjev za produžetak zaštite povjerljivosti podataka, potrebno podnijeti **prije isteka roka trajanja zaštite povjerljivosti podataka**, utvrđenog zaključkom o zaštiti podataka.
7. Agenciji za zaštitu konkurencije je, iz advokatske kancelarije „**HS Harrisons**“, podnijet Zahtjev za mišljenje, a u vezi obaveze podnošenja zahtjeva za sprovođenje koncentracije, od strane društva „**PDI**“. Agenciji je dostavljeno obrazloženje predmeta transakcije, odnosno struktura budućih promjena. Imajući u vidu da će se **promjene dešavati između povezanih društava, transakcija se ne smatra koncentracijom, odnosno ne podliježe obavezi podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije.**
8. **Privatna zdravstvena ustanova „Lijek“**, podnijela je Zahtjev za mišljenje, a u vezi obaveze podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, te obrazložen način na koji Lijek ima namjeru da proširi svoje poslovanje. Na osnovu svih dostavljenih podataka i informacija, jasno je da **„Lijek“ nije stekao kontrolu nad učesnikom na tržištu niti njegovim bitnim dijelom**, kako je definisano članom 16. Zakona, a u smislu čl. 4 st. 2. Naime, **Agencija smatra da predmetnim pojedinačnim transakcijama nije došlo do spajanja i/ili pripajanja pojedinačno nezavisnih maloprodajnih objekata registrovanih kao zdravstvene ustanove za obavljanje apotekarske djelatnosti, niti do sticaja značajnog dijela imovine predmetnog subjekta.**

Privredni subjekt „**Evropa Lek Pharma**“ d.o.o. podnio je Zahtjev u vezi sa pravnim i činjeničnim okvirom, odnosno praksom nadležnih organa u zemljama EU. S tim u vezi, predmetno je svakako drugačije od regulisanog tržišta u Crnoj Gori, koje u pogledu registracije lijeka, uvoza, farmakovigelande, distribucije, uslova nabavke, uslova konkurencije i sl. zahtijeva pojedinačnu i posebnu analizu od strane učesnika na tržištu, a po prethodnom zahtjevu Agencije za zaštitu konkurencije. Istovremeno, Ugovori sa klauzulom ekskluziviteta u farmaceutskom sektoru se ne posmatraju specifično ili pojedinačno u odnosu na druge sektore. **Ocjena efekata pojedinačne odredbe o ekskluzivitetu je na učesnicima u sporazumu i učesnicima na tržištu, dok je**

nadležnost Agencije isključivo određena u onim slučajevima gdje pojedinačni sporazum ima za cilj ili posljedicu značajno spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije.

9. Agenciji za zaštitu konkurencije, obratila se advokatska kancelarija „**HS Harrisons**“, Zahtjevom za izdavanje mišljenja u vezi sa primjenom i tumačenjem *Zakona o zaštiti konkurencije*, a u odnosu na definiciju pojma „koncentracija“ u skladu sa čl.16 Zakona, odnosno tumačenja pojma „sticanje kontrole“. Podnosilac Zahtjeva je Agenciji prezentovao hipotetički slučaj, na koji se Agencija izjasnila da **ne bi postojala obaveza podnošenja Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, u skladu sa Zakonom.**

Međutim, Agencija je posebno istakla da, u skladu sa Zakonskim nadležnostima, ne može izdavati potvrdu navoda podnosioca Zahtjeva, već isključivo mišljenje na primjenu Zakona. Stoga, Agencija je pri izdavanju ovog mišljenja imala u vidu isključivo činjenični opis koji je Zahtjevom definisan i bez uticaja je na drugačije definisane uslove na tržištu.

10. „**JUMEDIAMONT**“ je podnijela Zahtjev za izdavanje mišljenja u odnosu na obezbjeđivanje kupona za besplatno davanje određenog proizvoda u kraćem vremenskom periodu, a prema opisanom Projektu dnevnog lista „**DAN**“.

Agencija je istakla da akcijski kupon, koji je predmet regulisanja između dva nezavisna privredna subjekta, za potrebe besplatne isporuke određenog proizvoda krajnjim potrošačima, **a koji je u primjeni samo ograničeni i kraći vremenski period, ne može biti od značajnog uticaja na ograničavanje, spriječavanje ili narušavanje konkurencije na bilo kojem tržištu.** U tom smislu, Agencija je istakla da je naročito bitno da predmetni Projekat nema karakter stalnog projekta na kontinuiranoj osnovi koji bi mogao imati značajniji uticaj na stvarnu komercijalnu politiku učesnika na tržištu i efektivno mogao imati uticaja na konkurenciju na tržištu.

11. „**LEDO**“ D.O.O Zagreb je Agenciji podnio zahtjev, kojim je zatraženo izjašnjenje u vezi internog dokumenta „*Leda*“ - *Politika prodaje za 2016. godinu* a koja je dostavljena Agenciji u skladu sa prihvaćenim mjerama, uslovima i rokovima za izvršenje Rješenja, izdatog od Agencije.

Politikom prodaje za 2016. godinu „*Leda*“ je već definisao dvije vrsta naknade koje obezbjeđuje mogućnost stimulacije prodaje proizvoda krajnjim potrošačima, i to prije svega omogućavanjem smanjenja cijene, odnosno omogućavanjem kupaca Leda da ulažu u razvoj upravljanja kategorijama proizvoda kroz izlaganje, marketing, promocije, pozicioniranje, zakup i slične aktivnosti. Agencija istovremeno smatra da akcijska prodaja određenih proizvoda u maloprodajnim objektima kupaca „*Leda*“ (nezavisno od razloga – npr. skoriji istek roka, potreba povećanja obima prometa, atraktivna ponuda ka krajnjem potrošaču na grupi proizvoda, povećanje komfora ili drugih uslova kupovine i sl.) nije i ne može biti predmet zajedničkog razmatranja i podjele troškova između „*Leda*“ i kupaca.

Kada je u pitanju robna marka „K Plus“ i namjera skladištenja, distribucije i prodaje isključivo u jednom kanalu prodaje je u skladu sa pozitivnim propisima koji su u nadležnosti Agencije.

- 12.** Agenciji za zaštitu konkurencije dostavljen je, od strane **Ministarstva ekonomije**, zahtjev za izdavanje mišljenja na izmjene teksta *Ugovora o Energetskoj zajednici*, koji je Skupština Crne Gore ratifikovala dana, 26. oktobra 2006. godine.

Predmetnim zahtjevom zatraženo je mišljenje sa ciljem zauzimanja stava Crne Gore u okviru sastanka Stalne grupe na visokom nivou. Imajući u vidu nadležnosti i ovlaštenja u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije, Agencija je dala pojedinačno mišljenje na devet predloženih tačaka izmjene Ugovora. Istovremeno, a sa ciljem uspostavljanja tehničkih preduslova saradnje, te imajući u vidu i status Agencije, **neophodno je zaključivanje posebnog sporazuma o saradnji između Agencije i Energetske zajednice.**

Pored toga, **Agencija je konstatovala da predložene izmjene određenih članova Ugovora nijesu u suprotnosti sa Zakonom, ali ispunjenost zahtjeva se prije svega tiče Ustavnog poretka Crne Gore, odnosno mogućnosti direktne primjene uredbi na snazi u EU.**

Agencija ne sprovodi zakonodavni okvir na snazi u EU direktno, već samo kao interpretativni instrument prilikom odlučivanja u svemu u skladu sa zaključenim i važećim Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Crne Gore i zemalja članica EU.

- 13.** Privredni subjekat „Aerodromi Crne Gore A.D.“ Podgorica obratio se Zahtjevom za izdavanje mišljenja a u odnosu na mogućnost davanja saglasnosti Aerodroma na maloprodajne cijene hrane i pića u ugostiteljskim objektima koji se nalaze u prostorijama Aerodroma, a koje putem tenderskog postupka izdaju u zakup, te naknadno dostavljenog *Ugovora o zakupu* koji namjerava zaključiti sa izabranim ponuđačem. S tim u vezi, Agencija je izdala Mišljenje o primjeni propisa o zaštiti konkurencije u smislu da je Ugovorna odredba koja predviđa *usaglašavanje* sa zakupodavcem i koja bi imala za cilj maksimiziranje cijena pića i hrane u objektima Aerodroma u potpunosti usaglašena sa odredbama Zakona. Isto je čak i poželjno na tržištima na kojima zakupac ima gotovo *monopolski položaj*, a gdje je formiranje cijena slobodno, ograničiti maksimalan iznos cijene, kako bi se spriječile zloupotrebe neprimjereno visokom cijenom, kako je od strane „Aerodroma“ AD, Podgorica opisano u zahtjevu za izdavanje mišljenja.

12. COMPETITION ADVOCACY (ŠIRENJE SVIJESTI)

Imajući u vidu da se radi o novoj grani prava, te da pravo i politika konkurencije još uvijek nijesu dovoljno poznati u Crnoj Gori od strane preduzetnika, institucija, stručne i šire javnosti, a polazeći od važnosti ovih propisa za rast i unaprijeđenje ekonomije, konkurentnosti i socijalnih ciljeva, Agencija je posebno upućena na **podizanje svijesti o ulozi i značaju koji zaštita konkurencije ima za razvoj ekonomskih sloboda u Crnoj Gori.**

Promovisanje prava i politike zaštite konkurencije i širenje kulture tržišne utakmice obuhvata **podizanje svijesti o efektima tržišne konkurencije na rast konkurentnosti nacionalne ekonomije**, uključujući i upoznavanje sa **prednostima koje tržišna konkurencija donosi potrošaču**. Isto tako, kultura tržišne konkurencije podrazumijeva i doprinosi stvaranju i usklađenosti zakonodavnog okvira koji će **podsticati konkurentno okruženje za razvoj preuzetništva i služiti opštem interesu.**

Pored navedenog, značajan dio rada i postupanja Agencije na ovom području odnosi se i na ovlaštenja Agencije za **davanje stručnih mišljenja** na važeće propise, davanje mišljenja kojima se promoviše znanje o tržišnoj konkurenciji te donošenju mišljenja ili stručnih stavova o rješenjima i razvoju komparativne prakse iz područja prava i zaštite politike konkurencije.

Istovremeno, sve je veći broj preduzetnika koji svojim podnescima informišu Agenciju o predmetnoj problematici, tražeći postupanja sa nivoa Agencije radi zaštite ekonomskih sloboda na pojedinim relevantnim tržištima. Isto ukazuje na razvoj i nivo znanja o tržišnoj konkurenciji, što se svakako može prvenstveno odnositi na ulogu Agencije i transparentnost njenog rada.

Agencija je, tokom 2016. godine, aktivno učestvovala u svim aktivnostima koje su usmjerene na **širenje svijesti o potrebi zaštite konkurencije**, kao i aktivnom razumijevanju i angažovanju svih koji imaju direktnog i /ili indirektnog uticaja na ovom planu.

Na seminaru koji je održan u organizaciji EU projekta i Agencije, na temu "Pravo i politika zaštite konkurencije u Crnoj Gori i EU", za privredne subjekte i medije, pružena je mogućnost za analizu, diskusiju i bolje razumijevanje pravila o zaštiti konkurencije koja su primjenjiva u Crnoj Gori i EU, a prije svega sa ciljem razumijevanja poslovne zajednice i medija o ciljevima politike zaštite konkurencije. Cilj seminara bio je podizanje svijesti privrednih subjekata i medija, koje su pružile mogućnost boljeg razumijevanja učesnika seminara o ciljevima politike zaštite konkurencije, najčešćim povredama, kao i mogućnostima saradnje sa Agencijom za zaštitu konkurencije.

Seminaru na temu "*Na putu ka efikasnoj politici zaštite konkurencije: Uloga medija*" prisustvovali su predstavnici crnogorskih medija, kojima su, u cilju predstavljanja njihove uloge u politici zaštite konkurencije.

Agencija će nastojati da **nastavi da daje podršku edukaciji sudija Upravnog i Vrhovnog suda, privrednih i prekršajnih sudova, a u okviru zajedničkih aktivnosti sa potencijalnim**

projektima i Centrom za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije u Crnoj Gori, imajući u vidu izuzetan značaj pravosudnih institucija na planu boljeg i efikasnijeg sagledavanja ekonomsko – pravnih instituta politike zaštite konkurencije i pravne sigurnosti za građane i kompanije, kao i njihovu izuzetnu ulogu u dosljednom i punom sprovođenju politike konkurencije, a naročito u odnosu na zakonom utvrđenu kaznenu politiku. Agencija je u proteklom periodu **iskazala jasnu spremnost na sprovođenju postupaka i protiv velikih privrednih subjekata te da je neophodno na planu pune primjene politike konkurencije, u skladu sa evropskim zakonodavstvom, obezbijediti pravnu sigurnost i poslovnu predvidljivost za sve domaće i inostrane privredne subjekte koji posluju u Crnoj Gori.**

U izvještajnom periodu Agenciji podnijeto je **šest (6) Inicijativa za pokretanje postupka za ispitivanje povrede konkurencije** od strane učesnika na tržištu, gdje je Agencija, postupajući po iznijetim navodima u inicijativama, kao i po osnovu prikupljenih podataka i činjenica, našla da **ne postoje razlozi za pokretanje postupka ni po jednoj podnijetoj inicijativi, odnosno da nema zakonskog osnova za postupanje u tom pravcu.**

13. JAVNOST RADA AGENCIJE

Agencija ima u vidu da su javnost rada i izrazita transparentnost preduslov za ispunjavanje njenog zakonskog zadatka u promovisanju prava i politike konkurencije, odnosno širenju svijesti o značaju kulture konkurencije.

U nadležnosti Agencije je obaveza obavljanja djelatnosti na transparentan način, omogućavajući učesnicima na tržištu uvid u praksu Agencije u postupcima koji se sprovode po službenoj dužnosti, po zahtjevu stranaka i zainteresovanih lica. U tom smislu, Agencija je u izvještajnom periodu, kao i u prethodnim periodima, u svemu poštovala odredbe Zakona o opštem upravnom postupku i Zakona o slobodnom pristupu informacijama u svim sprovedenim postupcima. Strankama, medijima i zainteresovanim trećim licima **omogućen je uvid u postupak i dokumentaciju u spisima Agencije, osim u slučaju u kojem je Agencija, postupajući po obrazloženim zahtjevima stranaka u postupku, odredila mjeru zaštite izvora i sadržaja podataka.**

Javnost rada Agencije manifestuje se i u njenoj spremnosti da se, kada je u mogućnosti i kada postoji opravdan razlog, **odazove na sve pozive koji su joj upućeni radi učestvovanja na skupovima, radionicama, seminarima, sastancima.**

U izvještajnom periodu, Agencija je nastavila sa prethodno uspostavljenom praksom koja podrazumijeva **potpunu transparentnost i javnost njenog rada.** S tim u vezi, a u skladu sa zakonskom obavezom, Agencija objavljuje u "Službenom listu Crne Gore" i na svojoj Internet stranici osnovne podatke iz zahtjeva za izdavanje odobrenja sprovođenja koncentracije, zaključke o pokretanju postupaka radi utvrđivanja povrede konkurencije, dispozitive rješenja u slučajevima utvrđivanja zabranjenog sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja, te na taj način iste čini dostupnim stručnoj, ali i široj javnosti.

Takođe, na internet prezentaciji Agencije dostupni su i Godišnji izvještaj o radu, Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom, kao i izvještaji o izvršenim sektorskim analizama. Dakle, dispozitivi rješenja kada su postupci Agencije u pitanju, kao i zaključci o pokretanju istih, su **transparentno i blagovremeno objavljivani na internet sajtu Agencije.**

Pored redovnog ažuriranja web stranice, a u dijelu aktuelnosti iz djelokruga rada ove institucije, dostupno je i Obavještenje o načinu podnošenja i sadržini inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom, što omogućava podnosiocu inicijative da se upozna sa načinom podnošenja iste. Takođe, javnosti je dostupno i Obavještenje o zaštiti povjerljivih poslovnih podataka u postupku pred Agencijom, kao i informacija o postupanjima po nalogu Agencije.

U 2016. godini identifikovana je **pojačana zainteresovanost domaćih medija za rad Agencije,** o čemu svjedoči i veći broj postavljenih pitanja iz djelokruga njene nadležnosti, na koja je Agencija nastojala da odgovori u najkraćem mogućem roku, vodeći računa da podaci koji predstavljaju

poslovnu tajnu budu izostavljeni, odnosno zaštićeni. Tokom 2016. godine nastavljena je praksu izdavanja saopštenja za javnost u vezi postupaka i aktivnosti iz djelokruga rada ove institucije.

Sve aktivnosti Agencije su značajno doprinijele daljem razvoju razumijevanja privrednika i medija na planu povećanja svijesti o nadležnostima i postupcima Agencije.

13.1. Sprovođenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama

Shodno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama, Agencija je dužna da o zahtjevu za pristup informaciji odlučuje donošenjem - izdavanjem rješenja, kojim dozvoljava pristup traženoj informaciji, njenom dijelu, ili se zahtjev odbija.

Na sajtu Agencije objavljen je Pravilnik o slobodnom pristupu informacijama Agencije, kao i sva rješenja donešena po ovom osnovu.

U cilju efikasnijeg sprovođenja Zakona o javnim nabavkama, kao i daljoj transparentnosti u svom radu, Agencija objavljuje, kako na portalu javnih nabavki, tako i na svojoj internet stranici, sve **informacije koje se odnose na postupke javnih nabavki tokom kalendarske godine.**

13.2. Objava članaka i stručnih radova

Zaposleni u Agenciji poseban značaj pridaju promociji kulture konkurencije i upoznavanju zainteresovane javnosti o aktuelnostima, pa je njihova pažnja usmjerena i na **objave članaka u stručnim časopisima**. S tim u vezi, zaposleni u Agenciji pripremili su tri članka koji su objavljeni u drugom izdanju godišnjeg SCF biltena, koji se odnose na završene postupke ispitivanja povrede konkurencije, rješenja Agencije potvrđena od strane Upravnog suda, projekte pomoći EU te organizovane seminare i radionice.

Važno je istaknuti da, svjesni važnosti promocije kulture zaštite konkurencije, zaposleni u Agenciji aktivno **učestvuju na okruglim stolovima, sastancima, konferencijama, prezentacijama i seminarima** na kojima je tema politika i pravo zaštite konkurencije, pripremajući prezentacije koje se tom prilikom izlažu, a u cilju razmjene i predstavljanja svojih iskustava i izazova sa kojima se suočavaju prilikom sprovođenja Zakona o zaštiti konkurencije.

14. MEĐUNARODNA SARADNJA

Na području zaštite konkurencije međunarodna saradnja Agencije **obuhvata aktivnosti sa međunarodnim organizacijama za zaštitu konkurencije, kao i usku saradnju sa Evropskom komisijom**. Agencija je aktivna i u okviru drugih foruma/platformi za saradnju tijela za zaštitu konkurencije pod nadzorom OECD-a i EU, kao i međunarodne mreže tijela za zaštitu konkurencije (ICN).

Posebna saradnja ostvarena je i na bilateralnoj osnovi, sa tijelima za zaštitu konkurencije pojedinih zemalja članica EU, te zemalja regiona.

Agencija je aktivna na polju saradnje sa inostranim agencijama i drugim tijelima nadležnim za područje zaštite konkurencije, međunarodnim organizacijama i institucijama, kao što su UNCTAD, OECD, Energy Community, EBRD i dr. S tim u vezi, organizuje se i podstiče učešće zaposlenih na međunarodnim seminarima, konferencijama i radnim skupovima na temu prava i politike zaštite konkurencije.

14.1. Multilateralna saradnja

14.1.1. ICN - Međunarodna mreža tijela za zaštitu konkurencije

Agencija je od 2007. godine članica **ICN** - International Competition Network. Saradnja u okviru ove mreže nastavila se i tokom izvještajnog perioda.

ICN je međunarodno tijelo isključivo posvećeno sprovođenju Zakona o zaštiti konkurencije, čiji su članovi nacionalna i multinacionalna tijela za zaštitu konkurencije. ICN organizuje godišnje konferencije i radionice, kojim se želi pružiti prilika da se razgovara o projektima radnih grupa, oformljenih između članova ICN-a, kao i njihovom sprovođenju. Kada ICN dostigne konsenzus o preporukama, ili "najboljim praksama" koje proizilaze iz projekta, onda je na samim tijelima za zaštitu konkurencije da individualno odluče da li i kako da primijene usvojene preporuke, samostalno, bilateralnim ili multilateralnim sporazumima, prema potrebi.

Agencija se i pored ograničenih resursa kada su kapaciteti i budžetska sredstva u pitanju, nastojala da obezbijedi učešće u aktivnostima ICN-a, te je, iako u nemogućnosti iz gore navedenih razloga da pohađa/prisustvuje prestižnim konferencijama i radionicama organizovanim od strane ovog tijela, uredno dostavljala odgovore na upitnike ICN-a.

14.1.2. RCC: OECD-GVH

Agencija je aktivna u projektima **Regionalnog centra za konkurenciju u Budimpešti (RCC)**, koji predstavlja partnerski projekat OECD-a i mađarskog tijela za zaštitu konkurencije (GVH), s ciljem pružanja pomoći u jačanju kapaciteta i sprovođenju politike zaštite konkurencije u regionima istočne, jugoistočne i centralne Evrope, kroz organizovanje radionica za predstavnike tijela za zaštitu konkurencije.

U organizaciji RCC-a, u Budimpešti je, u periodu od 8. do 11. marta 2016. godine, održan *"Introductory Level Seminar – Basic Concepts and Procedures In Competition Law For Young Authority Staff"* (Workshop for Competition Authorities) / *Seminar – početni nivo - osnovni koncepti i procedure Zakona o zaštiti konkurencije, namijenjen za zaposlene u tijelima za zaštitu konkurencije sa najmanje iskustva*. Seminaru su prisustvovali predstavnici tijela za zaštitu konkurencije zemalja iz regiona. Teme su obrađivane od strane eksperata OECD-a kroz prezentacije, kao i kroz aktivno učešće učesnika radionice prilikom obrade hipotetičkog slučaja, diskusije i razmjene iskustava u odvojenim sesijama.

Predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije prisustvovali su, u periodu od 27. do 29. septembra 2016. godine Seminaru organizovanom od strane RCC-a, čiji je domaćin bila Komisija za zaštitu konkurencije Republike Srbije. Tema Seminara bila je *"Competition Advocacy"*, odnosno unaprijeđenje kulture konkurencije, javno zastupanje politike konkurencije, tj. širenje svijesti javnosti o značaju prava i politike konkurencije. Dio seminara bio je posvećen korišćenju istraživanja tržišta i sektorskih analiza u praksi zaštite konkurencije. Seminaru su prisustvovali predstavnici tijela za zaštitu konkurencije zemalja iz regiona, EU i ostalih članova RCC-a. Teme su obrađivane od strane eksperata iz OECD-a, kao i zaposlenih u Komisiji za zaštitu konkurencije Republike Srbije, kroz prezentacije, kao i kroz aktivno učešće predstavnika tijela za zaštitu konkurencije. Seminar je učesnicima pružio priliku da razmijene iskustva svojih institucija kada je u pitanju *Competition advocacy*, što je za predstavnike crnogorske Agencije bilo veoma korisno, obzirom da je svijest javnosti o značaju prava i politike konkurencije na još uvijek nezadovoljavajućem nivou.

U organizaciji RCC-a, u Budimpešti je u periodu od 6. do 8. decembra 2016. godine održan seminar na temu *"Competition rules and the financial sector"* (*"Pravila konkurencije i finansijski sektor"*). U toku Seminara, održana su predavanja od strane eksperata iz Portugalije, Mađarske, Velike Britanije i SAD-a, te razmijenjena iskustva učesnika iz drugih zemalja koje su imale učešće na seminaru. Takođe, na Seminaru su učesnici imali priliku da prezentuju iskustva njihovih institucija kada su u pitanju postupci povrede konkurencije, koncentracije, analize u ovom sektoru, u čemu su aktivno učešće uzeli predstavnici crnogorske Agencije.

14.1.3. *Evropska Energetska Zajednica (EEZ)*

Agencija je potpisnica Ugovora o osnivanju EEZ mreže, zaključenog između tijela za zaštitu konkurencije regiona i *Sekretarijata Evropske Energetske Zajednice*, 23.11.2012.godine, u Beču. EEZ je usmjerena na investicije, ekonomski razvoj, sigurnost snadbijevanja energijom i socijalnu stabilnost i predstavlja prvi institucionalni projekat pokrenut od strane zemalja jugoistočne Evrope koje nijesu članice Evropske unije. Svrha EEZ mreže tijela za zaštitu konkurencije je da pruži doprinos koherentnoj i dosljednoj primjeni i sprovođenju pravnih tekovina koje se odnose na zaštitu konkurencije u sektorima struje, gasa i nafte, unutar zemalja potpisnica i na regionalnim tržištima. Koherentna i dosljedna primjena i sprovođenje pravila konkurencije Evropske unije će pomoći otvaranje tržišta, unaprijeđenju zaštite potrošača i podsticanje investicija u regionu. EEZ mreža tijela za zaštitu konkurencije služi kao platforma za promovisanje saradnje, razmjene iskustava i razvijanje najbolje prakse u pogledu politike zaštite konkurencije.

Agencija je tokom izvještajnog perioda redovno popunjavala upitnike i dostavljala odgovore na iste Sekretarijatu EEZ.

14.1.4. *SCF – Forum o konkurenciji u Sofiji*

Pored jačanja bilateralne saradnje sa bugarskom Komisijom za zaštitu konkurencije, kroz *potpisivanje Memoranduma o razumijevanju i saradnji*, aktivnosti Agencije na polju multilateralne saradnje ogledale su se kroz članstvo u Forumu o konkurenciji u Sofiji - "*Sofia Competition Forum*", zajedničke inicijative bugarske Komisije za zaštitu konkurencije i UNCTAD-a, koji organizuje sastanke na polugodišnjem nivou.

Predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije prisustvovali su *osmom sastanku Foruma o konkurenciji u Sofiji (Sofia Competition Forum)*, održanom 10. juna 2016. godine, u organizaciji bugarske Komisije za zaštitu konkurencije i UNCTAD-a. Sastanku su prisustvovali EU Komesarka za konkurenciju, g-đa Margarethe Vestager, predstavnici UNCTAD-a, tijela za zaštitu konkurencije zemalja članica EU, Rusije, Japana, kao i zaposleni tijela za zaštitu konkurencije iz regiona. Osmi SCF sastanak fokusirao se na teme mjera (strukturne i mjere ponašanja) i rješenja kojim se okončava postupak u skladu sa članom 45 (izvršenje naloženih i prihvaćenih mjera-commitments). Predstavnici crnogorske Agencije prezentovali su odredbe nacionalnog zakonodavstva, kao i postupke Agencije u vezi sa navedenim temama.

Agencija i njeni zaposleni uzimaju aktivno učešće u specijalnim projektima Foruma o konkurenciji u Sofiji kroz, između ostalog, doprinos izradi "*Comparative overview of the Balkan competition regimes*" (*Komparativni pregled režima za zaštitu konkurencije zemalja Balkana*), učešćem u izradi nacrtu pojedinih poglavlja ove studije, kao i popunjavanjem upitnika na osnovu kojeg je studija i urađena. Rezultati studije prezentovani su na sedmom sastanku Sofia Competition Forum-a, čiji su primjerci distribuirani učesnicima Foruma.

Predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije prisustvovali su devetom sastanku Foruma o konkurenciji u Sofiji (Sofia Competition Forum), održanom 11. novembra 2016.godine, u organizaciji bugarske Komisije za zaštitu konkurencije i UNCTAD-a. Sastanku su prisustvovali predstavnici UNCTAD-a, OECD-a, eksperti iz konsultantskih kuća Compass Lexecon i Oxera, tijela za zaštitu konkurencije zemalja članica EU, Rusije, Japana, kao i zaposleni tijela za zaštitu konkurencije iz regiona. Tema devetog SCF sastanka bila je *“Cjenovne zloupotrebe dominantnog položaja u sektorima energetike i telekomunikacija”*.

Takođe, na devetom sastanku Sofia Competition Forum-a prezentovano je prvo izdanje godišnjeg SCF Biltena, koji predstavlja novu inicijativu pokrenutu od strane učesnika Foruma, sa ciljem objavljivanja članaka o novostima u tijelima za zaštitu konkurencije koji su članovi Foruma, a u vezi sa postupcima na polju koncentracija i antitrusta, sektorskim analizama, sudskim presudama, zakonom o zaštiti konkurencije i podzakonskim aktima, novim uputstvima /smjernicama, sprovedenim nenajavljenim uvidima/inspekcijama na licu mjesta, kao i održanim konferencijama i sastancima i drugim novostima vezanim za pravo i politiku konkurencije. Zaposleni Agencije pripremali su prezentacije koje su objavljene u prvom i drugom izdanju godišnjeg SCF biltena, sa osvrtom na završene postupke ispitivanja povrede konkurencije.

14.1.5. Nadzor saobraćaja jugoistočne Evrope (SEETO)

Agencija za zaštitu konkurencije dio je i učestvuje u radu *Radne grupe za željeznički i intermodalni transport*, u okviru **SEETO** - Nadzor saobraćaja jugoistočne Evrope, regionalne organizacije transporta, osnovane Memorandumom o razumijevanju za razvoj Osnovne regionalne transportne mreže, potpisanom 11.06.2004.godine, od strane vlada Albanije, Bosne i Hercegovine, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Crne Gore, Srbije i Misije UN-a na Kosovu i Evropske komisije.

14.2. Bilateralna saradnja

Na polju bilateralne saradnje, Agencija je nastavila uspješnu saradnju sa tijelima za zaštitu konkurencije iz regiona, čija je bliža saradnja podstaknuta i organizovanjem *Taix* radionice za tijela za zaštitu konkurencije iz regiona, u Podgorici u oktobru 2016. godine.

Predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije, prisustvovali su „Danu konkurencije“ Komisije za zaštitu konkurencije Republike Srbije.

Agencija ima sklopljene memorandume o razumijevanju i saradnji sa tijelima za zaštitu konkurencije Bugarske, Austrije, Republike Srbije i Hrvatske. U narednom periodu, aktivnosti će biti usmjerene na potpisivanje memoranduma o razumijevanju i saradnji sa tijelima za zaštitu konkurencije iz regiona, kao i zemalja članica EU.

14.2.1. Ostali sastanci / susreti na bilateralnom nivou

Sekretar Ambasade Japana u Republici Srbiji, g-din Yoshifumi Kanno posjetio je u junu 2016. godine Agenciju za zaštitu konkurencije, gdje je i održan sastanak sa zaposlenima, a u vezi mogućnosti za zaposlene u Agenciji da pohađaju JICA (Japan International Cooperation Agency) obuku u Japanu na temu prava i politike konkurencije, koja je u avgustu 2016. godine i realizovana.

14.3. Ostalo / Upitnici

Agencija aktivno učestvuje u radu međunarodnih platformi i organizacija i kada je u pitanju dostavljanje relevantnih informacija, te je u izvještajnom periodu popunjavala upitnike za potrebe izrade **Handbook of Competition Enforcement Agencies** - Priručnika o tijelima za zaštitu konkurencije (iz cijelog svijeta) za 2016. godinu, kao i za potrebe ICN-a i projekata UNCTAD-a, OECD-a i CEFTA-e. Takođe, iako spriječeni da prisustvuju *Globalnom Forumu o konkurenciji*, organizovanom u Parizu u decembru 2016. godine od strane OECD-a, službenici Agencije su dali doprinos radu Foruma slanjem članka u kojem su predstavjeni iskustvo i praksa Agencije po pitanju jedne od tema Foruma.

14.4. Obuke

U periodu od 31.07.-20.08.2016.godine, službenica Agencije za zaštitu konkurencije pohađala je u Japanu **Obuku na temu „Pravo i politika zaštite konkurencije“ („Competition Law and Policy - laying the foundation for investment promotion)**, organizovanu od strane JICA u saradnji sa JFTC (tijelom za zaštitu konkurencije Japana).

Obuka je imala za cilj da doprinese efikasnom sprovođenju Zakona o zaštiti konkurencije, razmatranju postojećih, te izradi novih propisa iz ove oblasti. Pružena je mogućnost za sticanje znanja o politici i propisima o zaštiti konkurencije na snazi u Japanu, kao i u SAD-u, Južnoj Koreji i Tajvanu. Učesnicima su prezentacije održane od strane univerzitetskih profesora i zaposlenih u JFTC-ju i tijelima za zaštitu konkurencije SAD-a, Južne Koreje i Tajvana, te od strane eksperata iz UNCTAD-a. Očekuje se da znanje stečeno na Obuci doprinese razvoju, odnosno daljem unaprijeđenju prava i politike konkurencije zemalja učesnica.

Predstavnik iz Crne Gore je prvi put pohađao JICA obuku na ovu temu, koja se pokazala od izuzetnog značaja i doprinosa za relativno mladu Agenciju za zaštitu konkurencije, između ostalog i sa aspekta upoznavanja sa organizacijom i načinom rada JFTC-ja, tijela koje sprovodi Antimonopolski Zakon u Japanu, koji je na snazi skoro 70 godina (od 1947. godine). Iskustva i znanja stečena tokom Obuke, podijeljena su, odnosno prezentovana ostalim zaposlenim u Agenciji.

14.5. Stručno usavršavanje kroz učešće na međunarodnim skupovima

U cilju praćenja tokova i razvoja, kao i aktuelnosti vezanih za pravo i politiku konkurencije na širem, globalnom nivou, a sa namjerom jačanja kapaciteta i razvoja svojih ograničenih ljudskih resursa, Agencija je nastojala da, kao i prethodnih godina, učestvuje na svim važnijim seminarima, radionicama, konferencijama i ostalim skupovima.

Kako je navedeno, i pored ograničenih kapaciteta, Agencija nastoji da učestvuje u radu nekoliko međunarodnih platformi/foruma, od kojih neki organizuju radionice/sastanke/seminare na godišnjem, polugodišnjem ili kvartalnom nivou, te zaposleni prisustvuju predavanjima eksperata, aktivno učestvuju u radionicama i sastancima, razmjenjujući ili prezentirajući svoja iskustva.

15. SARADNJA SA EVROPSKOM UNIJOM – POMOĆ I PODRŠKA AGENCIJI, PROCES PRISTUPANJA I MONITORING EU

Agencija je, u saradnji sa Evropskom Delegacijom u Crnoj Gori i Evropskom komisijom, gdje su nosioci podrške Direktorat za proširenje i Direktorat za konkurenciju, u prethodne četiri (4) godine uspjela da obezbijedi podršku razvoju regulatornog okvira, unaprijeđenja svijesti opšte i stručne javnosti i zaposlenih u Agenciji. Predmetno je omogućeno aktivnim učešćem zaposlenih u Agenciji na planu razvoja projektnih zadataka i zahtjeva prema Evropskoj komisiji, a u cilju daljeg unaprijeđenja rada ove institucije.

15.1. Izvještaj EK o napretku za 2016. godinu

U procesu pristupanja Evropskoj uniji, zakonodavstvo u oblasti zaštite konkurencije predstavlja najznačajniju komponentu Poglavlja 8. U Izvještaju Evropske komisije (Montenegro Report 2016, objavljen u Briselu 09.11.2016.godine) konstatovano je da „Pravila EU štite slobodnu konkurenciju. Ova pravila obuhvataju antimonopolska pravila protiv restriktivnih sporazuma između preduzeća, te zloupotrebu dominantnog položaja.

Kada su u pitanju antimonopolska pravila i koncentracije, u Izvještaju EK za 2016.g. konstatovano je da „Zakonodavni okvir u velikoj je mjeri u skladu sa pravnom tekovinom EU i sa SSP. Zakon o zaštiti konkurencije u velikoj je mjeri usklađen sa članom 101 Ugovora o funkcionisanju EU o restriktivnim sporazumima i članom 102 o zloupotrebi dominantnog položaja. On takođe predviđa ex ante kontrolu spajanja iznad određenog praga prometa, u skladu sa principima Regulative o spajanjima. Podzakonska akta koja predviđaju dalja materijalna pravila i smjernice kako pravila o zaštiti konkurencije treba da se primjenjuju u velikoj mjeri postoje i u skladu su sa relevantnim propisima i smjernicama Komisije.

Što se tiče institucionalnog okvira, Agencija za zaštitu konkurencije nadležna je za sprovođenje Zakona o zaštiti konkurencije. Ona je operativno samostalni organ čijeg direktora postavlja Vlada. Široko gledano, **ovlašćenja Agencije za zaštitu konkurencije mogu se uporediti sa ovlašćenjima Evropske komisije.** Ona može da postupa po pritužbama ili notifikacijama (npr. o spajanju) ili može postupiti na svoju inicijativu. Kada sprovodi istragu, Agencija može da izdaje zahtjeve za dostavljanje informacija i da sprovodi terenske istrage. Uvedena je politika ublažavanja kazni po kojoj se dozvoljava da se članovima kartela koji se sami prijave umanju novčana kazna. Međutim, **novčane kazne ne može da izriče Agencija za zaštitu konkurencije, već isključivo, svojim odlukama, sudovi za prekršaje.** Agencija može da odobri spajanje, sa ili bez uslova, ili da ih zabrani. Agencija može takođe da izdaje mišljenja, na svoju inicijativu ili kada je konsultuju, o nacrtu nekog zakonskog akta koji može da utiče na konkurenciju, iako to ne mora da radi sistematski. Odluke Agencije mogu biti predmet žalbe pred Upravnim sudom. Kada je riječ

o kapacitetu za sprovođenje, Agencija ima 13 zaposlenih (uključujući 7 službenika koji rade na predmetima). **Kadrovska popunjenost i stručnost Agencije je nedovoljna.**

Što se tiče implementacije, broj odluka o kartelima i zloupotrebi dominantnog položaja ostaje stabilan, sa tri odluke donesene 2013. godine, šest 2014. godine i tri 2015. godine. Agencija je počela jednu detaljnu istragu spajanja prvi put 2015. godine, što je dovelo do uslovnog odobrenja. Međutim, sud za prekršaje izrekao je samo jednu kaznu 2014. godine, u malom iznosu od 36.000 eura. Agencija treba da unaprijedi svoju politiku izvršenja, naročito kroz sprovođenja više terenskih inspekcija (za sada je obavljena samo jedna) i promovisanjem korišćenja politike blažih kazni kao sredstvo razotkrivanja kartela. Agencija je dala osam mišljenja o relevantnim podzakonskim aktima. Međutim, treba aktivno pratiti njihove posljedice. Odluke Agencije po žalbi su u određenoj mjeri potvrdili sudovi, ali ponekad, se javlja prepreka zastare. Kapacitet sudova da rješavaju složene predmete zaštite konkurencije mora se ojačati.“

Agencija ima intenzivnu saradnju sa Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori, kroz redovno dostavljanje izvještaja o aktivnostima u pogledu zakonodavnog napretka, implementacije, administrativnih kapaciteta, međunarodne saradnje, te ostalih aktivnosti.“

U cilju daljih aktivnosti na ovom planu, 17. juna 2016. godine u Podgorici je, putem video konferencije, **održan sastanak dijela Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju, koji se odnosi na konkurenciju**, na kojem su, između ostalih, razmatrani i najnoviji rezultati u oblasti zaštite konkurencije. Predstavnici Agencije su, tom prilikom, informisali članove Evropske komisije o realizovanim aktivnostima za period od prethodnog sastanka Pododbora, kada su u pitanju oblast zaštite konkurencije u Crnoj Gori i rad Agencije.

Crna Gora je izvijestila o pripremi stručnih osnova za izradu izmjena i dopuna Zakona o zaštiti konkurencije u cilju spriječavanja potencijalnih sukoba među različitim nadležnostima /instancama. Komisija je ukazala na potrebu postojanja jasnih proceduralnih pravila. Kada su u pitanju institucionalni kapaciteti Agencije, Evropska komisija je konstatovala da je Crna Gora povećala broj zaposlenih do 13, uključujući 7 zaposlenih koji rade na slučajevima, a takođe je diskutovano o predmetima povreda konkurencije i koncentracija koji su bili vođeni u periodu od prethodnog sastanka Pododbora.

Evropska komisija je identifikovala potrebu za obukom sudija nadležnih u ovoj oblasti.

Takođe, predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije učestvovali su u sklopu crnogorske delegacije na VI sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, organizovanom u Briselu u decembru 2016.godine.

15.2. PROJEKTI POMOĆI EVROPSKE UNIJE

15.2.1. Projekat „Usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU“

U okviru IPA 2012, od 17.02.2014.godine, otpočeo je projekat „**Usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU**“ **Komponenta I Konkurencija** (u daljem tekstu: ALA projekat), finansiran od strane EU i implementiran od strane GIZ-a, u trajanju od dvije godine. Projektom je predviđeno dalje usklađivanje propisa sa pravnom tekovinom EU, kao i aktivnosti na jačanju administrativnih kapaciteta Agencije. U okviru projekta organizovane su posjete eksperata, održavanje edukativnih seminara i radionica, kao i studijska posjeta, i to:

- U organizaciji ALA projekta, koji finansira Evropska unija, a implementira GIZ, održan je seminar na temu "Pravo i politika zaštite konkurencije u Crnoj Gori i EU", za privredne subjekte i medije. Seminar je pružio mogućnost za analizu, diskusiju i bolje razumijevanje pravila o zaštiti konkurencije koja su primjenjiva u Crnoj Gori i EU, a prije svega sa ciljem razumijevanja poslovne zajednice i medija o ciljevima politike zaštite konkurencije.

Cilj seminara bio je podizanje svijesti privrednih subjekata i medija, kroz prezentacije od strane angažovanih eksperata koje su pružile mogućnost boljeg razumijevanja učesnika seminara o ciljevima politike zaštite konkurencije, najčešćim povredama, kao i mogućnostima saradnje sa Agencijom za zaštitu konkurencije, a sve u cilju obezbjeđivanja većeg poštovanja važećih pravila na putu Evropskih integracija Crne Gore, zaštiti interesa građana Crne Gore i razvoja slobodnog tržišta.

- U organizaciji ALA projekta, koji finansira Evropska komisija, a sprovodi GIZ u Crnoj Gori, održan je seminar na temu: "Na putu ka efikasnoj politici zaštite konkurencije: Uloga medija".

Seminaru su prisustvovali predstavnici crnogorskih medija, kojima su, u cilju predstavljanja njihove uloge u politici zaštite konkurencije, prezentacije održali eksperti angažovani na projektu.

Konferencija povodom završetka ALA projekta ("Usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u dijelu slobodnog pružanja usluga i zaštite konkurencije"), sufinansiranog od strane EU a implementiranog od strane GIZ-a održana je 05.07.2016.godine u Podgorici.

Na konferenciji su predstavljeni rezultati projekta kada je u pitanju usklađivanje zakonodavstva za obje komponente, odnosno slobodno pružanje usluga i zaštitu konkurencije. Konstatovano je da je tokom trajanja projekta, odnosno u posljednjih par godina, politika zaštite konkurencije u Crnoj Gori pokazala veliki napredak, što je od izuzetnog značaja na putu EU integracija.

Crnoj Gori je na putu pristupanju EU omogućeno da, kroz različite projekte pomoći sa strane Evropske komisije u Crnoj Gori, kao što je upravo završeni ALA Projekat, usavršava kako zakonodavni tako i institucionalni okvir iz ove oblasti. Kao rezultat takve saradnje prisutan je

rastući trend aktivnosti sa nivoa Agencije za zaštitu konkurencije, na osnovu kojih aktivnosti je dato i pozitivno mišljenje Evropske unije sadržano u godišnjem Izvještaju o napretku.

15.2.2. TAIEX radionica

U Podgorici je održana TAIEX regionalna Radionica na temu „Unaprjeđenje saradnje između tijela za zaštitu konkurencije”, organizovana kao rezultat podrške Evropske komisije, u saradnji sa Agencijom za zaštitu konkurencije Crne Gore.

Radionica je bila posvećena podsticanju bolje saradnje između organa za zaštitu konkurencije u regionu Zapadnog Balkana, te su istoj prisustvovali zaposleni u tijelima za zaštitu konkurencije Republike Srbije, Bosne i Hercegovine, Republike Makedonije i Crne Gore, dok je među domaćim učesnicima bilo predstavnika crnogorskih institucija, odnosno regulatora: Agencije za elektronske medije, Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencije za nadzor osiguranja, kao i predstavnici iz Uprave za javne nabavke, Centralne Banke CG.

Sa većinom od njih Agencija je do sada imala priliku sarađivati na polju sprovođenja aktivnosti koje su u nadležnosti Agencije. Radionici je prisustvovao i g-din Mark Reilly, ispred Delegacije EU u Crnoj Gori, sa kojom Agencija ima intezivnu saradnju, zahvaljujući kojoj je i prethodnih godina uspjela da obezbijedi podršku razvoju regulatornog okvira, usmjeravajući svoje aktivnosti na unaprjeđenje svijesti opšte i stručne javnosti i zaposlenih u Agenciji.

Sa nivoa Agencije, izraženo je zadovoljstvo da se ovaj prvi međunarodni skup na planu uspostavljanja bolje saradnje, harmonizacije aktivnosti, prakse i regulatornog okvira u našim državama, održava upravo u Crnoj Gori, naročito iz razloga što AZZK, do sada, nije imala mogućnosti za organizaciju ovakvih i sličnih skupova. Istovremeno, konstatovano je da integrisanost, povezanost i međuzavisnost naših tržišta jasno upućuju na nephodnost ujednačenog pristupa u politici zaštite konkurencije, a prije svega kako bi se investitori iz drugih zemalja, ali i zemalja iz regiona, osjećali zaštićenim od nezakonitih aktivnosti i radnji koje učesnici na tržištu mogu zloupotrijebiti, sa ciljem očuvanja ili daljeg razvoja svog poslovanja. Jednoglasno je kvalifikovano i potvrđeno da će ovakvi skupovi omogućiti sagledavanje svih osnova za uspostavljanje stalnog dijaloga i foruma za razmjenu iskustava i planiranja zajedničkih aktivnosti nadležnih organa, kakav je slučaj i sa Evropskom mrežom za konkurenciju (ECN).

Program dvodnevne Radionice obuhvatio je širok spektar tema koje se odnose na sprovođenje zakona o zaštiti konkurencije od strane nadležnih organa zemalja članica EU, izazove sa kojima su se suočavali u procesu harmonizacije, kao i iskustva u saradnji sa nadležnim organima zemalja iz njihovog regiona, gdje su eksperti podijelili iskustva država članica EU, posebno Austrije, na tržištima njemačkog govornog područja, te Litvanije u baltičkim zemljama, Slovačke Republike u Slovačko-Češkoj oblasti i Slovenije u našem regionu.

Radionica, koju je obilježila diskusija i aktivno učešće prisutnih, podstakla je dalju interakciju između predstavnika nadležnih organa za zaštitu konkurencije zemalja iz regiona, odnosno BiH, Republike Srbije, Republike Makedonije i Crne Gore.

15.2.3. EUIF (Instrument za evropsku integraciju) 2017 akcija "Jačanje institucionalnih i tehničkih kapaciteta Agencije za zaštitu konkurencije"

Upravni odbor Instrumenta za evropsku integraciju odobrio je predloženu akciju Agencije **"Jačanje institucionalnih i tehničkih kapaciteta Agencije za zaštitu konkurencije"**, koji za cilj ima jačanje kapaciteta Agencije za zaštitu konkurencije i pravosuđa za odgovarajuću primjenu Zakona o zaštiti konkurencije.

Cilj Instrumenta za evropsku integraciju je da, između ostalog, odgovori na potrebe pregovaračkog procesa i da na nivou sektora omogući kratkoročne intervencije u cilju pripreme Crne Gore za članstvo u Evropskoj uniji. Zahtijevana tehnička pomoć za predloženu akciju Agencije biće pružena kroz Twinning Light. Priprema projektne dokumentacije je u toku.

15.3. EBRD – potencijalna buduća tehnička saradnja

Agenciji je od strane EBRD-a ponuđena mogućnost za projekat pomoći. U prethodnom periodu Agencija je već imala priliku da uspješno sarađuje sa EBRD-om kada su u pitanju obuke zaposlenih i pružanje tehničke pomoći, a čiji je cilj bio jačanje kapaciteta zaposlenih u Agenciji, kroz predavanja i vježbe sprovedene od strane angažovanih eksperata, na teme koje se odnose na kontrolu koncentracija.

Oblasti pomoći od strane EBRD, kada je u pitanju predstojeći potencijalni projekat pomoći su, između ostalog:

- Nabavka ekonometrijsku softvera i pružanje kratke obuke za osoblje Agencije o korišćenju ovog softvera;
- Organizovanje obuke za zaposlene Agencije koji rade na analizama u predmetima zloupotrebe dom.položaja i koncentracija, a u vezi sa procjenom uticaja na konkurenciju na tržištu/analiza efekata, uključujući i definisanje tržišta - SSNIP test, Uppi, Guppi, itd;
- Obuka zaposlenih Agencije i za sudije prekršajnog suda u pripremi Smjernica za procjenu / mjerenje (odmjeravanje) kazni za kršenje Zakona o zaštiti konkurencije te procesnih kazni, i
- Aktivnosti usmjerena na competition advocacy- u vezi sa podizanjem svijesti javnosti o politici i pravu konkurencije.

Odobranje navedenog projektnog predloga u toku. Datum početka još uvijek je nepoznat.

ZAKLJUČAK

Poglavlje konkurencije je jedno od **najzahtjevnijih poglavlja u procesu pregovora** i, ako je suditi po iskustvima država koje su već prošle kroz taj proces, **poglavlje koje se posljednje zatvara prije pristupanja**. Pravni sistem je u ovoj oblasti u velikoj mjeri harmonizovan sa pravnom tekovinom, **ali još uvijek postoji veliki broj pravila i procedura koje se moraju usvojiti**, kako bi se omogućila njegova puna primjena. Teži dio implementacije tek predstoji, zahtijeva jačanje kapaciteta i nezavisnost Agencije, kao institucije koja se njome bavi.

Poseban izazov predstavlja i **nedovoljno iskustvo i nepoznavanje materije od strane sudova** kada je ova oblast u pitanju, **naročito prekršajnih sudova**, koji su nadležni za izricanje kazni za povredu konkurencije.

U tom pravcu, Evropska komisija i Delegacija Evropske unije budno nadgledaju razvoj i unaprijeđenje zakonodavnog okvira i politike konkurencije u Crnoj Gori u okviru pregovaračkog Poglavlja 8 pristupnog procesa. Iako predmetno poglavlje obuhvata i politiku državne pomoći, slobodna i nesmetana politika konkurencije na nivou EU, kao šira ekonomska kategorija, smatra se jednim od **ključnih stubova na kojima počiva EU i Unutrašnje tržište**. Stoga je nesumnjivo da će, bez obzira na relativno malo crnogorsko tržište, u narednom periodu puna pažnja biti **usmjerena na dalje unaprijeđenje zakonodavnog okvira i politike konkurencije** (u skladu sa politikama EU) i njihovu stvarnu primjenu. Ovo posebno imajući u vidu da politika zaštite konkurencije, kada se sprovodi na pravi način, **predstavlja ključnu komponentu** (kroz antimonopolsku politiku i kontrolu koncentracija) **u cilju unaprijeđenja ekonomije i društva u cjelini**.

Imajući u vidu da postavljeni ciljevi Zakona o zaštiti konkurencije počivaju na principima ekonomske efikasnosti i dobrobiti za potrošače, svrha i cilj u postupanjima Agencije nije zaštita bilo čijeg biznisa, malog ili velikog, već **obezbjeđenje slobodne i nesmetane konkurencije na tržištu** od koje koristi imaju i preduzeća i potrošači.

Slobodna i nesmetana konkurencija se ne može postići preko noći i odjednom u svim sektorima. S tim u vezi, tržište, trgovci, uvoznici, izvoznici i potrošači moraju prepoznati svoj zajednički interes u razvoju kulture konkurencije i pružanju pune podrške nadležnim institucijama. Na tržištima sa dovoljnim brojem konkurenata (ili potencijalnih konkurenata), slobodna konkurencija bi trebala da vodi ka **niskim cijenama za potrošače, efikasnom korišćenju resursa od strane proizvođača, kao i povećanju dobrobiti društva**.

S tim u vezi, nastojaćemo da u narednom periodu **promovišemo slobodnu konkurenciju na tržištu** uz poštovanje svih pravila o zaštiti konkurencije utvrđenih Zakonom, prije nego nastupe neotklonjive štete za privrednike i građane Crne Gore. S tim u vezi, svjesni smo, iako funkcionalno i administrativno ograničeni u kapacitetima, **da je pravovremeno djelovanje bitno za privrednike**, jer su posljedice nekada nenadoknadive, dok je postupak dokazivanja, koji Agencija mora preduzeti, često **otežan prikupljanjem i ocjenom dokaza pred Agencijom i nadležnim sudovima**.

Istovremeno, želimo da još više podignemo nivo svijesti o značaju tržišne konkurencije, otvorenosti tržišta, te **uloži Agencije u reformskim i strukturnim promjenama**, kako bismo naglasili prioritete u svom radu, na vrijeme upoznali poslovnu zajednicu sa promjenama koje na ovom području donosi članstvo u EU, te ukazali **na potrebu daljeg finansijskog i administrativnog jačanja ove institucije**, s obzirom na nove zadatke i nadležnosti.

Na osnovu iznijetog, smatramo da je u prethodnom periodu i učinjen značajan napredak u metodologiji rada, obimu i značaju preduzetih aktivnosti na planu obezbjeđivanja uslova za slobodan i nesmetan razvoj konkurencije, te da će **Agencija i u narednom periodu nastaviti sa unaprijeđivanjem efikasnosti postupanja**.

Transparentan pravni okvir, profesionalne institucije i efikasna implementacija predstavljaju osnov slobodne konkurencije i ekonomskih sloboda koje, u značajnoj mjeri, doprinose razvoju nacionalne ekonomije, a potrošačima bolji izbor roba i usluga, uz povoljnije cijene. S toga se i dodatno unaprijeđenje politike zaštite konkurencije u Crnoj Gori u narednom periodu mora kreirati u okviru kategorija koju čine sljedeća tri elementa, i to:

- **Crna Gora mora pokazati da se neophodni pravni okvir kreira, održava i razvija u skladu sa razvojem zakona na nivou EU;**
- **Administrativni kapaciteti se moraju ojačati i biti efikasni u primjeni pravila konkurencije, i**
- **Konačno, ali i odlučujuće, Crna Gora mora pokazati konkretne rezultate primjene antimonopolske politike, prvenstveno kroz adekvatnu kaznenu politiku nadležnih sudova.**

DIREKTOR
Miodrag Vujović

ZAVRŠNI RAČUN ZA 2016. GODINU

1. Prihodi Agencije

Plan prihoda Agencije za 2016. godinu pripremljen je u skladu sa zaključcima i preporukama Vlade Crne Gore, a na osnovu usaglašenog stava sa Ministarstvom finansija. Ukupan iznos od **379.753,54€** opredijeljen je i sadržan u Budžetu Crne Gore za 2016. godinu.

<i>PRIHODI</i>	<i>2015. GODINA</i>	<i>2016. GODINA</i>	<i>Promjene u %</i>
BUDŽET CRNE GORE	305.287,25	379.753,54	24,39
NAKNADE *	500.418,38	481.200,00	0,96
DONACIJE I OSTALI IZVORI PRIHODA	—	—	—

Tabela 6: Uporedni prikaz ostvarenih prihoda, 2015.-2016. godina

* Dio prihoda koji se izdvaja po osnovu naknada predviđenih Tarifnikom o visini naknada za poslove iz nadležnosti Agencije iskazuje se na posebnom računu koji se vodi kod Centralne banke Crne Gore.

Sredstva ostvarena po ovom osnovu ne predstavljaju imovinu Agencije i ista su u nadležnosti Ministarstva finansija.

Cjelokupan iznos ostvarenih prihoda, **koji je za 26,71% veći od projektovanog budžeta**, na kraju kalendarske 2016. godine, prenijet je Budžetu Crne Gore.

2. Struktura rashoda

Plan rashoda Agencije zasnovan je na realno očekivanim izdacima za obavljanje redovnih aktivnosti i funkcionisanja Agencije u 2016. godini. Svaka pojedinačna stavka planirana je na osnovu rashoda iz 2015. godine, korigovana za planirani nivo promjena u 2016. godini.

I Tekući izdaci su planirani u iznosu od **355.752,54€** i čine ih izdaci za bruto zarade i doprinose na teret poslodavca, materijal i usluge, tekuće održavanje opreme i renta, i to kako slijedi:

- **Izdaci za bruto zarade** planirani su iznosom od **231.527,54€** i odnose se na neto zarade stalno zaposlenih, kao i pripadajuće poreze i doprinose u skladu sa utvrđenim zakonskim propisima, a koji se odnose na period u kojem će se zarade i naknade isplaćivati. U okviru planiranih sredstava za ovu stavku izdataka, a u cilju jačanja administrativnih kapaciteta, izdvojena su sredstva za zarade novozaposlenih radnika, a u skladu sa preporukama EK;
- **Izdaci za materijal i usluge** planirani su u iznosu od **67.725,00€** i odnose se na sve kategorije materijalnih troškova, uključujući troškove materijala, službenih putovanja, reprezentacije, električne energije, komunikacionih usluga, konsultantskih usluga, projekata i studija, usluga stručnog usavršavanja i ostalih usluga, kao i dio sredstava opredijeljenih za obavljanje revizije Završnog računa Agencije;
- Planirani **izdaci za tekuće održavanje opreme** iznose **6.000,00€**. **Kapitalni izdaci** u iznosu od **24.000,00€** planirani su za kupovinu nedostajuće opreme (jedno vozilo, kancelarijski namještaj i oprema za informacijski sistem). Troškovi po osnovu **rente** opredijeljeni su u iznosu od **38.500,00€**, predviđen važećim Ugovorom o zakupu poslovnog prostora.

II Ostali izdaci su planirani u iznosu od **8.000,00€**, a čine ih izdaci po osnovu ugovora o dijelu (**5.000,00€**), izdaci po osnovu izrade i održavanja softvera (**1.000,00€**), te izdaci po osnovu osiguranja zaposlenih (**2.000,00€**).

Prilikom trošenja planiranih sredstava, Agencija je dosljedno poštovala sve zakonske i druge propise, procedure i zaključene ugovore. U sprovođenju procedura i donošenja odluka i rješenja, Agencija se pridržavala principa dosljednosti i usklađenosti sa primjenljivom Regulativom i Pravnim sistemom Crne Gore, a isključivo sa ciljem ostvarivanja funkcije koja joj je povjerena.

Budžet Agencije za zaštitu konkurencije za 2016. godinu

<i>Funkcionalna klasifikacija</i>	<i>Ekonomska klasifikacija</i>	<i>Opis</i>	<i>Iznos</i>
40911		Agencija za zaštitu konkurencije	379.753,54
2101		Program: Spriječavanje narušavanja slobodne konkurencije	379.753,54
	4	Izdaci	379.753,54
	41	Tekući izdaci	355.752,54
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	231.527,54
0411	4111	Neto zarade	129.306,54
0411	4112	Porez na zarade	22.368,00
0411	4113	Doprinosi na teret zaposlenog	52.718,00
0411	4114	Doprinosi na teret poslodavca	23.445,00
0411	4115	Opštinski prirez	3.690,00
	412	Ostala lična primanja	3.000,00
0411	4127	Ostale naknade	3.000,00
	413	Rashodi za materijal	26.075,00
0411	4131	Administrativni materijal	12.825,00
0411	4133	Materijal za posebne namjene	2.500,00
0411	4134	Rashodi za energiju	6.000,00
0411	4135	Rashodi za gorivo	4.750,00
	414	Rashodi za usluge	41.650,00
0411	4141	Službena putovanja	12.000,00
0411	4142	Reprezentacija	2.500,00
0411	4143	Komunikacione usluge	11.500,00
0411	4146	Advokatske, notarske i pravne usluge	2.000,00
0411	4147	Konsultantske usluge, projekti i studije	6.650,00
0411	4148	Usluge stručnog usavršavanja	1.000,00
0411	4149	Ostale usluge	6.000,00
	415	Rashodi za tekuće održavanje	6.000,00
0411	4153	Tekuće održavanje opreme	6.000,00
	417	Renta	38.500,00
0411	4171	Zakup objekta	38.500,00
	419	Ostali izdaci	9.000,00
0411	4191	Izdaci po osnovu isplate ugovora o djelu	5.000,00
0411	4193	Izrada i održavanje softvera	1.000,00
0411	4194	Osiguranje	2.000,00
	44	Kapitalni izdaci	24.000,00
	441	Kapitalni izdaci	24.000,00
0411	4415	Izdaci za opremu	24.000,00
	46	Otplata dugova	1,00
	463	Otplata obaveza iz prethodnih godina	1,00
0411	4630	Otplata obaveza iz prethodnih godina	1,00

3. Izvršenje Budžeta za 2016. godinu - Završni račun

U skladu sa odredbama člana 25 Zakona o zaštiti konkurencije, Završni račun Agencije podliježe godišnjoj reviziji nezavisnog ovlašćenog revizora, određenog u skladu sa Zakonom. Isto tako, Agencija je u obavezi da, do kraja II kvartala tekuće godine, podnese Vladi Završni račun sa Izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, odnosno da u istom roku Vladi i Skupštini Crne Gore dostavi Izvještaj o radu za prethodnu godinu, radi usvajanja. S tim u vezi, a shodno Pravilniku o načinu sačinjavanja i podnošenja finansijskih izvještaja budžeta, državnih fondova i jedinica lokalne samouprave (»Sl. list CG«, br. 32/10 i 14/11 i 16/13) Agencija je Ministarstvu finansija, dana 27.02.2017. godine, pod brojem 03-66/1 dostavila Završni račun na propisanim obrascima.

U skladu sa Izvještajem ovlašćenog revizora, **Finansijski izvještaj Agencije za zaštitu konkurencije na dan 31.12.2016. godine, po svim materijalno značajnim odrednicama istinito i fer prikazuju finansijski položaj Agencije, njenu finansijsku uspješnost i njene novčane tokove za tada završenu godinu, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.**

Međutim, iako je konstatovano **apsolutno pozitivno poslovanje Agencije**, revizor je, ne izražavajući bilo kakvu rezervu na predmetni izvještaj, ukazao da je Agencija, kao subjekat registrovan u Centralnom Registru privrednih subjekata Poreske uprave, u obavezi da svoje knjigovodstvo vodi u skladu sa propisima kojima se uređuju i sastavljaju finansijski iskazi privrednih subjekata.

U tom pravcu, još jednom ističemo, a što je u postupku revizije istom dokumentovano i potvrđeno, **Agencija nema finansijsku nezavisnost, nema svoj žiro račun, da se u potpunosti i finansira iz Budžeta Crne Gore, odnosno da je ista budžetska potrošačka jedinica.**

Na osnovu iznijetog, jasno je da je **Agencija bila u isključivoj obavezi da svoje finansijsko poslovanje vodi u svemu i u skladu sa propisima na snazi vezanim za budžetsko poslovanje**, odnosno u skladu sa Pravilnikom o načinu sačinjavanja i podnošenja finansijskih izvještaja budžeta, državnih fondova i jedinica lokalnih samouprava, te da sačinjava finansijske iskaze u skladu sa Pravilnikom o jedinstvenoj klasifikaciji računa za Budžet Republike, budžete vanbudžetskih fondova i budžete opština.

Potvrdu o iznijetom dale su i institucije u čijoj je nadležnosti predmetno, prije svih Državna revizorska institucija i Ministarstvo finansija. Isto je utvrđeno i precizirano Zakonom o budžetu za 2016. godinu, za koju godinu je i vršena revizija, Uputstvom o radu Državnog trezora i drugim relevantnim propisima. S tim u vezi, Agencija će svoje finansijsko poslovanje i dalje sprovoditi u svemu i u skladu sa propisima budžetskih potrošačkih jedinica, a koje propise ćemo uvijek bez rezervi ispoštovati i u potpunosti primjenjivati.

3.1. Opšti prihodi

U skladu sa Zakonom o budžetu Crne Gore za 2016. godinu («Sl. list CG», br. 79/15 od 31.12.2015. godine), Agenciji su po programu spriječavanja narušavanja slobodne konkurencije, kao potrošačkoj jedinici broj 40911, **opredijeljena i odobrena sredstva za fiskalnu 2016. godinu u ukupnom iznosu od 379.753,54€.**

3.2. Prihodi od djelatnosti Agencije

Zakonom o zaštiti konkurencije predviđeno je, između ostalog, da se sredstva neophodna za rad Agencije obezbjeđuju i iz naknada koje se plaćaju Agenciji u skladu sa nadležnostima iz zakona.

Po tom osnovu, a u skladu sa članom 24 stav 3 Zakona, Agencija je, uz saglasnost Vlade Crne Gore, donijela Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom (u daljem tekstu: Tarifnik). **Sredstva koja su u 2016. godini, u skladu sa Tarifnikom ostvarena, uplaćivana su na posebne uplatne račune. Agencija nije bila korisnik, odnosno nije imala mogućnost raspolaganja istim, osim pravo uvida u podatke - izvode ovih uplatnih računa. Sredstva su u nadležnosti Ministarstva finansija i ne predstavljaju imovinu Agencije. Cjelokupan iznos izdvojenih sredstava po osnovu naknada, na kraju kalendarske godine, prenešen je Budžetu Crne Gore.** S tim u vezi, Agencija nije ni bila u obavezi i nije pripremala izjave primaoca za ove prihode u skladu sa tačkom 57 Uputstva o radu državnog trezora. Iz tih razloga, ovi prihodi nijesu ni obuhvaćeni priloženim Završnim računom Agencije za 2016. godinu.

Posebno treba istaći da je Agencija, do kraja 2016. godine, **a na osnovu naknada koje se plaćaju u postupcima pred Agencijom, prihodovala 481.200,00€, što je za 26,7% više od projektovanog budžeta ove institucije za 2016. godinu.**

3.3. Ostali prihodi

U 2016. godini nije bilo primitaka po ostalim osnovama.

4. Izdaci

➤ Pregled planiranih i ostvarenih izdataka budžeta Agencije za 2016. godinu

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Opis</i>	<i>Plan budžeta za 2016. godinu</i>	<i>Ostvarenje plana za 2016. godinu</i>	<i>% izvršenja</i>
41	Tekući izdaci	352.673,54	281.138,60	79.72
411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca i zaposlenog	231.527,54	188.331,46	81.34
412	Ostala lična primanja	3.000,00	2.940,17	98.01
413	Rashodi za materijal	26.075,00	21.195,34	81.29
414	Rashodi za usluge	41.650,00	23.326,00	56.00
415	Rashodi za tekuće održavanje	6.000,00	5.156,61	85.94
417	Renta	35.420,00	35.350,00	99.80
419	Ostali izdaci	9.000,00	3.528,42	39.20
44	Kapitalni izdaci	27.080,00	26.426,28	97.59
441	Kapitalni izdaci	27.080,00	26.426,28	97.59
46	Otplata dugova	1,00	1.310,00	131.06
463	Otplata obaveza iz prethodnih godina	1,00	1.310,00	131.06
	Svega	379.753,54	307.564,88	80.99

➤ Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca i ostala lična primanja

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu ličnih primanja:

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
411		Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca i zaposlenog	231.527,54	188.331,46	81.34
	4111	Neto zarade	129.306,54	111.535,43	86.26
	4112	Porez na zarade	22.368,00	16.312,76	72.93
	4113	Doprinosi na teret zaposlenog	52.718,00	40.373,27	76.58
	4114	Doprinosi na teret poslodavca	23.445,00	17.663,10	75.34
	4115	Opštinski prirez	3.690,00	2.446,90	66.31

Izdaci po osnovu bruto zarada i doprinosa na teret poslodavca u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 66,99%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 61,23%.

➤ **Ostala lična primanja**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu ostalih ličnih primanja

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
412		Ostala lična primanja	3.000,00	2.940,17	98,00
	4127	<i>Ostale naknade</i>	3.000,00	2.940,17	98,00

Izdaci po osnovu rashoda za ostala lična primanja u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 1,05%, a u ukuno ostvarenim izdacima budžeta Agencije, za 2016. godinu sa 0,96%.

➤ **Rashodi za materijal**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu rashoda za materijal

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
413		Rashodi za materijal	26.075,00	21.195,34	81,29
	4131	<i>Administrativni materijal</i>	12.825,00	12.825,00	100
	4133	<i>Materijal za posebne namjene</i>	2.500,00	1.180,69	47,23
	4134	<i>Rashodi za energiju</i>	6.000,00	4.223,60	70,39
	4135	<i>Rashodi za gorivo</i>	4.750,00	2.966,05	62,44

Izdaci po osnovu rashoda za materijal u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 7,54%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 6,89%.

➤ **Rashodi za usluge**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu rashoda za usluge

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
414		Rashodi za usluge	41.650,00	23.326,00	56,00
	4141	<i>Službena putovanja</i>	12.000,00	6.944,12	57,87
	4142	<i>Reprezentacija</i>	2.500,00	2.499,96	99,99
	4143	<i>Komunikacione usluge</i>	11.500,00	8.505,69	73,96
	4146	<i>Advokatske, notarske i pravne usluge</i>	2.000,00	0,00	0,00
	4147	<i>Konsultantske usluge, projekti i studije</i>	6.650,00	717,63	10,79
	4148	<i>Usluge stručnog usavršavanja</i>	1.000,00	417,30	41,73
	4149	<i>Ostale usluge</i>	6.000,00	4.241,30	70,69

Izdaci po osnovu rashoda za usluge u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 8,30%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 7,58%.

➤ **Rashodi za tekuće održavanje**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu rashoda za tekuće održavanje

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
415		Rashodi za tekuće održavanje	6.000,00	5.156,61	85,94
	4153	<i>Tekuće održavanje opreme</i>	6.000,00	5.156,61	85,94

Rashodi po osnovu tekućeg održavanja u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 1,83%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 1,68%.

➤ **Renta**

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
417		Renta	35.420,00	35.350,00	99,80
	4171	<i>Zakup objekata</i>	35.420,00	35.350,00	99,80

Izdaci po osnovu rente u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 12,57%, a u ukupnim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 11,49%.

Izdaci po osnovu zakupa objekta se odnose na zakup poslovnog prostora, a na osnovu Ugovora o zakupu, broj 01-170/4 od 28.07.2016. godine.

➤ **Ostali izdaci**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu ostalih izdataka

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
419		Ostali izdaci	9.000,00	3.528,42	39,20
	4191	<i>Izdaci po osnovu isplate ugovora o djelu</i>	5.000,00	2.112,75	42,25
	4193	<i>Izrada i održavanje softvera</i>	1.000,00	76,99	7,70
	4194	<i>Osiguranje</i>	2.000,00	1.338,68	66,93
	4194	<i>Ostalo</i>	1.000,00	0,00	0,00

Rashodi po osnovu ostalih izdataka u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 1,25%, a u ukupnim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 1,15%.

➤ **Kapitalni izdaci**

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
441		Kapitalni izdaci	27.080,00	26.426,28	97,58
	4415	<i>Izdaci za opremu</i>	27.080,00	26.426,28	97,58

Rashodi po osnovu kapitalnih izdataka u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 9,40%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu učestvuju sa 8,59%.

➤ **Otplata dugova**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu otplate obaveza iz prethodnih godina, sa procentom ostvarenja:

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>O P I S</i>	<i>Plan za 2016. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2016. godini</i>	<i>Indeks</i>
463		Otplata dugova	1,00	1.310,60	131,06
	4630	Otplata obaveza iz prethodnih godina	1,00	1.310,60	131,06

Izdaci po osnovu otplate duga u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 0,47%, a u ukupnim izdacima budžeta Agencije za 2016. godinu sa 0,43%.

4.1. Izvršenje budžeta za 2016. godinu - Završni račun

Ukupna sredstva odobrena Agenciji za fiskalnu 2016. godinu, u skladu sa Zakonom o budžetu Crne Gore za 2016. godinu ("Službeni list Crne Gore", broj 79/15 i 73/16) iznose **379.753,54€, a utrošena su u iznosu od 307.564,88€ (procenat izvršenja je 80,99%)**.

4.2. Izvještaj o neizmirenim obavezama i drugi izvještaji

U Izvještaju o neizmirenim obavezama, sa stanjem na dan 31.12.2016. godine, Agencija nije imala neizmirenih obaveza po bilo kojem osnovu. Agencija ne evidentira podatke na kontima klase 2 - obaveze, kako je predviđeno Uputstvom za popunjavanje Izvještaja o neizmirenim obavezama.

Izvještajem o načinu utroška sredstava tekuće budžetske rezerve, Agencija u 2016. godini **nije koristila sredstva iz tekuće budžetske rezerve**. Izjavom o načinu utroška sredstava nakon isteka fiskalne godine, Agencija nije imala utroška sredstava po ovom osnovu.

4.3. Pokretna imovina

Rješenjem direktora broj 01-341/1 od 22.12.2016. godine formirana je Komisija za popis nepokretne i pokretne imovine kojom raspolaže Agencija.

Komisija je izvršila popis i obilježavanje pokretne imovine kojom raspolaže Agencija sa stanjem na dan 31.12.2016. godine i shodno tome dostavila Izvještaj sa detaljnim priložima sa prikazanim finansijskim podacima (nabavna vrijednost, ispravka vrijednosti i sadašnja vrijednost). Takođe, u skladu sa odredbama Zakona o državnoj imovini („Sl. list CG“, br. 21/09 i 40/11) i Uredbe o načinu vođenja evidencije pokretnih i nepokretnih stvari i o popisu stvari o izvršenom popisu pokretne imovine sa stanjem na dan 31.12.2016. godine, sa svim potrebnim priložima.

4.4. Organizacija i kadrovska osposobljenost

Unutrašnja organizacija i način poslovanja Agencije u 2016. godini definisani su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije kojim su obrazovane sljedeće organizacione jedinice: *Sektor za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja i Služba za opšte poslove i finansije.*

Na dan 31.12.2016. godine u Agenciji je zaposleno 14 službenika i namještenika, od kojih 12 ima visoku stručnu spremu, dok su 2 izvršioca sa završenom srednjom stručnom spremom. Svi zaposleni u Agenciji imaju položen državni ispit. Ukupan broj sistematizovanih radnih mjesta je 29, uključujući direktora i zamjenika direktora.

4.5. Budžetsko poslovanje

Agencija obavlja budžetsko poslovanje u skladu sa Zakonom o budžetu, Uputstvom o radu državnog trezora i drugim relevantnim propisima.

4.6. Interna akta i služba za unutrašnju reviziju

Agencija je u skladu sa Zakonom o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru, dana 18.06.2013. godine, pod brojem 01-110/1, usvojila knjigu procedura - Finansijsko upravljanje i kontrola (FMC). Takođe, potpisan je i Sporazum o povjeravanju poslova unutrašnje revizije ove institucije odjeljenju za unutrašnju reviziju Ministarstva ekonomije.

4.7. Javne nabavke

Shodno Planu javnih nabavki za budžetsku 2016. godinu, planirani iznos javnih nabavki Agencije u 2016. godini **za nabavku roba i usluga iznosio je 102.700,00€.**

Prema Izvještaju o dodijeljenim javnim nabavkama u 2016. godini (obraci A, B i C), od ukupno planiranog iznosa, **Agencija je realizovala nabavke u iznosu od 100.465,06€, odnosno 97,79%.**

Plan javnih nabavki i Izvještaj o realizaciji Plana javnih nabavki za 2016. godinu uredno su, i u rokovima predviđenim pozitivnim propisima, dostavljeni nadležnim institucijama.

4.8. Sudski sporovi i potencijalne obaveze

Prema izjavi rukovodstva, na dan 31.12.2016. godine, protiv Agencije se **ne vodi nijedan sudski ili bilo koji drugi postupak/spor, niti Agencija vodi sudske postupke/sporove protiv trećih lica.**

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA NA ZAVRŠNI RAČUN AGENCIJE ZA 2016. GODINU

SAVJETU AGENCIJE ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE PODGORICA

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA O IZVRŠENOJ REVIZIJI ZAVRŠNOG RAČUNA AGENCIJE ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE ZA 2016. GODINU

Izveštaj nezavisnog revizora

Obavili smo reviziju finansijskog izvještaja Agencije za zaštitu konkurencije Podgorica (u daljem tekstu: Agencija), koji čine finansijski izvještaj o novčanim tokovima III - ekonomska klasifikacija kao i značajnih računovodstvenih politika i napomena uz navedeni finansijski izvještaj za 2016. godinu.

Odgovornost menadžmenta za finansijske iskaze

Menadžment Agencije je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, kao i za one interne kontrole koje je uspostavio kao potrebne za omogućavanje sastavljanja finansijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja usled prevare ili greške.

Revizorova odgovornost

Nаша je odgovornost da izrazimo mišljenje o tim finansijskim izvještajima bazirano na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu sa etičkim zahtjevima te da planiramo i obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li finansijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja.

Revizija obuhvata sprovođenje postupaka radi dobijanja revizijskih dokaza o iznosima i objelodanjivanjima u finansijskim izvještajima. Odabrani postupci zavise od revizorovog prosuđivanja, kao i od procjene rizika značajnog pogrešnog prikazivanja finansijskih izvještaja usled prevare ili greške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za sastavljanje i fer prezentaciju finansijskih izvještaja Agencije, kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o efikasnosti internih kontrola Agencije.

Revizija takođe uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je uspostavio menadžment Agencije, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije finansijskih izvještaja.

Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dovoljni i primjereni da obezbijede osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Pozitivno mišljenje

Prema našem mišljenju, finansijski izvještaji Agencije za zaštitu konkurencije na dan 31. decembra 2016. godine po svim materijalno značajnim odrednicama, istinito i fer prikazuju finansijski položaj Agencije, njenu finansijsku uspješnost i njene novčane tokove za tada završenu godinu, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Skretanje pažnje

Ne izražavajući rezervu u odnosu na dato mišljenje, skrećemo pažnju na sledeća pitanja:

- Kao što je navedeno u Napomeni 1, Agencija je konstituisana upisom u Centralni registar privrednih subjekata, dana 08.02.2013. godine. Rješenjem Poreske uprave (CRPS) od 08.02.2013. godine, izvršen je upis osnivanja Agencije kao ostali oblici obavljanja privredne djelatnosti, u skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima. Pretežna djelatnost Agencije je Uređenje poslovanja i doprinos uspješnijem poslovanju u oblasti ekonomije, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti Crne Gore. Rješenjem o registraciji koje je donijela Poreska uprava Područna jedinica Podgorica, Agencija je upisana u registar poreskih obveznika.

Imajući u vidu prethodno navedeno, po našem mišljenju, Agencija je bila u obavezi da svoje knjigovodstvo ustroji i vodi u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji, a svoju knjigovodstvenu evidenciju u skladu sa odredbama Pravilnika o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva i druga pravna lica. Takođe, Agencija je bila u obavezi da svoje knjigovodstvo vodi u skladu sa zahtjevima Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, te da za 2016. godinu sačini i nadležnim organima preda finansijske izvještaje u skladu sa MRS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja MSFI 1 Prva primjena međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, odnosno u skladu sa Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih iskaza za privredna društva i druga pravna lica (Napomena 2);

Podgorica, 31.03.2017.

Za "HLB MONT AUDIT" d.o.o. Podgorica

Prof. dr Đorđije Rakočević, partner

Aleksandra Anđelić, ovlašćeni revizor

»AGENCIJA ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE« PODGORICA

IZVJEŠTAJ O NOVČANIM TOKOVIMA III – EKONOMSKA KLASIFIKACIJA
(za period od 01.01.2016. 31.12.2016.)

(u EUR)

redni broj	NOVČANI TOK - EKONOMSKA KLASIFIKACIJA	Plan za 2016. god.	Izvršenje	
			Prethodna 2015. godina	Tekuća 2016. godina
1	2	3	4	5
1	PRIMICI			
1.1	Opšti prihodi	379.753,54	252.634,83	307.564,88
1.2	Namjenski prihodi			
1.3	Sopstveni prihodi			
1.4	Donacije			
1.5	Pozajmice i krediti			
I	Ukupni primici (1.1+1.2+1.3+1.4+1.5)	379.753,54	252.634,83	307.564,88
2	IZDACI			
2.1	Tekući izdaci	352.673,54	242.636,86	281.138,60
2.1.1	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	231.527,54	152.954,51	188.331,46
2.1.2	Ostala lična primanja	3.000,00	9.963,32	2.940,17
2.1.3	Rashodi za material	26.075,00	16.529,67	21.195,34
2.1.4	Rashodi za usluge	41.650,00	19.497,13	23.326,00
2.1.5	Tekuće održavanje	6.000,00	2.668,69	5.156,61
2.1.6	Kamate			
2.1.7	Renta	35.420,00	35.100,00	35.350,00
2.1.8	Subvencije			
2.1.9	Ostali izdaci	9.000,00	4.004,54	3.528,42
2.2	Transferi za socijalnu zaštitu			
2.2.1	Prava iz oblasti socijalne zaštite			
2.2.2	Sredstva za tehnološke viškove			
2.2.3	Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja			
2.2.4	Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite			
2.2.5	Ostala prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja			
2.3	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru			
2.4	Kapitalni izdaci	27.080,00	9.999,97	26.426,28
2.5	Pozajmice i krediti			
2.6	Otplata dugova	1,00	1.919,00	1.310,60
2.7	Rezerve			
II	Ukupno izdaci (2.1+2.2+2.3+2.4+2.5+2.6+2.7)	379.753,54	252.636,83	307.564,88

U Podgorici
28.02.2017. godine

Lice odgovorno za
sastavljanje izvještaja,

Vladan Čvorović

Starješina organa,

Miodrag Vujović

